

România literară

Apare săptămînal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editori:

- Fundația România literară
- Director general
Nicolae Manolescu
- Ion Rațiu

17 - 30 mai 1995

19

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

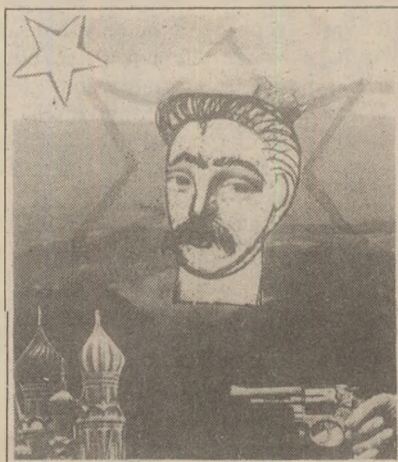
BANDA MAGNETICĂ

jurnal de Mircea
Horia Simionescu

(pag. 14-15)

„Pumnul în formă de stea”

(pag. 12-13)

Falsul schimb de replici

(pag. 3)

„Humana Festival” la a 19-a înfățișare

(pag. 16)

Start: Cannes '95

(pag. 17)

Scrisoare din Stockholm

(pag. 23)

Seria catastrofală

(pag. 2)

Cultura plopilor împușcați

CARIERA ministerială a d-lui Marin Sorescu s-a încheiat fără a stîrni regretul vreunui om de cultură, cu excepția d-lui Adrian Păunescu. Pînă și premierul Văcăroiu a criticat Ministerul Culturii de sub oblăduirea poetului. Doar președintele Iliescu a avut o vorbă bună pentru poetul retrimis la uneltele sale, referindu-se la necesitatea ca foștii miniștri să fie „protejați”. Fiind în discuție dl. Sorescu, aș observa că protecția persoanei sale mi se pare, acum, mai puțin urgentă decît protecția culturii naționale. M-ar fi bucurat din partea Președintelui o remarcă asemănătoare, la timpul cuvenit, cu privire la, măcar, unul dintre directorii de teatre destituiți în numele autorului *Ionei*, care n-auzea și nu vedea nimic în burta chitului ministerial.

Succesorul d-lui Sorescu este un pictor cunoscut, care a început prin a se declara ministru fără de partid. Întrebat cu cine simpatizează, dl. Viorel Mărginean a răspuns că iubește toate culorile. Dacă în pictură iubirea de culoare nu poate fi un zid, în politică s-ar zice că poate. Pe urmele academicianului E. Simion, se pare că dl. Mărginean descoperă voluptățile apolitismului politic. Imparțial ca tot românul aflat la putere, pictorul n-a fost deloc interesat, înainte de a accepta oferta ministerială, de dimensiunile bugetului culturii. Unui ziarist curios i-a răspuns că a auzit că bugetul ar fi mic. Altminteri, dl. Mărginean recunoaște că i-au fost verificate temeinic competențele înainte de a fi numit în funcție. Verificarea a fost determinată de bănuiala unor nereguli în gestionarea fondurilor de la Muzeul de Artă. Ce e drept, ca director al Muzeului, de cînd l-a înlocuit, în împrejurările știute, pe dl. Theodor Enescu, dl. Mărginean era responsabil de banii statului,

în vreme ce, ca ministru, d-sa este, constituțional, iresponsabil. Așa că nu sînt probleme cu dl. Mărginean, din moment ce i-a fost verificată capacitatea de a trece de la responsabilitate la iresponsabilitate. Invers ar fi fost mai greu.

Partea proastă cu dl. Mărginean, judecînd după unele declarații recente, este că d-sa pare a nu ști exact natura înaltei funcții pe care o ocupă. Iată ce spune dl. ministru al culturii într-un sumar program (citez după cotidianul *Ziua* din 9 mai): „Ați văzut cum arată orașele noastre, cum arată Bucureștiul. Cred că ar trebui să avem o activitate, să organizăm discuții, acțiuni pe teme estetice ale (sic) orașelor, satelor noastre, șoselelor... Se poate interveni, se pot organiza foarte multe și putem sprijini pe cei care sînt în măsură să dea măsuri, spațiile verzi... Mă gîndesc de exemplu la plopii noștri de lîngă Televiziune, care sînt, au fost împușcați în timpul Revoluției... Eu cred că nu face o impresie pentru nimeni care ne vizitează țara și văd (sic) șoselele noastre, pentru că așa s-a descoperit că plopul crește foarte repede (!) Toate șoselele noastre, indiferent în ce direcție mergem, sînt plantate cu plop și din punct de vedere estetic este foarte urît...”

Mă întreb de ce minister anume ține cultura plopilor (împușcați sau nu). Poate că dl. Mărginean se crede Primarul General al Capitalei ori Ministrul Agriculturii ori poate că, ecologist refulat, s-o fi închipuind Ministrul Mediului. Incoerentele d-sale considerații despre estetica șoselelor ar putea interesa Ministerul Transporturilor. În supozițiile mele, pentru un singur ministru nu este loc. Vă las pe dv. să ghiciți pentru care anume.

CONTRAFORT

de Mircea
Mihăiteș

Seria catastrofală

UNUL dintre ghinioanele ministrilor culturii e că stau în fotolii vizibile din orice poziție. *Restaurația* comunistă de care s-a vorbit în perioada guvernării Văcăroiu a putut fi probată mai ales urmărind mișcările din zona culturii, a învățământului și a ideologiei. Adică acolo unde, fatalmente, sînt numite persoane cu o oarecare notorietate. Nu vom ști niciodată dacă ministerul industriilor, cel al economiei sau al transporturilor au fost și sînt conduse de persoane mai breze - pentru simplul motiv că nu știm nici ce sînt și nici ce-au fost. Or, la cultură, ca la sport, se pare că în România se pricepe toată lumea.

Nu vreau să zic vorbă mare, dar din seria catastrofală de miniștri ai culturii cu care ne-a blagoslovit Ion Iliescu, cei mai nereușiți au fost tocmai cei care au de-a face cu arta cuvîntului. Chiar dacă privim cu nostalgie spre vremurile în care Andrei Pleșu promitea să aducă profesionismul acolo unde Suzana Gîdea și ceilalți importaseră mostre impresionante de Sahară, făcînd o medie cu ceilalți doi scriitori, Sălcudeanu și Sorescu, rezultatul dă masive dureri de cap.

Ce-i drept, cel mai greu în cumpănă atîrnă prestația incredibilă a lui Marin Sorescu. Dacă de la Sălcudeanu nu ne așteptam la mare lucru, el nefiind decît un politruc pe viață, mutat de ici-colo în funcție de interesele superiorilor, dacă Golu ilustra perfect sintagma *nomen omen*, naivii sperau că un ministru care și-a făcut un nume (și încă ce nume!) în spațiul culturii se va da peste cap să scoată creația spirituală românească din dezastrul în care se afla. Or, asta înseamnă a nu fi înțeles nimic din personalitatea atît de plină de "subtilități" al lui Marin Sorescu. Acum, la sfîrșit de carieră, el n-a făcut decît să ne reamintească începuturile sale: cele de parodist. Că Marin Sorescu e un individualist prin excelență, n-ar fi nimic. Scriitorul moare, cum se zice, singur. Dar atîta opacitate, atîta rea-voință, atîta lăcomie, atîta poftă de putere într-un singur om, rar s-au mai văzut.

În afara recentalizării în stil stalinist a culturii, în afara unor călătorii în interes propriu și a unor escrocherii despre care presa a scris pe larg, dl. Sorescu a mai făcut ceva: a dat interviuri, a apărut la televizor cît de des a putut și s-a gudurat cu o slugărnice la Postelnicu și Bobu pe lîngă Ion Iliescu. De altfel, în minister a ajuns de gît cu Iliescu și de plecat a plecat la braț tot cu el. Asta așa, în trecere, ca simplă notă de subsol la capitolul *apolitism*. Ca să nu mai vorbim că în perioada în care a fost director al *Scrișului românesc*, întreaga producție editorială a

unui an a fost ocupată de cărțile sale și de volume despre ilustra sa creație. (Și pentru că a venit vorba de creație, poate n-ar fi deplasat să se înceapă seria mult-așteptatelor revizuirii tocmai cu opera de trei parale a acestui făcător de bancuri gata răsuflete. Surprizele ar fi, vă asigur, enorme).

Nu are rost să mă întreb pe ce se bazează prestigiul himalayan al lui Sorescu cînd știu foarte bine cum se poate cumpăra la noi totul. Iar cînd ai și un spate corespunzător (vă mai amintiți de afacerea transcendentală? dar de deturnarea fondurilor *Culturii Naționale* spre visteria editurii conduse de soața nobeleabilului din Bulzești? Sînt numai două exemple care arată că dl. Sorescu s-ar descurca și exilat pe o banchiză, de unde probabil ar începe să le exporte gheață eschimoșilor), totul e o problemă de timp. Din copil de trupă al stalinștilor pe care-i parodia cu infinită tandrețe, băiatul s-a făcut mare, și-a lăsat mustață și, desigur, a început să...mustăcească plin de subînțelesuri. Ba că la anu' ia sigur Nobelul' (dar nu-l lasă invidioșii de Blandiana și Dinescu), ba că fără el cultura română n-ar reprezenta nimic, ba că geniul său e datorat apolitismului pe care numai el îl poate întruchipa cu atîta strălucire.

Oricine ar urma după Marin Sorescu la conducerea ministerului culturii are șansa să intre în istorie. Nu ar avea nimic de făcut (aceasta e deja o axiomă la acel minister), decît să scoată la lumină aberațiile înaltului funcționar care a reușit să despartă cu atîta dîrzenie ministerul culturii de cultură. Nu știu de ce e în stare dl. Viorel Mărginean. Gazetari mai iuți de condei s-au grăbit să le reproșeze lui Ion Iliescu și Nicolae Văcăroiu că numesc un ministru despre care ziarul *Adevărul* tocmai publicase, pe pagina întâi, niște documente extrem de compromițătoare. Or, tocmai aici se află tot chichirezul. Credeți că Iliescu și Văcăroiu își pot permite să numească un ministru curat? Eventual, un ministru care să se lupte pe viață și pe moarte cu obtuzitatea și cinismul celor care înmormîntează, premeditat, cultura română? Da' de unde! Ei au nevoie de un funcționar docil, care de frica dosarului ținut sub lacăt, e în stare să înghită orice aberație emanată dinspre șefii săi.

Cît despre dîra neagră lăsată de ministrul Sorescu, ce să mai spunem? Mai bine n-ar fi fost. Poetul *Lilieșilor* a trîntit atît de nemilos la pămînt cultura română, încît va fi probabil nevoie de un efort titanice s-o trezim din somnul ei de veci adică, vorba unui văr spiritual al ex-ministrului, *s-o resculăm*.

POST-RESTANT

de Constanța
Buzea

Nu folosește la nimic nimănui, și deci nici dv., dacă amestecați lucruri de neamestecat. Suferințele îndurate, ale celor care le-au trăit efectiv în lagăre și închisori sunt una, iar participarea de departe, prin scriere de versuri, prin sentimente de solidaritate pentru și despre cei închiși, sunt alta. Ați scris versuri despre suferințele proprii sau despre ale altora? Scrisoarea dv. nu precizează, nu aduce dovezi, mărturisiri. Spuneți numai că nu v-ați putut publica sub totalitarism versurile și acum credeți că ar fi venit vremea lor, dar ce ne trimiteți este dezamăgitor. Puteți trăi în continuare cu iluzia că sunteți un poet nedreptățit. Dacă acceptați această farsă dintr-un orgoliu nemărginit sau pur și simplu dintr-o inocență pe care nu v-ați clintit-o prin bune lecturi, să nu vă mirați atunci că ceea ce ați scris o viață întreagă va rămâne fără ecou. Sunteți un veleitar. Poate aveți o inimă mare, dar asta nu ajunge pentru a scrie bine. Am cunoscut un om din Suceava, cam de aceeași vîrstă cu dv., care prin anii '50 a făcut șase ani de pușcărie pentru exact șase poezii. Omul acesta are la ora de față o operă încheată, pentru care se luptă, o operă de poet adevărat, chiar dacă unelele sale nu sunt îndeajuns de șlefuite. Ajutat la acest capitol, și cînd îl citești simți acut că trebuie să-l ajuti, că merită s-o faci, poetul din Suceava va răzbi la lumină. La el nu iluzia lucrează ci vocația. Dv. nu ne-ați oferit nici măcar o piesă dintre cele care n-ar fi putut apărea în trecut. Dar dacă în poeziile pe care le-ați scris atunci vor fi fost versuri de talia celor de dată recentă, nu e de mirare că n-au avut nici atunci nici o șansă. Absurdități precum aceasta: *Mi-e dor de exploziile florale/ De pe pajiștea codului meu genetic...* ori puerilități precum: *Limba noastră-i melodia/ Cîntecului de vioară/ Farmecul și armonia/ Muzelor ce-o înfloară...*, ortografia schilodită, iată: *C-a și-atunci/ C-a și-n viitor/ I-au mereu aminte. Bum!...*, ori această declarație gesticulantă, minată de ridicol: *Cantată solemnă/A inimii mele/ Smerită și demnă/ Te-nalță la ceruri/ Te cațără-n ele...*, în fine: *Și uite-așa - călăii/ Băloși de temerari/ Duhind a crime MONSTRE/ Eroii de zile mari...*, sunt tot atâtea semne că răul ni-l facem singuri cu mîna noastră, cu inima noastră, cu inocența noastră vinovată. Vă respectăm rugămîntea de a nu vă divulga numele adevărat. Posibil să fi avut și dv. o mică bănuială că lucrurile nu stau prea bine? Oare ați fi preferat să vă spunem o minciună frumoasă, ori să nu vă spunem nimic? (*Fotonulea Șt., Alba Iulia*) ● Sunt, într-adevăr, versuri simple care și mie îmi inspiră bucurie, scrise, bineînțeles, dinadins într-un anumit metru. Versuri simple, scrise în ziua de Paște, versuri care nu se știe de unde vin, și totuși... (*C.C., București*). ● Aproape toate textele sunt perfect publicabile, cele mai multe au un nivel excelent, un stil care depinde numai de dv. să se impună. *Plimbare prin curtea închisorii* am crezut în primul moment că este cea mai bună. Dar a intrat curînd în concurență cu *Funingine* și cu *Istoria recentă*. Fiecare e o metaforă dură pe baza căreia se poate face un film nesfârșit. Am avut la un moment dat impresia că le-am mai citit, că-mi sunt în orice caz familiare. Din vara lui '93 până acum nu mi le-ați mai trimis, poate sub alt pseudonim? Sarcasm, inteligență, dezinhibare, talent? Nu aveți motive să fiți blîndă, răbdătoare, inutilă. Iată câteva dovezi: *Nu mai priviți înainte/ Nu mai priviți înapoi/ Priviți doar în voi/ Acolo unde mocirla mocirlește/ Acolo unde mîrlănia mîrlănește/ Acolo unde mitocănia mitocănește/ Acolo unde raza de soare e ucisă/ Pentru ca pe locul viran să crească în voie mîtrăguna (Indemn); se auzea din ce în ce mai tare/ radioul/ cineva a strigat:/ "omorâți-ne!"/ și radioul a scuipat mai multe gloanțe/ vuietul a crescut în intensitate/ până cînd difuzoarele au explodat (Transmisie în direct). (Cute Septimia, București).* ● Aveți umor, textele sunt cu adevărat amuzante. Oare cine naiba se ascunde, cultivat și detașat, sub un pseudonim atît de haios? *Luați-vă copiii/ Căldărușile și/ Lopățicile/ Să mergem/ La topogan/ Unde au adus nisip/ Și să ne zidim/ Castelele noastre/ Din Spania./ Cumpărați copii/ Cretă, să desenăm/ Pe asfalt/ Flori, porumbei,/ Baloane, pace, sigle/ Și obscenități. (1 iunie); Am fost conceput/ Ca o structură/ Iterativă/ - Flux și neflux -/ Ca o coloană infinită/ Pusă de strajă/ Patriei./ Un papagal/ Neoriginal/ Care vorbește/ Numai cu cuvinte/ Luată/ De la de-a gata./ Instrument/ Al răspîndirii/ Prostiei în masă./ De cînd ai plecat/ Tu/ Pot să afirm/ Că țin loc/ Și de Yin/ Și de Yang. (Eu and țara). Les voila! (Gioni Ionesco).*

Editată de către:

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- Ion Rațiu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

România literară

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat), Maria Micu (curier).

Corespondenți: Mircea Iorgulescu (Paris și München), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu.

Tipărirea realizată la "PROGRESUL ROMÂNESC" S.A., Calea Plevnei 114. E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

Falsul schimb de replici

UNII cititori au rămas consternați descoperind acum două săptămâni în paginile *României literare* un text semnat de Dumitru Popescu, fost secretar al CC al PCR. Deși era vorba de o replică, ei au considerat inoportună și inacceptabilă prezența în revista noastră a semnăturii celui care într-o perioadă a contribuit direct, folosindu-și prerogativele de ideolog comunist numărul unu, la degradarea culturii române.

Adevărul este că nici noi n-am publicat cu plăcere textul respectiv. Dar ce-am fi putut face? Fiecare dintre noi, luat separat, poate că ar fi mototolit hârtiile primite de la fostul demnitar comunist și le-ar fi aruncat la coș, dar *redacția* a trebuit să-și respecte principiile și să asigure dreptul la replică al unui cetățean căruia i se aduseseră acuzații într-unul din numerele anterioare ale revistei (într-un articol - vă aduceți, fără îndoială, aminte - semnat de Gheorghe Grigurcu).

Respingem, deci, reproșul că am dat dovadă de prea mare larghețe, în condițiile în care a fost vorba doar de o consecvență cu noi înșine. În același timp, însă, nu se poate să nu observăm că, din punct de vedere moral, cititorii noștri au dreptate, sesizând de fapt un abuz săvârșit de Dumitru Popescu.

Noi n-am fi putut interzice personajului în cauză să dea un răspuns (prevalându-ne în mod primitiv de faptul că revista este "a noastră"), dar el ar fi trebuit să se abțină să răspundă. De ce? Pentru că a reprezentat ani la rând, la cel mai înalt nivel, un regim surd la orice replică, un regim care a înlocuit dialogul cu un monolog autoritar, constituit exclusiv din indicații, dispoziții și directive. Este împotriva bunului-simț ca tocmai un adversar marcant al dialogului să se grăbească - atunci când populația României și-a recâștigat, prin sacrificiul a sute de tineri, dreptul la replică - să uzeze el însuși de un asemenea drept.

De altfel, nu este singurul caz de sfidare a bunului-simț. Primii care după 1989 și-au revendicat casele confiscate au fost tocmai cei care - sau succesorii celor care - au naționalizat casele adversarilor lor politici. Primii care au reclamat lipsa de confort din închisori au fost tocmai cei care au folosit cândva închisorile ca mijloc de exterminare a opozanților (ca să nu mai vorbim de faptul că au transformat țara întreagă într-o închisoare). Primii care și-au recuperat pământul din CAP-uri au fost tocmai cei care au înființat CAP-urile sau le-au menținut decenii la rând, până la distrugerea civilizației țărănești. Primii care s-au prevalat de dreptul de a fi aleși în diferite funcții (contestând punctul 8 al Proclamației de la Timișoara) au fost tocmai cei care au blocat ani la rând alegerile, înlocuindu-le cu o mascaradă. Primii care au cerut să nu se țină seama, în nici o împrejurare, de trecutul lor politic au fost tocmai cei care îi terorizau pe vremuri pe cetățenii țării, reproșându-le trecutul politic.

ÎN afară de nerăbdarea indecentă de a răspunde acuzațiilor lui Gheorghe Grigurcu, în loc să tacă și să mediteze cu gravitate asupra lor, Dumitru Popescu a mai dat dovadă, în textul-replică, de o imensă, de o surprinzătoare aroganță. Mărturisesc că m-aș fi așteptat ca ideologul plin de morgă de altădată, zguduit de tot ce s-a întâmplat în România în ultimii ani, să fi devenit alt om, să fi devenit, de fapt, om. Eram, nu știu de ce, aproape sigur că el, dacă tot a obținut din partea

noastră dreptul la replică, va folosi acest prilej pentru a comunica unui public select, ca acela al *României literare*, unui public capabil să înțeleagă și cele mai complicate probleme de conștiință, ce dramă trăiește în momentul de față, dându-și seama că a contribuit la dezastrul propriei sale țări.

Iată însă că Dumitru Popescu a rămas același Dumitru Popescu-Dumnezeu, sentențios, inflexibil, convins că are un ascendent asupra tuturor celor din jur. Această aroganță de activist al PCR era sumbră când se baza pe o putere politică nemăsurată, dar este hilară, azi, când nu se mai bazează pe nimic (nici măcar pe o susținere din partea nomenclaturistilor ajunși din nou la putere, după căderea lui Ceaușescu). Este un spectacol comic (și dizgrațios, dar mai ales comic) ca un fost secretar cu propaganda, promotor al Festivalului Național "Cântarea României", al unei rudimentare estetici de inspirație naționalist-comunistă, să dea lecții de literatură lui Gheorghe Grigurcu, unul dintre cei mai valoroși critici literari contemporani. A trecut vremea când viața culturală românească echivala cu un uriaș seminar de învățământ politic, la care semidoctii ca Dumitru Popescu vorbeau, iar intelectuali de elită ca Gheorghe Grigurcu aveau obligația (pe care, de altfel, Gheorghe Grigurcu nu și-o îndeplinea) să-și ia notițe. Ținând seama, în sfârșit, de valoarea fiecăruia, firesc ar fi ca în momentul de față Gheorghe Grigurcu să se afle undeva, la o catedră, iar Dumitru Popescu să stea în baca lui și să-și noteze conștiincios tot ce spune criticul.

Tocmai Dumitru Popescu îi explică tocmai lui Gheorghe Grigurcu ce este "realismul socialist"? Dumitru Popescu își închiuie, poate, că aparținând echipei lui Nicolae Ceaușescu și nu celei a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej are dreptul să privească "realismul socialist" ca pe o "concepție depășită". Dar programul estetic impus de ideologia lui Nicolae Ceaușescu, inclusiv de Dumitru Popescu însuși, a fost în vreun fel superior "realismului socialist"?

Nu există nici o legătură, dar absolut nici o legătură, între "metodele de creație" recomandate de PCR și felul de a scrie al lui Gheorghe Grigurcu. Nu este vorba nici măcar de o "întoarcere pe dos" a acelor metode de creație. Deosebirea - adevărată prăpastie - între estetica promovată de PCR și aceea practică de Gheorghe Grigurcu rămâne deosebirea dintre amatorism și profesionalism, dintre impostură și competență.

ÎN mod curios, mulți propagandiști comuniști au avut, asemenea lui Dumitru Popescu, și veleități literare, chiar și atunci când aspirațiile de acest fel îl iritau pe Ceaușescu. Se bucurau de toate privilegiile, dar mai voiau ceva, ceva care nu le putea fi oferit nici de gospodăria de partid, nici de Securitate; și anume doreau acea admirație sinceră de care vedeau că au parte scriitorii. Drept urmare, se apucau și ei de scris și își publicau "peste rând" scrierile, pe hârtie bună, în tiraje cât mai mari posibil. Scriitorii, cel puțin unii dintre ei, îi primeau cu bunăvoință și speranță pe acești grotești nou-veniți, nu neapărat din obediență, ci pentru că vedeau în pasiunea literară a activiștilor PCR un semn bun, o complicitate benefică, o garanție că literatura în general va fi ocrotită de oficialitate. Eroare! Lăudați în mod convențional, activiștii-PCR-autori-de-cărți se eliberau repede de vechiul complex de inferioritate pe care îl aveau față de scriitori și începeau să

Adela Popescu

Șab

Piese de joc
pe cîmpul numai spirit,
egal porționat

spre amăgire,
de umbra pogorîtă ca un duh, -
plasă de veghe
și-mpletiri subtile
de lungi meridiane suierînde
și-amețitoare hori de paralele...

Marcați de loc

cu tot ceea ce sîntem
stăm încărcăți de-o nebunească frică,
cum iepurii-nălțați pe două labe,
pîndiți de-o mîină
care ne ridică
și peste capul nostru, ne dedică:
pătrate negre sau pătrate albe...

Liniștire

Mă uit în viață
ca într-o fîntînă:
am fost, cîndva,
acolo
la izvor?...
Nedeslușit, adîncul ei, rămîină! -

ci numai sus să vină,
să
tot
vină
nădejdea strînsă-n ciutura divină -
că nu există frîngere sau vină,
că toate sînt
întunecimi-lumină...

Hăulit nocturn

Sînt un cadavru
zvîrlit
cu fața spre lună.

Cosașii
îmi sfîrșie leșul
cu lănci înroșite la lună!
Sînt un cadavru -
cîntecul lor mă răzbună...

Năraș, dus îmi este
calu-n pustiu și furtună;
șaua-i căzută-ntr-o parte
și saltă
prelung fluturînd

ca o mîină.
Sînt un cadavru zvîrlit
cu fața spre lună!

Sînt un cadavru -
cîntecul doar mă răzbună,
izvorînd din pămînt,
de sub lună...

se considere cu adevărat oameni cu vocația scrisului, îndreptățiți și să dea lecții profesioniștilor.

Din categoria activiștilor cu veleități literare face parte, iremediabil, și Dumitru Popescu, chiar dacă scrie mai bine decât alți activiști. Concepția sa estetică este profund și infirmizant marcată de vulgaritatea și diletantismul "filosofiei" comuniste, de lipsa de bun-gust a demnitarilor comuniști în general, de falsitatea profesată pe scară largă de ei, timp de o jumătate de secol, prin intermediul unor instituții culturale caricaturale. În aceste condiții, dialogul cu un scriitor de primă mărime ca Gheorghe Grigurcu devine practic imposibil. În zadar i-a acordat revista noastră lui Dumitru Popescu "dreptul la replică". Nu s-a înregistrat un schimb de replici, ci o succesiune de texte fără legătură între ele, unul aparținând literaturii, iar altul - propagandei comuniste. Adică neantului.

Alex. Ștefănescu

Actualitatea culturală

“Orfanul Zhao” la Piatra-Neamț

- micro-interviu cu regizorul Alexandru Dabija -

- După foarte mulți ani, reveniți la Teatrul “Tineretului” din Piatra-Neamț să montați un spectacol. De ce la Piatra-Neamț?

- Teatrele bucureștene au fost toate confiscate de Ministerul Culturii și funcționează ca monedă pentru răsplătirea artiștilor cuminți. Toate proiectele adevărate se realizează acum în provincie unde anumite teatre mai scapă de satirul ministerului. Andrei Șerban a făcut Atelierul la Arad, Silviu Purcărete lucrează marele proiect cu *Rugătoarele* la Craiova, proiectul ART-INTER-ODEON cu *Omorul în catedrală*, în regia lui Mihai Măniuțiu nu a murit, cum s-ar fi bucurat cei ce l-au ras de la Odeon, ci se va face în iunie, la Cluj.

Eu am venit la Piatra-Neamț pentru că am condiții excelente de lucru și pentru că aici există o trupă foarte tânără, cu nu mai puțin de 15 absolvenți ai promoției 1994. Deși nu se bucură de mediatizarea comedioarelor de la București, spectacolele de la Piatra-Neamț vor fi foarte bune și fără indicațiile și sprijinul neprecupetit al funcționarilor culturali bucureșteni care au sufocat - la propriu - teatrul românesc, e adevărat, cu ajutorul substanțial al colegilor mei, regizori și actori. E și greu de tăiat ceva cu toporul fără coadă.

- De ce “Orfanul Zhao” de Ji Junxiang?

- Orfanul Zhao este un proiect din 1992 pe care l-am pregătit pentru Teatrul Național din București, la invitația lui Andrei Șerban. Când Andrei Șerban a plecat cum a plecat, i-am explicat că nu pot face spectacolul sub o altă direcție și am abandonat proiectul. Traducerea textului îi aparține lui Cui Nianqiang, un prieten chinez căruia i-am cerut o piesă clasică și care mi-a lăsat mai multe texte înainte de plecarea lui în China, în 1991.

Am reluat gândul acum pentru că povestea piesei însumează teme asupra cărora am “poposit” îndelung în ultimii ani: legitimitatea, uzurparea, armonia, sacrificiul. Deși scris la 1300 și tratând o poveste de pe la 600 î.C., textul este tulburător de modern. Am avut o experiență mai mult decât bună în 1986 la Teatrul Nottara cu *Furtuna* lui Cao Yu și apropierea de cultura chineză mi-a făcut întotdeauna bine. Din toate punctele de vedere. Acum mai ales, când confuzia și politizarea imbecilă ne domină, orice gură de aer e binevenită.

- Spectacolul acesta poate spune ceva, teatral vorbind, nou, modern spectatorului român din anul 1995?

- Cred că da. Legitimitatea este o problemă care bântuie acum multe suflete. La fel și sacrificiul, pe care am început să-l desconsiderăm în urma ultimelor dezamăgiri. Teatral, voi încerca să “spun” publicului de-a dreptul, simplu și ușor naiv, o poveste cu tâlc. Prea mi s-a întărit convingerea că undeva e un blestem, așa că am făcut spectacolul acesta ca pe un descântec

A consemnat
Marina Constantinescu

● Așadar, pe 26 mai, în cadrul celei de-a XI-a ediții a *Festivalului de teatru Piatra-Neamț*, va avea loc premiera spectacolului *Orfanul Zhao* de Ji Junxiang. Regia: Alexandru Dabija. Costume: Dragoș Buhagiar și Irina Solomon. Muzica: Mircea Octavian. În distribuție: toată trupa Teatrului *Tineretului* din Piatra-Neamț.

De la Uniter

UNITER anunță că piesa câștigătoare a Concursului din acest an - termenul de înscriere a textelor s-a prelungit până la 30 iunie a.c. - va beneficia de sprijinul UNITER în vederea punerii în scenă. Editura UNITEXTO va publica iar autorului i se va înmîna un Premiu substanțial în seara Galei Premiilor UNITER. Textele înscrise în Concurs nu se înapoiază.

Gellu Naum în "Atlasul poeziei noi"

Cunoscutul om de cultură german Joachim Sartorius este autorul volumului *Atlas neuen Poesie* apărut la editura Rowohlt. Atlasul reunește lirica a cincizeci de poeți aparținând avangardei universale. Poeziile sînt însoțite de prezentări bio-bibliografice ale autorilor. Poetul român Gellu Naum, “Nestor al poeziei de avangardă” cum îl numește Alexander von Bormann în articolul din *Tagesspiegel*, este înfățișat cititorilor cu cinci poezii. (A.F.)

CALENDAR

13.V.1957 - s-a născut *Eugeniu Nistor*

14.V.1901 - s-a născut *Mihail Maghiari* (m. 1983)

14.V.1915 - s-a născut *Nicolae Corlăteanu*

14.V.1920 - s-a născut *Ursula Bedners*

14.V.1937 - s-a născut *Ion Segărceanu*

14.V.1954 - s-a născut *Klus Hensel*

14.V.1957 - a murit *Camil Petrescu* (n. 1894)

15.V.1907 - s-a născut *Emil Gulian* (m. 1943)

15.V.1912 - s-a născut *Salamon Ernő* (m.1943)

15.V.1920 - s-a născut *Marosi Peter*

15.V.1925 - s-a născut *Savin Bratu* (m. 1977)

15.V.1926 - s-a născut *Venera Antonescu*

15.V.1926 - s-a născut *Aurel Martin* (m. 1994)

15.V.1931 - s-a născut *Sonia Larian*

15.V.1933 - s-a născut *Domnica Gâmeașă*

15.V.1938 - s-a născut *Horia Pătrașcu*

16.V.1912 - s-a născut *Hans Mokka*

16.V.1919 - s-a născut *Vasile Iosif*

16.V.1922 - s-a născut *Gavril Scridon*

16.V.1930 - s-a născut *Titus Popovici* (m. 1994)

16.V.1938 - s-a născut *Florin Costinescu*

16.V.1939 - s-a născut *Constantin Culeșan*

16.V.1944 - a murit *Aurel Marin* (n. 1909)

16.V.1980 - a murit *Marin Preda* (n. 1922)

17.V.1886 - s-a născut *Emil Isac* (m. 1954)

17.V.1895 - s-a născut *Constantin D. Ionescu* (m. 1950)

17.V.1901 - s-a născut *Pompiliu Constantinescu* (m. 1946)

17.V.1920 - s-a născut *Geo Dumitrescu*

17.V.1939 - a murit *Ion Moldoveanu* (n. 1913)

17.V.1940 - s-a născut *Valeriu Pantazi*

17.V.1944 - s-a născut *Efim Tarlapan*

MEDALIE JUBILIARĂ

Cu prilejul centenarului Blaga, Muzeul Literaturii Române a emis o medalie jubiliară, realizată de Gh. Adoc

Lucian Blaga - “Centenar alternativ”

Marți 9 mai a.c., la Conservatorul “Ciprian Porumbescu” din București, ANUC și Academia Civică au organizat sărbătorirea centenarului Lucian Blaga. În cuvîntul său, poeta Ana Blandiana a denumit manifestarea “centenarul alternativ”, spre a-l deosebi de centenarul oficializat, asumat propagandistic de putere. În același spirit au vorbit Laurențiu Ulici și Octavian Paler, ultimul referindu-se și la teza iliesciană a pretinsului neutralism politic al poetului, persecutat de regimul comunist. Prozatorul Nicolae Breban a subliniat la rîndul său rezistența anticomunistă a lui Lucian Blaga, opunerea la

sovietizarea țării, exprimate de altfel și în romanul *Luntrea lui Caron*, scris în anii ‘50 dar apărut după 1989. Alte aspecte ale operei și personalității lui Blaga au fost relevate de Cezar Baltag, Nicolae Balotă, Tudor Olteanu, profesor la Universitatea din Amsterdam, Cornel Regman. Actorii Ion Caramitru, Ovidiu Iuliu Moldovan și Leopoldina Bălănuță au recitat poezii de Blaga și Eminescu. Au fost interpretate lieduri de compozitori contemporani pe versuri blagiene. În cadrul programului omagial, clarinetistul Aurelian Octav Popa a interpretat o interesantă compoziție muzicală “în răspăr”. (G.D.)

“Porniră cele trei corăbii...”

Spre care țarm le-o duce vîntul?... / Ce porturi tainice / Ascunse cercetătoarelor priviri / Le vor vedea sosind, minate de dorul tristei pribegiri?...” Versurile minulesciene se potrivesc, modulului în care într-o săptămînă au plecat, pe neașteptate, părăsind viața trei slujitori ai scenei românești. *Bimbo Mărculescu* actor iubit de public al Teatrului de Operetă din București, cu o activitate depășind o jumătate de veac. Fiecare rol, fiecare personaj, predilect comic, sau fiecare cuplet erau îndelung disecate, îndelung șlefuite, actorul nefăcînd niciodată concesii superficialității, gagulii ieftin. Aplauzele spectatorilor români și străini îi răsplăteau și îi stimulau exigența. Apăruse pe scena Teatrului de Operetă “Ion Dacian” cu aceeași vitalitate, în pofida celor 73 de ani, doar cu puține zile înainte ca inima lui să-și oprească bătăile...

Neîndurătoare, aproape simultan, moartea a lovit Teatrul Mic. *Nicolae (Nae) Dinică* a trecut granița neființei. S-a grăbit să-și înfîlnească colegii, prea mulți dispăruți în ultima vreme. Un actor bun, dăruit profesiei sale, cu un talent care îi permitea să treacă de la roluri de comedie la roluri dramatice sau la roluri de compoziție. Vîrsta lui actricească nu se număra în cei aproape 60 de ani ci în multitudinea personajelor interpretate de la debut pe scena Teatrului *Al. Davilla* din Pitești, apoi pe scena Teatrului *Constantin Tănase* și în cele două decenii făcînd parte din familia Teatrului Mic. Piese și filme, o înșiruire de titluri, de roluri dovedind continua căutare, combustia la înalte temperaturi specifică adevăraților actori. Din

pacate, mărturie despre aflî de perisabila și zbuciumata profesiune de actor rămîn în mintea și sufletul colegilor și spectatorilor, în cîteva fotografii sau înregistrări, în filme, în cronici și într-o viitoare Istorie a teatrului românesc.

Nu de mult pe scena Operei Naționale din București, balerini și spectatori s-au înfîlțit cu povestea lui *Peer Gynt*. Autoarea coregrafiei, *Mihaela Atanasiu*. Premiera absolută avusese loc la Opera din Belgrad - obținînd și toate cele șapte premii ale unui festival internațional. A urmat *Visul unei nopți de vară* cu același succes, pe același traseu, Belgrad-București, apoi nenumărate colaborări coregrafice, devenite spectacole-unice; colajele *Brîncuși* pe versuri de Lucian Blaga, *Viața-dragostea omului* pe versuri de Marin Sorescu - spectacole ale Teatrului de dans contemporan pe care Mihaela Atanasiu l-a înființat în cadrul Teatrului de Operetă, spectacole cu notoriu succes în țară și într-un îndelung turneu prin țări latino-americane. S-a specializat la școlile iluștrilor coregrafi Maurice Béjart și Alvin Asley. Mihaela Atanasiu a reușit în coreografiile ei o fericită îmbinare a dansului modern, contemporan, cu zestrea suportului clasic. În ultimii ani a fost profesoară la Bari, în Italia, locul în care aripile fragile ale zborului i-au fost retezate de o neiertătoare boală.

Talente, trudă, dorințe, visuri spulberate în neființă. “Porniră cele trei corăbii... / Și-n urma lor rămase portul / Mai trist ca muntele *Golgotei*, înșingherat de un asfințit”.

Andriana Fianu

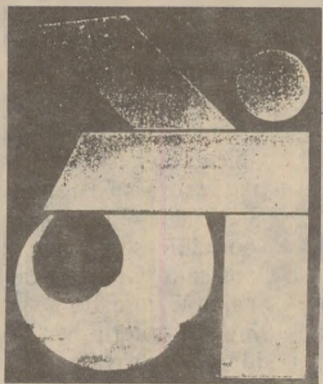

Andrei Codrescu

Dispariția

lui „AFARĂ”

UN MANIFEST AL EVADĂRII

Univers

Andrei Codrescu, *Dispariția lui „AFARĂ”: un manifest al evadării*, Editura Univers, București, 1995, 216 p., 4000 lei.

CITĂ poezie, atîta politică. Acest insolit amestec reprezintă substanța cărții lui Andrei Codrescu, *Dispariția lui „AFARĂ”: un manifest al evadării*. Un amestec, aici, armonios de elemente totuși nemiscibile: căci nimic nu e mai departe de Andrei Codrescu decît poezia politică (militantă) ori politica poetică (pasională). Poezia rămîne poezie și politica rămîne politică, atîta că ele se acceptă alături și se pun în valoare reciproc. Autorul reușește să creeze în eseurile sale o țesătură tare, percutantă de gânduri și asociații surprinzătoare de idei din care se conturează poezia și politica evadării. Mai mult: reușește să nu existe în cartea lui „pagină fără cel puțin o frază memorabilă” (cum afirmă Ioan Petru Culianu într-un articol intitulat „O lecție de politică” - prefata cărții). De fapt, secretul acestei abundențe de formulări memorabile nu se află, cred, în lecția de politică, ci în capacitatea poetică a autorului care găsește limbajul cel mai potrivit, cel mai expresiv pentru abstracțiunile politicianului.

Subtitlul cărții, „un manifest al evadării” trebuie citit cu mare atenție deoarece ambele cuvinte sînt aici cu dublu sens: *evadare* poate să aibă și sens politic (exil) și sens poetic (evazionism), dar ajung să citim prima parte, ca să constatăm că primează cel politic. Totuși, în capitolele următoare, mai ales în cele referitoare la literatura contemporană, și al doilea sens recuperează terenul pierdut la început. La rîndul său, *manifest* poate avea și sens politic și sens poetic, dar pînă la urmă va deveni limpede că autorul îl folosește așa cum a făcut-o odinioară André Breton. Dacă subtitlul poate fi citit ușor după regula dublei investiții semantice, în cazul titlului, mai precis la cuvîntul AFARĂ avem o multiplicitate de sensuri pe lîngă cel, să-i spunem, geografic. Întreaga carte este dedicată înțelegerii acestui cuvînt-cosm.

De ce AFARĂ? Pentru că autorul, sibian, plecat la 19 ani din România, a devenit conștient încă din copilărie de uriașa putere a lui „afară”, noțiune misterioasă și invitînd la explorare. Seducție și respingere, bine și rău, chemare și pericol. În copilărie, opoziția înăuntru/afară e inocentă și genuină: la munte e afară, în oraș e înăuntru, vacanța e afară, școala înăuntru, povestea (adaptată și adăugită) a Mioriței auzită de la un cioban e afară, realitatea e înăuntru. Încet-încet, aceste opoziții se încarcă de „vinovăție”, intră în sisteme de

semnificații: politice, erotice, literare, culturale, filosofice. Copilul își dă seama că afară din casă e lăsat să se joace liber, așa că a fi dat afară nu e exil, „ci cămin” și invers, ținut în casă se simte „exilat”. Este ceea ce i se va întîmpla și mai tîrziu, cînd percepe plecarea din țară ca pe o căutare a unui „înăuntru” liniștitor.

Născut în 1946, Andrei Codrescu își petrece copilăria și adolescența în anii ‘50 de tristă faimă. *Calitatea lui înăuntru* și a lui *afară* pe care eseistul o pipăie și o ia în stăpînire nu numai cu mintea ci și cu simțurile este percepută în acea perioadă prin intermediul cărții, bibliotecii, librăriei. Cărți în care e voie să mîri, dar nu o faci și cărți interzise în care intri; librării în care nimeni nu intră (*Cartea Rusă*) și oameni care ascund *Biblia* în ladă; biblioteci particulare primejdioase, în care accesul e o aventură trăită din plin. Dar cartea e un înăuntru din care nu riști niciodată să nu te mai întorci în realitate (spre deosebire de munte, de exemplu) și totodată un afară, pentru că te scoate din realitate.

În acei ani se formează dorința obsesivă de a stabili exact substanța lui *afară* și raporturile sale cu *înăuntru*. Ajută la descifrarea acestor noțiuni apelul la paradoxuri (înclinația spre paradox e vizibilă atît la eseistul de acum cît și la poetul sau prozatorul din alte cărți) și jocul cu absurdul. Ambele își au originea în tipul experienței trăite în anii ‘50 în România. Iar imaginația și exagerările dau poezia: nici o amintire nu apare străină de acestea, de la povestea fantezist (și destul de occidental) asamblată a *Mioriței* și pînă la scena în care băiatul, dornic să ajungă într-o cămară interzisă se ascunde sub fustele bunicii, scenă care trimite la *Toba de tinichea* de Gunter Grass.

Din tot acest amestec: imaginație, poezie, mit (Miorița și Dracula) și nu în ultimul rînd politică ia naștere una din cele mai interesante încercări de a „ordona” exilul - evadare și evaziune. Este probabil prima „poetică a exilului”, căci exilul e văzut ca o artă, care are frumusețea și regulile ei. Iată cîteva: cel care pornește în (crearea unui) afară trebuie să-și facă un scop din găsirea *exteriorului*; exilul ar trebui perceput ca un loc concret, un cămin. În exil, cel mai important și mai greu este să alegi ce păstrezi și ce nu, ce ții minte și ce uiți. Există diferite metode de a depăși distincția înăuntru/afară și stă în puterea fiecăruia să le descopere. Una dintre căile cele mai importante este cuvîntul, limbajul. E de remarcat totuși că „poetica” lui Andrei Codrescu e bazată pe o experiență personală norocoasă: exilul său a fost favorizat de momentul istoric, el ajungînd în America în anii ‘60 în care climatul politic și mișcările tineretului erau menite parcă anume pentru a-i asimila pe rătăcitorii de

felul său. Pentru alții, în alte epoci, exilul a avut forme concrete mult mai dureroase și o teorie a evadării ar fi arătat cu totul altfel.

O întreagă serie de scriitori, mulți trecuți prin experiența exilului, devine pentru Andrei Codrescu prilej de a-și urmări tema în deschiderile ei literare. De o parte estul: Czesław Miłosz, Gombrowicz, Isaac Bashevis Singer și o interesantă comparație între Kundera și Havel, și pe de altă parte ceea ce numim îndeobște realism magic sud-american, de fapt formă de evadare: Llosa, Márquez, Mario de Andrade, G. Cabrera Infante. Legătura literarului cu politicul este făcută de cîte ori se ivește ocazia, adică foarte des.

Televiziunea, bombardamentul informațional, civilizația imaginii (cu subtile considerații despre raportul original/ copie), generația *beat*, New Age („No Age”), poetul în societatea americană contemporană sînt trecute în revistă și propulsate spre exterior pentru a fi apoi reîncapsulate în interiorul temei care stă la baza cărții. Concluzia nu e încurajatoare nici pentru Vest, dar nici, mai ales, pentru Estul abia scăpat dintr-un „înăuntru” de tip cușcă: omul e pe cale să piardă noțiunea și realitatea lui *afară*, posibilitatea evadării, devenind prizonier al unui „glob electronic”. Salvarea există totuși și ea este imaginația: „Treaba poetului este să scurtcircuiteze globul imaginar” (205).

Stilul eseistului Andrei Codrescu preia „treaba poetului” și o face în

CERSETORUL DE CAFEA

de Emil Brumaru

Parada modei masculine

(Casa Deore. Prezintă celebrul manechin Robi.)

PE CAP purtam o căciulă țuguată și scâlămbăiată, făcută din piele de capră. O coadă îi atîrna la spate, atît ca să-mi apere ceafa de soare, cît și ca să împiedice ploaia să mi se prelingă pe gît. Nimic nu era mai neplăcut în acest climat decît să simți apa rece pătrunzîndu-ți prin haină de-a dreptul la piele. Purtam o haină scurtă din piele de capră, de sub care îmi ieșeau poalele cămășii pînă la jumătatea coapselor, precum și o pereche de pantaloni scurți din același material. Erau făcuți dintr-o piele de țap bătrîn, și părul atîrna lung pe ambele părți, ca să-mi acopere picioarele. Nu aveam ciorapi, nici ghete. Îmi făcusem o pereche de ceva ce nu știu cum să le mai zic, un fel de papuci, sau mai bine zis opinci, care se legau cu sfori ca espadrițele. Erau de aceeași formă barbară ca și restul îmbrăcămînții. La brîu eram încins cu o curea din piele de capră, pe care o strîngeam cu două curelușe în loc de cataramă. De aceasta atîrnau de o parte și de alta, în loc de sabie și pumnal, o secure și un mic fierăștrău. O altă curea, mai puțin lată și legată la fel cu cingătoarea, îmi trecea peste umăr. La capătul ei, sub brațul stîng, purtam două pungi din piele de capră, una cu praf de pușcă și alta cu alicie. În spate duceam coșul, iar la umăr pușca. Deasupra capului țineam o umbrelă din piele de capră, mare și urîță, care însă, în afară de pușcă, mi-era lucrul cel mai necesar. *Nu disperați! Ilustra „Casă de mode Defoe” vă propune, la orice indispoziție, capra totală!! Capra calcă piatra, pitra crapă-n patru, crăpa-i-ar caprei crapul cum capu-n carp pe cracă!!!*

Poetica exilului

● Frazе memorabile ● Sensuri politice și sensuri poetice ● Fețele lui AFARĂ ● Cămin și exil ● Biblia ascunsă ● Reguli ale artei exilului ● Havel și Kundera ● Ochiul televizorului ● Poet în America de azi ● Miorița, Dracul și banda lui Möbius

CRONICA LITERARĂ

de Ioana Părulescu

mod conștient: „Limbajul trebuie din nou sedus de către un energic discurs poetic/critic. Discursul critic (și eseistic, n.m.) trebuie să devină parte a discursului poetic. Poeticul trebuie să limpezească gîndirea care îl leagă de lume” (187). Și iată două exemplificări ale acestei teorii *pro domo*: „Să te faci auzit numai de cei care vrei să te audă este un lucru imposibil în Urechea uriașă care a devenit lumea” (115) sau” Zidurile ridicate în grabă ale fundamentalismului religios în Iran (...) sînt încercări întîrziate de carantină naționalistă. Mohammed, cu sabia trasă și lovitură fulgerătoare, se duelează cu o pereche de meta-Levis și cu umbra unei cutii de Coca-Cola” (195). Zidurile nu mai pot despărți în lumea de astăzi un *înăuntru* de un *afară*. Și cu toate că, surprinzător, autorul nu pomeneste de *banda lui Möbius*, cartea lui reface demonstrația atît de plastică a astronomului și matematicianului german.

Există o problemă a multor scriitori români traduși în limba română, problema că este și a lui Andrei Codrescu. (A semnalat-o și Andreea Deciu în prezentarea ei de săptămîna trecută la această carte). Problema este că anumiți scriitori se adresează *vădit* altui public, fac concesii vizibile gustului și capacității de înșelegere ale altora. Cu atît mai mult atunci cînd discursul lor conține exemplificări din lumea românească. Cititorul român e astfel în situația de a înghiți o serie de explicații inutile (aici de pildă cele despre Miorița și spațiul mioritic ori despre Dracula) care stînjenesc lectura. Ar fi fost avantajos pentru cartea lui Andrei Codrescu dacă, în loc de scuzele finale, elegante, dar aducînd prea puțină consolare, ar fi revăzut și adaptat versiunea românească sau ar fi renunțat de la bun început la concesii contextuale. Adică dacă ar fi neutralizat și la nivelul receptării diferența „înăuntru”/„afară”.

Un dicționar așteptat de zece ani

DICTATURA lui Ceaușescu merita să cadă fie și numai ca să poată apărea această lucrare de informare de mare anvergură, din categoria celor fără care o cultură rămâne condamnată la improvizație și amatorism. Promis Editurii Științifice și Enciclopedice în 1975 și predat aceleiași edituri în 1983, dicționarul ajunge abia azi în librării, cu concursul unei instituții căreia Augustin Buzura i-a insuflat vocația monumentalității: Fundația Culturală Română.

Autorii au ezitat între a publica forma interzisă cu ani în urmă de cenzură, ceea ce ar fi însemnat să ofere cititorilor mai curînd un document de epocă decât o operă exhaustivă, și a realiza o nouă variantă, completă și actualizată. Renunțând la orgoliu, la posibilitatea de a demonstra opiniei publice că au fost onești într-o perioadă nefavorabilă onestității, ei au optat pentru o versiune utilizabilă în momentul de față. Și anume au adăugat secvențe referitoare la evoluția scriitorilor (contemporani) până în 1989, au inserat articole noi, consacrate unor scriitori aflați cândva pe lista neagră a PCR, au introdus informații aflate sub embargo cu ani în urmă etc. N-au schimbat fundamental structura dicționarului, fiind vorba de o operă concepută de la început cu o exemplară probitate profesională, dar, din devotament față de cititori, au îmbunătățit tot ce se putea îmbunătăți.

Volumul recent apărut, cuprinzând literele A - C (de la Vasile Aaron și până la Adi Cusin), conferă oricărui intelectual care și-l așează în

bibliotecă un sentiment de siguranță. El se prezintă ca un mijloc de informare coerent și precis, garantat de prestigiul coordonatorilor și autorilor, ca și de (nu este nici o ironie) numărul lor mare, adevărată armată de critici și istorici literari, impunător și tonic exemplu de colaborare riguroasă în mijlocul unei societăți dezorganizate. Tonul este dat de Mircea Zăciu (dicționarul se și numește, în limbaj oral, "dicționarul Zăciu"), un iluminist al secolului douăzeci, demn și auster. Datorită lui, spiritul ardelenesc se dovedește încă o dată productiv și necesar, salvat de la desuetudine prin asimilarea sistematică a celor mai noi metode de investigație critică.

Cartea constituie și un argument implicit, nedemagogic în favoarea vechimii și

și saturată de informații, cartea se și citește cu plăcere, nu doar se consultă ocazional. Autorii articolelor și-au disciplinat, dar nu și-au reprimat talentul literar. Ei reușesc adeseori să rezume spectaculos, în câteva fraze, evoluția unor scriitori, să definească într-un mod expresiv stilul fiecăruia, să circumscrie cu operativitate și chiar cu umor eșecurile. Spre deosebire de "dicționarul de la Iași" (*Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*), care pare opera unui superautor, datorită unei surprinzătoare unități stilistice, "dicționarul lui Zăciu" etalează o diversitate de moduri de a scrie, diversitate însă armonizată prin acceptarea, de către autori a unui scop comun și prin respectarea unui ceremonial critic și bio-bibliografic riguros.

Unor scriitori contemporani (îndeosebi ardeleni) li se dă prea mare importanță, nu prin folosirea unor superlative în legătură cu textele lor, ci prin însăși transformarea acestor texte în obiect de investigație științifică. S-ar putea însă ca excesul de atenție să se dovedească a fi, cândva, o dovadă de înțelepciune, întrucât nu este exclus ca unii autori desconsiderați (de mine sau de alți critici) azi să câștige admirația generațiilor viitoare, prin cine știe ce mutație a sensibilității estetice.

Un interes excepțional prezintă documentele (referate, memorii etc.) grupate în *Dosarul* dicționarului. Aflăm cu acest prilej ce rol nefast a jucat la vremea respectivă Ion Brad, referent partizan și vindicativ, considerat un for de opinie suprem de autoritățile culturale comuniste. Citite azi, considerațiile sale înfioară, ca amintirea unui coșmar.

"Printre scriitorii români stabiliți în străinătate figu-

rează și numele lui Ștefan Băciu, care cred că, din cauza unor atitudini incorecte față de țara și cultura noastră, trebuie scos din sumar."; "Nu cred că are ce căuta în *Dicționar* scriitorul Dorin Tudoran, care și-a declarat, în țară și străinătate, aversiunea față de evoluția culturii și literaturii noastre"; "Trebuie să remarc, cu părere de rău, că se manifestă tendința unora dintre autori de a trata în mod subiectiv, chiar depreciativ, valoarea anumitor critici, poezi, dramaturgi și prozatori cu activitate serioasă, inspirată de exigențele și orientarea politicii culturale a partidului nostru (...). Cîteva exemple: criticul Ioan Adam, poetul Al. Andrițoiu, dramaturgul Aurel Baranga, scriitorul Eugen Barbu (...), criticul și scriitorul Ion Dodu Bălan" etc.

Trei coordonatori ca Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu și șaiseci de alți critici și istorici literari de o valoare recunoscută și-au văzut irosită munca de aproape un deceniu din cauza unor asemenea opinii ireponsabile. Ei însă n-au abandonat niciodată lupta și azi - după ce toți au îmbătrînit, iar unii au și murit - li se dă dreptate.

Poezie românească pentru export

ILIE Constantin nu s-a considerat niciodată "singur printre poeți". În afară de versuri, a scris și critică literară, solidarizându-se lucid cu faimoasa sa generație. Iar după ce s-a stabilit la Paris a lucrat și la această antologie bilingvă (româno-franceză) a poezilor contemporani, publicată recent, în foarte bune condiții grafice, de Editura Fundației Culturale Române.

Autorul antologiei ne apare ca un iubitor al poeziei românești din epoca sa, dornic să-și alcătuiască o colecție de piese prețioase, înainte de toate pentru propria sa plăcere. Această autenticitate a actului selecției se datorează, bineînțeles, și faptului că Ilie Constantin se afla, în perioada elaborării cărții, la mii de kilometri de România lui Mihai Dulea (Mihai Zamfir explică în prefață ce important este ca o carte să fie "compusă în libertate"). Dar se datorează și capacității antologatorului de-a se bucura de frumusețea poeziei.

Poeți pe care Consiliul Culturii și Educației Socia-

liste nu i-ar fi acceptat în sumar din cauza atitudinii lor nesupuse, dar și poeți pe care oamenii de gust din România ajunseseră să-i repudieze, cunoscându-le colaborarea cu autoritățile, sunt tratați de Ilie Constantin fără resentimente, ca simpli furnizori de poezie. Singurul criteriu luat în considerare este valoarea artistică a versurilor. Aceasta nu înseamnă că Ilie Constantin nu se înșeală niciodată. Însă selecția lui are o logică, este plauzibilă.

Un adevărat tur de forță îl constituie traducerea în limba franceză a unor poeme teoretic intraductibile. Cine ar fi crezut, de exemplu, că se poate reconstitui într-o limbă străină ceva din farmecul de folclor intelectualizat al versurilor lui Cezar Baltag? Și totuși, fără să forțeze franceza, fără să recurgă la rezolvări spectaculoase,

bazându-se exclusiv pe competența sa calmă și croșetând răbdător cuvintele, Ilie Constantin reușește să facă accesibil francezilor secretul poeziei lui Cezar Baltag:

"În ceaunu' ca tăciunu' / fierbe numărul Niciunu' / pe colina ca negara / fecioara solomonara. // Și-am zărit în tabernacul / între Lup și Căine Racul / cum bea ochiul auster / al lui Oroaloe / ... / trei-nainte, patru după / siclu, sceptor, paloș, cupă / În laba grifonului / roata ghinionului / vârtcap, vârtcap / ai sărit din zodiac. ? - "Dnas le chaoudron comme le charbon / bout le nombre Pas-un-seul / sur la colline comme l'herbe folle / - la vierge salomonienne. // Et j'ai aperçu dans le tabernacle / entre Chien et Loup, le Cancer / qui buvait l'oeil austère / d'Oroaloe. / ... / trois devant, quatre derrière / siclé, sceptre, épée, coupe. // Dans la patte du Griffon / la roue de la malchance / tourne-tête, tourne-tête / tu as sauté hors du zodiaque".

Cărți primite la redacție

● Ioan Holban, *Salonul refuzaților, studii despre autori români intrați sub interdicție în anii '80*, Iași, Ed. Moldova, 1995, 240 p., preț neprecizat.

● Gabriela Negreanu, *Noaptea inițiatilor*, versuri, București, Ed. Albatros, 1995, 84 p., 2550 lei.

● I. L. Georgescu, *Măestri ai picturii române moderne - De la Aman la Tăculescu*, medaliaone plastice, București, Ed. Lumina, 1994, 4000 lei.

● Heinrich Wachner, *Istoria Țării Bârsei*, Brașov, Ed.

ALDUS, 1995, 100 p., preț neprecizat.

● Eugen Evu, *Amarul mierii*, poezii, Deva, Ed. Căluza, 1995, 64 p., preț neprecizat.

● Ion Untaru, *Domnul Liszt*, poeme, București, Ed. Destine, 1994, 64 p., 300 lei.

● Ion Untaru, *Impozit pe prostie*, schițe umoristice, București, Ed. Destine, 1994, 100 p., 400 lei.

● Ion Hurjui, *Poemia și alte poeme*, Iași, Ed. Moldova, 1995, 288 p., preț neprecizat.

● Haralambie Grănescu, *Pactul cu diavolul*, roman, Ed. Plenița, 1994, 2200 p., 3500 lei.

● Niculina Oprea, *În apele Akheronului*, versuri, Craiova, Ed. Vlad & Vlad, 1994, 56 p., preț neprecizat.

● Tudor Gherman, *Funeraliile regelui Gheorghe*, roman, București, Ed. Eminescu, 1995, 216 p., 4500 lei.

● Ion Gavrilă Ogoranu, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc - rezistența anticomunistă în munții Făgărașului*, vol. II, Timișoara, Ed. Marineasa, 1995, 360 p., 5000 lei.

O filozofie a amorului

PENTRU Alain Finkelkraut, discipol al lui Levinas, specialist în filozofia alterității, a trece de la teoria abstractă generală a Celuilalt la o teorie concretă tot atât de generalizatoare a erosului (ca formă iminentă de abordare și asimilare a unei alterități), de la *Înțelepciunea iubirii* la *Noua dezordine amoroasă* nu însemna decât un singur pas. Pe care îl face împreună cu Pascal Bruckner, alături de care semnează o carte uluitoare, șocantă și în același timp parcă firească, având aceea naturalețe familiară a raționamentelor strălucitoare prin evidență. Toate cărțile al căror autor este Alain Finkelkraut se recomandă ca și de la sine, dar *Noua dezordine amoroasă* depășește orice posibilă așteptare. Tinerii autori francezi abordează poate cel mai dificil subiect, cel care încurajează într-adevăr speculația, dar numai ca să o compromită, reducând-o la pornografie sau ridicolă melodramă. Sexualitatea, studiată de cei doi cu luciditate și ironie, într-un stil când parodic, când emoționant de grav, al căru scop este de a concepe o teorie a amorului, una complet nouă (adjectivul din titlu nu e întâmplător), opusă vechilor mituri coboritoare din Platon. Sofisticată și ingenioasă, paradoxală și verosimilă, cartea lui Pascal Bruckner și Alain Finkelkraut face posibil un lucru pe care tone de cărți proaste și filme vulgare aproape că îl transformaseră într-o utopie complet irealizabilă: să reții atenția (mai bine zis, fascinația) cititorului mai mult de 300 de pagini scriind nu despre actul sexual în sine, ci despre un concept mental al sexualității, despre complexul de stări psihice, emoționale, intelectuale care se consumă în timpul contopirii erotice a două persoane. Acolo unde literatura de cele mai multe ori tace, din neputință verbală preferând să mizeze pe generozitatea implicitului, sau unde - cum spuneam - apar atât de ușor vulgaritatea ori trivialul patetic, Pascal Bruckner și Alain Finkelkraut ne oferă revelația detabuizării unei teme, nu în sensul smulgerii ei dintr-un halou protector al pudibonderiei, ci în primul rând ca reușită de apropiere.

Mai întâi, cei doi autori francezi se declară inamici ai mult celebratului mit platonic al androginului. După Bruckner și Finkelkraut, indivizii nu aspiră la regăsirea unei unități primordiale, ci dimpotrivă, la pierderea ei, la scuturarea de nefericita armonie a acelei ființe bisexuate de la începuturi și înlocuirea ei cu o identitate fericit limitată, fie ea masculină sau feminină. Dacă această dulceagă iluzie a androginului a fost vreodată realitate, atunci ar trebui să ne socotim cu toții "niște androgini desăvârșiți, alăturați, care gem de

Pascal Bruckner, Alain Finkelkraut - *Noua dezordine amoroasă*, traducere de Luminița Brăileanu, Editura Nemira 1995, 303 p., 4000 lei

prea multe încrucișări, de prea mult amestec și care își doresc să fie ori numai bărbat, ori numai femeie, dar nu și unul și altul în același timp". Rescrierea pe dos a mitului platonic are consecințe importante: ea pledează pentru recunoașterea diferenței dintre sexe, pentru renunțarea la vechea superstiție a amorului ca identifiere, contopire într-o singură ființă, într-un "topos și ambiguu tot. În loc să ne pierdem într-un "bloc pietrificat", e normal să aspirăm la eliberare, la independența care să ne permită a încerca, pe rând, mai multe identități (în funcție de fiecare părțică a trupului, de fiecare gest și alinare), în loc de o singură identitate, și aceea ipotetică și momentană. Acceptarea diferenței dintre sexe presupune o sensibilă creștere a respectului pentru sexualitatea femeii, care, din Evul Mediu când necunoașterea organelor ei genitale a dat naștere unor sinistre superstiții și acuze de vrăjitorie, până astăzi, în plină epocă a feminismului, când prostituția e un fenomen în creștere, a fost mereu socotită drept parteneră *supusă* bărbatului. Bruckner și Finkelkraut se înscriu într-o tradiție clar feministă (o și citează de altfel pe violenta contestatoare Hélène Cixous), care nu numai că declară existența unei totale neasemănări între experiența sexuală a femeii și cea a bărbatului, ci merge până la a o declara pe prima net superioară celei de-a doua. Și din nou putem descoperi consecințele abordării unei asemenea poziții, pentru că teoria elaborată de cei doi autori este un mecanism causal perfect, în care fiecare pas decurge impecabil din cel anterior. Recunoașterea unei superiorități a femeii declanșează și o reconsiderare a rolurilor ingrate în practica amoroasă, precum cel de prostituată, cu variantele sale, curtezana și curva, socotite drept un fel de negustorese abile care câștigă prin detașare, nu prin vicioasă implicare, cum le place bărbatilor să creadă.

Deconstruind prejudecăți și răsturnând raționamente, Pascal Bruckner și Alain Finkelkraut concep o nouă

regulă a jocului amoros, care celebrează dezordinea și cultivă alteritatea, disprețuind atât fada convenționalitate a cuplurilor legitime, cât și artificialul exhibiționism al manualelor de posturi și tehnici avantajoase. *Noua dezordine amoroasă* aparține unei lumi care recunoaște senin însingurarea individului uman, nu ca pe o fatalitate tragică, ci mai curând ca pe un privilegiu al *stăpînirii-de-sine* (în sens literal) ce îți oferă avantajul de a te bucura minuțios de deliciile Celuilalt, fără să-ți pierzi propria identitate. Cartea elaborează o filozofie perfect articulată, spectaculos nouă și totuși de bun-simț, însă poate că meritul ei artistic este chiar mai mare. Merită să oferim o mostră din acest stil parodic, malițios și superinteligent, care se joacă într-o prestidigitatie savantă cu marile prejudecăți, golindu-le de conținut și abandonându-le apoi, inerte, în jalnica lor irelevantă: "Până în secolul al XVIII-lea, Biserica îi oprea pe credincioși să facă dragoste noaptea (de teamă să nu li se nască prunci orbi). Pe aceeași linie metaforică, ne putem închipui și alte prescripții de acest gen: interdicție de a face copii în apă (că să nu se nască acoperiți de solzi sau zbîrciți de umezeală), de a copula în aer (de teamă să nu conceapă ființe zburătoare, fantastice), într-un cimitir (ca să nu faci un vampir), în seara de Crăciun (de teamă ca pruncul să nu fie un nou Mesia și să moară răstignit), în ziua de Paște (ca să nu zămislească un ou), de 14 iulie (ca să nu faci un militar)." Pentru o asemenea artă veritabil scriitoricească, o traducere impecabilă ca aceea a Luminiței Brăileanu era necesară.

Scriitori contestați

REPUBLICAREA faimoasei cărți a lui Louis-Ferdinand Celine, *Călătorie la capătul nopții* vine într-un context când problema scriitorilor colaboraționiști - indiferent de guvernul sau regimul politic față de care și-au manifestat o nejustificată simpatie - este foarte actuală. Celine a fost, se știe, chiar condamnat pentru atitudinea sa din timpul războiului, violent atacat *ca scriitor*, nu doar ca individ uman vinovat de anumite gesturi, contestat și negat din rațiuni morale, conform cărora nu putem valida opera unui artist condamnat pentru faptele sale neestetice. Pe de altă parte au existat voci dispuse să-l absolve și chiar să-l canonizeze ca scriitor, trecându-l alături de nume celebre precum Joyce sau Sartre, acuzându-i pe denigratori de un soi de invidie camuflată și refuțată, dovedită de însăși lipsa lor de valoare. Recitită deci într-un asemenea context favorabil polemicilor în jurul dărilor și promovărilor,

cartea lui Celine mi-a provocat o reală-contrarietate. *Călătorie la capătul nopții* este istoria unui om meschin, laș, fricos, egoist, care trăiește un proces de purificare prin parcurgerea treptată a unor diverse experiențe ale răului. Nu atât revelația binelui ca realitate prezentă îl schimbă pe Bardamu, protagonistul cărții, cât mai curând invazia de ticăloșii și răutăți, maleficul coplesitor al omenirii, privirile suspicioase și răuvoitoare, șaptele răutăcioase, intrigile, comploturile, minciuna, omorul, - toate acestea consumă într-un fel, în avans, orice ar putea fi putred în propria lui ființă. Asistând la monstruoșitatea lumii din jurul său, Bardamu trăiește o experiență catarctică: toți ceilalți sînt mult prea răi ca el să poată păstra la rîndul său o fărîmă de răutate. Interesant este că nu se transformă într-un personaj pozitiv ideal, un sfînt neverosimil pus la tot pasul pe fapte bune, ci într-o victimă neputincioasă, care asistă, suferind, la crudul spectacol al bestialității, incapabil de vreun gest eroic. Romanul se încheie apoteotic cu imaginea unei scufundări absolute, a unei dispariții universale, un soi de ștergere disperată a acestei lumi urâte, despre care nimic nu merită să se mai pomenească.

Revenind însă la contrarietatea despre care vorbeam,

Louis-Ferdinand Celine - *Călătorie la capătul nopții*, traducere și cronologie de Angela Cismaș, 416 p., 6000 lei

cu riscul de a comite marea eroare a identificării autorului real cu autorul implicit, trebuie să spun că acest roman mi se pare o metaforă inversă a cazului Celine. Ca și Bardamu, scriitorul a trăit într-un infern, de astă dată însă nepurificator. Dar tocmai pentru că între el și personajul său diferența este atât de mare, cred că într-adevăr cartea trebie judecată altfel decât autorul ei. Iar în actuala ediție publicată de Nemira, lectura va fi extrem de plăcută, într-o traducere nouă, mai reușită, cred, decât prima, semnată de Angela Cismaș.

Formula succesului...

este în cazul lui Frederick Forsyth un doza echilibrat de acțiune (în stilul aventurii clasice) și politică, frumos ornamentată când și când de pasaje relativ statice, descriptive sau eseistice, necesare pentru a crea o impresie de sănătoasă și agreabilă diversi-

Frederick Forsyth - *Dezinformatorul*, traducere și postfață de Emil Paraschivescu, Editura Univers, București, 1995, 526 p., 6500 lei

tate. După cum aflăm din postfața traducătorului Radu Paraschivescu (care vadește o remarcabilă detașare și luciditate față de autor, tratindu-l cu moderație și cu o nedisimulată lipsă de entuziasm), Forsyth este unul dintre cei mai prolifici și celebri autori de romane de spionaj, specializat în relațiile KGB - CIA. *Dezinformatorul*, socotită drept una din cele mai bune cărți ale sale, este fabricată după rețeta genului, ceea ce o recomandă implicit amatorilor de asemenea produse literare. Cît despre ceilalți, mai puțin interesați de romanele de spionaj, le putem spune că romanul în cauză este foarte dinamic și în plus scris într-un stil foarte agreabil, pentru care ar trebui să-i fim recunoscători și traducătorului Radu Paraschivescu.

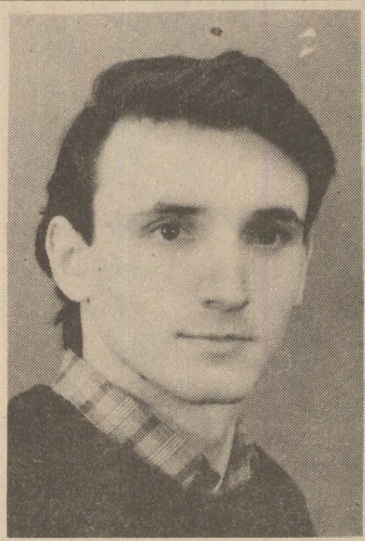
Cărți primite la redacție

● Franz Kafka - *America*, traducere de Pop Simion, și Erika Voiculescu, Editura RAO 1995, 224 p., 4000 lei

● P.W.Leibniz - *Monadologia*, traducere de Constantin Floru, studiu introductiv de Dan Bădărău, Editura Humanitas 1995, 240, 2800 lei

● Alexis de Tocqueville - *Despre democrație în America*, traducere din limba franceză de Magdalena Boiangiu și Beatrice Staicu (vol.I), traducere de Claudia Dumitriu (vol.II), Editura Humanitas, 384 p.+320 p., 22 500 lei

Robert ȘERBAN

Avantajul licanthropiei

totdeauna mi-am visat arătătorul împodobit
cu un ghiul mare
cum au ospătarii
în halba de bere
degetele se unesc cu bucuria de a strânge
la 23 de ani m-au rugat cu dulceață și apă
am dat bună ziua în capătul camerei
am scos sandvișul din șervețel și l-am
explicat
peste 6 luni în pumnul unui necunoscut
a explodat botul de mămăligă
miana a adus niște ouă
a aprins aragazul cu capul revistei
în care am publicat câteva poezii și o poză
și am făcut cea mai bună omletă din
politehnică
nu mă ascund după deget
acolo mai există un fotoliu și două scaune
de fapt trei

La fălci

mă arunc în piscină
și aștept să strige după mine
un critic
de la ultima trambulină
copiii vecinului koler
țintesc cu boabe de mazăre sânni
concurrentelor

în luciul faianței
biografiile strâmte explodează bum-bum
un artist dorește totdeauna să facă dragoste
cu modelul
prosoapele flaușate de pe umerii înguști ai
îngerilor

s-au umflat
și fiecare își duce cocoșa până la duș
numere desprinse de tricouri
bălesc ca niște meduze
un critic cu buzele vinete
le strigă pe nume

Câte ceva despre mine, Lorenzo Lamas și altele

mi-am liniștit prietena care vroia
un copil de la mine
am luat mingea de basket
trei perechi de șosete cu dungi
și am ieșit

inginerul de sunet a vrut să intrăm în vorbă
m-am făcut că nu-l cunosc
și l-am lovit scurt cu capul
energia-i ca o floare
plăcerile vieții marile plăceri
se cojesc după primele pahare de vin
degeaba arăți venele și pieptul păros
aici s-a citit mult

xxxxxxxxxx
xxxxxxxxxx
xxxxxxxxxx

am dat cu mingea
și sunt convins că nu va fi pajură
ci cap de femeie brunetă

Poem

ce s-ar potrivi unui prieten

ultima zăpadă căzuse dintr-un avion
și avea mirosul pe care-l intuiri
în fereastră a apărut imediat domnul cu
clopoței

unde-i metafizica
a strigat
i-am făcut semn spre masa cu
fructe țigări și chibrituri

florile de plastic împărteau teritoriul
n-avem toate piesele domnule
ai putea să ne dai câțiva nasturi de la
câmașă

sau să nu ne înjuri
tatăl nostru a lucrat în vietnam
și nu se știe niciodată
i-am aruncat cutia de chibrituri
a scos un băț
și l-a aprins de fereastră sperind bibelourile

Soluții pentru goange

între dinții bomfaierului
scutecele puse la uscat
atrag musculițe fluturi
avioane de hârtie zincată

ce scoate hipocloritul
nu pot explica o mie de înțelepți

micile giulgiuri s-au desfăcut de farmecele
morții
și își flutură pacea pe sub trompeta
sergentului silance

dimineața sunt mic pufos și moale
așa susține iubita mea care în fiecare
dimineață

vine din patul ei în patul meu
să fie convinsă că nu m-am metamorfozat
peste noapte

avem gândaci

Cutremur în zonele erogene

în râul îngrășat de ploaie
femeile plonjau ca boabele de zahăr
cine scuipă sânge
să mai facă un pas înainte
cine nu scuipă

hazardul se bulucește
ca un mușuroi de furnici peste cadavrul
neînceput

am cules fructe în umbrelă
și am lăsat-o atârnată de streășină
amestecați într-un sărut
nimeni n-a mai apucat să ațâțe focul

după dumneavoastră doamnă
s-ar putea reține toate ieșirile bărbaților
peste 40 de ani
impudoria și neorânduiala sprâncenelor
merge până acolo unde
petele soarelui se suprapun peste petele de
transpirație

unde
seara
te întorci
cu umbrela deschisă și încărcată

Îmbătrânirea fierului

dintre cele șapte farmece
două nu-și mai țineau demult promisiunea
licori complicate în timpul călătoriilor
își construiau meandre prin trupul prins cu
șopârle

sărut mâna părinți vitregi
experiența de tinerețe va cântări mai apoi
cât ceara din urechile lui joyce
căteii albi cu burți rotunde
pe care îi feresc de picioarele ucigătoare
vor câștiga la anu toate premiile

din cerul gurii
semnul credinței închis la culoare
dospește discret aroma nocturnă
nu vreau să fiu sărutat de femei
timpul pe care îl strică noapte de noapte
să mă adoarmă
egal cu cel al spălării batistei
în care păstrez bucata de pâine și hapul

Consecințele amestecului

optica personală a ochilor
niciodată sănătoși
niciodată priviți cu luare aminte
un surplus de cuvinte
ce mărește viteza
ne-a sosit chiar acu'

din vrerea noastră
emoțiile naturale vor purta numere naturale
firescul și frivolitatea
se vor scrie într-un singur cuvânt
odată cu ploaia
fata morgana
devine femeie

Băiatul cu ghitara rece

palma care a mângâiat animale
și a dat de pomană
poartă astăzi mânășă anti
pe bulevardul aburit ca o limbă
târfe cucoane tanti
se cumulează timp
în spațiul prin care-ai plecat
e curent
strănut
foaie verde
mă simt ușurat
tot ce urmează
s-ar potrivi ca o mânășă
legea se corectează cu unghia

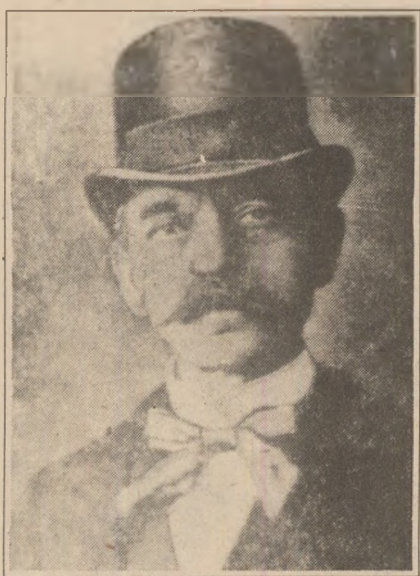
cu o cătușă

ROBERT ȘERBAN e încă student la o facultate de profil tehnic din Timișoara, autor al unui volum de versuri (*Firește că exagerez*) publicat anul trecut și e la curent cu tot ce apare în revistele literare de la noi. Trece de pe acum ca un nume într-o generație pe punctul să coaguleze, evident în război total cu optzeciștii. În opinia lui, singurul lucru ce i-ar lipsi ultimului val ar fi două sau trei voci critice în stare să conceptualizeze noua revoltă, noul limbaj. Ultimii veniți - Robert Șerban între ei - sînt convinși că acest limbaj există.

Poemele de față, dintre cele mai recente, oscilează încă între un tip de poem accesibil, coerent pe spații largi, și poemul extrem de structurat, juxtapunere capricioasă de reci iluminări. Cum se vede, acesta din urmă predomină și e cel mai interesant. Ce leagă aceste flashuri? În nici un caz o stare lirică; lirismul e aici prohibit. Simboluri, sensuri ascunse, un proiect reflexiv, prezența unor impulsuri psihologice abisale, o țesătură culturală subiacentă? Nimic din toate acestea nu pare să-ți vină în ajutor ca să pui cap la cap fragmentele care fac poemul. Doar mișcarea lui internă, doar suflul lui decolorat, subtil ca energia circulând prin conductorii de metal, pot lega aceste frînturi într-o singură acoladă. Dacă acceptăm această provocare în lumea literelor, va trebui să acceptăm să schimbăm din nou, a mia oară, definiția însăși a poeziei. Ca să ne oblige s-o facem, Robert Șerban mai are de forat în materia aceasta colțuroasă a lui pînă cînd vom ajunge să înțelegem că modul său de a scrie e, ca atîtea altele, în ordinea firească a lucrurilor.

Vasile Popovici

VASILE ALECSANDRI e un scriitor total. A scris poezie, teatru, proză, memorialistică, corespondență, legându-și numele de fundamentele culturii românești moderne. A fost și un militant politic activ în perioada pașoptistă și cea unionistă, cofondator al unor publicații importante în epocă (*Dacia literară*, *România literară*), la începuturi director al Teatrului Național din Iași. E, după o expresie nimerită a d-lui Paul Cornea, un om al începuturilor lăsând o operă remarcabilă. Sigur, se pot face departajări în spațiul confortabil al acestei opere. Negreșit că o bună parte din poezia sa e pălită de vreme. Dar există *Pastelurile*, compuse în 1867-1868, care, brusc, conferă poeziei sale o dimensiune clasică, atât de purificată încât Ion Pillat le așeza alături, ca valoare, de lirica eminesciană. Apoi, cum ar putea fi uitată culegerea sa din 1866 de poezie populară! E probabil că acele nestemate ale liricii populare ar fi fost altfel dacă nu intervenea și condeiul creator al poetului. Și niciodată nu vom ști cum arătau, în forma lor originală, *Miorița*, *Meșterul Manole* sau *Toma Alimoș*. Ele au rămas pe veci încrustate în lirică românească în forma în care le-a trimis în lume Alecsandri. Iar dacă le comparăm cu zecile (sau sutele) de variante ale acestora, realizăm imediat superioritatea celor șlefuite de poet. Teatrul lui de început e naiv și cam fad. Dar în 1883 dă naștere *Fintinii Blanduziei*, negreșit o creație de primă valoare în opera sa și în dramaturgia românească. Aceste salturi în două compartimente ale operei sale au fost cu adevărat salvatoare, menținându-l pe scriitor în prim-planul istoriografiei literare. Dar există o secțiune unde saltul nu a fost necesar, pentru că e egal cu sine pe tot traiectul. E vorba, firește, de proza sa, unde vîrstele literare se estompează. Ea este, după aprecierea știută a lui Călinescu, "partea cea mai trairică a operei lui Alecsandri". E probabil că are dreptate, deși aceasta nu vrea să însemne, cred, deprecierea totală a celorlalte compartimente.

Aș spune că proza lui Alecsandri e, prin excelență, literatură de tip subiectiv. Prozele sale sînt mai toate fie memorialistică pură, fie memorial de călătorie. A scris atîtea însemnări de călătorie încît, în 1862-1863, intenționa să le publice într-un volum distinct "Istoria călătoriilor mele". A descris, în prozele sale, fie călătorii efective, fie, cum spunea în introducerea la *Scrisori către Vasile Alecsandri* de Ion Ghica, "voiajuri în jilt", rememorînd întîmplări de odinioară, plăcute inimii lui sau socotind că merită să fie făcute cunoscute. Are și o opinie personală despre psihologia necesară a călătorului: "Adevăratul călător e acela care, cînd pornește la drum, își propune să meargă unde l-o duce fantezia lui, astăzi spre răsărit, mâni spre apus, astăzi pe mare, mâni pe uscat. Iar cît pentru acela care se jertfește de bună voie unui țel întocmit după harta geografică, acela îl socot un curier însărcinat de a să purta pe sineși ca pe un pachet dintr-un loc într-altul." Peste tot în călătoriile sale, ochiul său de observator aproape pictural urmărește culoarea locală, contrastul izbitor, figuri care personalizează peisajul caracteristic, scene cu haz sau - picaresc

Vasile Alecsandri, Călătorie în Africa. Dridri. Ediție de Georgeta Rădulescu-Dulgheru. Prefață de Sanda Radian. Tabel cronologic de Cornel Regman. Ed. Minerva. Biblioteca pentru toți, 1995

Proza lui Alecsandri

romantic - instalate în plin pericol. În *Iași în 1844* ține să evidențieze contrastul dintre peisajul oriental, vechi, și cel occidental, înnoitor. "Alăturarea acestor două caractere deosebite, care dovedește atât de mult înfrîurirea Evropei asupra unei părți dintre români, partea bogată și privilegiată, și lupta neconținută între ideile vechi și nouă nu era nicidecum tipărită pe fața capitalei noastre cu vreo cîțiva ani mai în urmă. Atunci ea purta o fizionomie mai mult orientală; însă de cînd spiritele au început a se dezvălui la razele civilizației, o mare prefacere s-au ivit în toate, o schimbare rapidă s-au săvîrșit atât în gusturile cît și în obiceiurile acelei mici părți a societății românești de care am pomenit. Hainele lungi și largi au dat rînd straielor mai strîmte a Evropei; șlicul s-au închinat dinaintea pălăriei, ciubotele roșii și galbene au dat pasul încălțămintelor de vox; divanurile late s-au cioplit în forme de canapele elegante, și în urmarea acestor noutăți și a mai multor alte ce s-au introdus cu moda, casele au trebuit negreșit să priimească o formă străină și potrivită cu natura ideilor de astăzi." Borsecul, vizitat pentru cîră balneară în 1843, e surprins, cu umor fin ca o alcătuire bizară care nu e "nici țîrg, nici sat, pentru că n-are uliți, nici magazine, nici locuitori. El este o adunătură de vro cincizeci de case de lemn pustii și are multă asemănare cu muștele, care stau moarte toată iarna, pentru că să învieze în primăvară". În *O primblare la munți* în căutarea portretului lui Alexandru Lăpușeanu, cei doi tineri trec prin locuri vrăjmașe, de la mănăstirea Pîngărați, unde ar fi trebuit să se afle, la aceea numită Slatina și de aici la Piatra Neamț, fără a izbuti să dea de urma portretului. Dar norocul e totdeauna de partea călătorului fără fașoane pentru că îi e dat să audă povestea tragică a călugărului fost vîntor în vîrfurile munților a cărui soție fusese ucisă de turci, îi revine în memorie povestea lui Toader și Marinda și, se putea altfel?, "o intrigă de bal masche", trec Bistrița, năvalnică, înfruntînd primejdia înghițirii de apele răscolite, urcă pe Ceahlău, unde au parte de noi aventuri, și, totul, într-o joviialitate molipsitoare. S-a spus că evocarea de călătorie *Balta Albă* ar fi cea mai rezistentă piesă a genului. Aici, un pictor franțuz ce se socotea "un nou Columb", le istorisește unor tineri, tolăniți pe divane într-un salon, cum a descoperit el, în 1847, cele două principate dunărene, călătorind pe Dunăre, apoi cu postalionul pînă a ajunge, în chinuri, la Balta Albă. Franțuzul își închipuie, precum Alecsandri în 1843 despre Borsec, că localitatea e o stațiune gen Ems, Marienbad sau Baden. Cînd colo nimeri "într-un sat alcătuit de bordeie coperite de stuh și coronate de cuiburi de cocostîrci". Un ceas a umblat, în plină noapte printre gardurile satului, în căutarea unui "tractir". Un tînar vorbind franțuzește îl găzduiește în casa străjerului satului, alcătuită dintr-o singură cameră. Dimineața fu trezit de zgomotul caleștilor și trăsurilor ce goneau pe uliță. Toate se opriseră la baltă. Le-a urmat la pas, pînă a ajuns la locul cu pricina, descriindu-l ca o aglomerare bizară "de țîrg ce nu era țîrg, de bîlci ce nu era bîlci". Apoi a văzut balta, plină de oameni. "Toți, din toate părțile, bărbați și femei, venea de se arunca în apă, la un loc, cu o nepăsare vrednică de timpurile cele mai nevinovate ale lumii și cu o veselie ce mă îndemna și pe mine a lua o baie." Balta, lăudată ca loc de tîmăduire, îi prilejui străinului repede însoțire cu cîțiva tineri veniți și ei la tratament. Luară o masă ciudată dar consistentă și apoi se plimbară, cu vaporul (adică o plută de grînzi) pe apele bălții. Contrastele sînt, și aici, bine surprinse și

desenate iar naratorul se distrează relatîndu-le cu haz indicibil. Probabil că cel mai întîns memorial e *Călătoria în Africa*. Aici imaginația naratorului nu cunoaște hotare sau, de ce nu, relațiile sale, neobișnuite și mereu la liziera primejdiei, dau culoare, neprevăzut unei proze de mare farmec. Nostimă e întîlnirea dintre narator și cel ce va deveni colegul său de călătorie, un englez. Și-au lovit capetele în apele oceanului și în loc de reproșuri au stabilit relații camaraderesti, hotărînd să întreprindă o călătorie în Spania. Cu un itinerar ciudat, în afara normelor cartografice, au străbătut, la început, Franța, îndreptîndu-se spre granița Spaniei. În timpul călătoriei istorisirile și anecdotele se țin lanț (ca aceea a călătoriei prin Turcia asiatică relatate de narator voiosului său companion englez). Ajung la Marsilia, pictată în tușe rezezi dar caracterizante. Și aici, în timpul călătoriei pe mare, naratorul îi povestește englezului despre un episod de călătorie în Italia iar acesta din urmă, în contrapartidă, un episod dramatic trăit cu două decenii în urmă. Ajunși în Gibraltar, decid, brusc, că ar fi o mare nesocotință să nu dea o raită în Maroc. Firește că urmează descrierea aceluia colț de Africa, călăuziți de un dragoman arab, prin munții Uadras. Din nou, apare, în contur apăsător, deosebirea dintre obiceiurile europenilor civilizați și condiția traiului în medii rămase departe în timp. Și întreg memorialul e, cum spuneam, împănător cu povești și anecdote care alternează fluxul consemnărilor cu aventurile călătoriei. Prozatorul își dezvăluie, aici, o imaginație debordantă, cuceritoare peste tot, creînd un ansamblu omogen - paradoxal - prin disparitate, greu de uitat. Harul de prozator al lui Alecsandri își dă și aici, dacă nu mai ales aici, măsura. Aș adăuga *Estractul din istoria misiilor mele politice* care relatează misiunea diplomatică încredințată lui în 1859 de Alex. Ioan Cuza pentru a obține, din partea înaltelor cancelarii ale Franței, Angliei și Piemontului - recunoașterea actului dublei alegeri a domnitorului pe tronul ambelor principate române. Limbajul e rafinat, oficios, dialogul e protocolar, spunînd multe despre talentul de diplomat al scriitorului. Aflăm și crochiuri de portret menționabile, cum ar fi cel al împăratului Napoleon al III-lea, lucrat cu simpatie pentru că era constant favorabil românilor: "Napoleon e de stat mijlociu; părul său începe a încărungi; tipul obrazului nu seamănă cu cel al moșului său Napoleon I, însă are un caracter de energie însoțită cu o blîndețe fermecătoare. Fruntea e nobilă; ochii albaștri au o expresie

sie adîncă și visătoare; graiul e simpatic, convingător, și îndulcit prin efectul unei zîmbiri amicale care atrage inimile". Bine creionată e atmosfera orașului Nisa (autorul îi spune Nița) și a Hyde Parcului londonez. Memorialul de călătorie e un capitol rezistent al prozei lui Alecsandri și bine a procedat scriitorul că nu le-a reunit într-un volum de sine-stătător, cum intenționase, ci le-a lăsat integrate în spațiul întregii proze.

Memorialistica e, și ea, bine reprezentată. Ce alta e *Vasile Porojan* decît evocarea unui episod din copilărie, cînd țigănușul îi era camarad perfect de joacă și deosebirea dintre stări sociale nu se instalase încă? *Buchetiera din Florența* e de-a dreptul intitulată *Suvenir din Italia*. E o proză romantică, probabil influențată de o compoziție a doi scriitori francezi. Tot romantice sînt încercările de roman *Dridri* și *Mărgărita*, cu personaje exaltate și pătimașe, cu modificări spectaculoase de destin, cu aplecări spre melodramă ce semnalează atmosfera literară a vremii. Dar în *Mărgărita* se poate decupa și un strat autobiografic. Alecsandri a fost un maestru al evocării prietenilor de altădată: Bălcescu, Costache Negruzzi, C. Negri, Dimitrie Rallet, Alecu Russo, Costache Filipescu. Ar merita să citez din aceste evocări pioase, dar totdeauna drepte și nedilizante. Să mai amintesc că în spațiul acestor evocări Alecsandri a precizat că scrierea *Cîntarea României* e opera lui Russo, tradusă în românește (fusesse creată în franceză) de Bălcescu. E o precizare ce nu i-a mulțumit pe istoricii literari, care au redeschis, pînă și în anii cincizeci ai secolului nostru, dosarul privind paternitatea acestei scrieri, unii înclinînd - fără argumente solide - să creadă că e, totuși, opera lui Bălcescu.

Proza lui Alecsandri, într-o selecție generoasă, a apărut, relativ recent, în două volume în colecția "Biblioteca pentru toți" a Editurii Minerva. Editorea, de curînd dispărută Georgeta Rădulescu-Dulgheru (e o pierdere ireparabilă) a reluat, în această ediție, materia volumului IV din colecția operelor lui Alecsandri apărută în "Scriitori români" (1974). Și această ediție din BPT e o reeditare după o alta. Noutatea e că textele apar acum în integralitatea lor, croșetele de mai ieri dispărînd. Încît cei ce vor să aibă proza lui Alecsandri în forma lor integrală vor trebui să apeleze la această ediție din BPT. Prefața Sandei Radian (și ea, din păcate, dispărută) e bună iar tabelul cronologic al d-lui Cornel Regman e exemplar prin cuprinderea esențialului biografiei.

Omagiu - Ion Negoîtescu

NUMĂRUL din iulie-octombrie 1994 al revistei *Dialog*, editată în Germania de Ion Solacolu, este în întregime dedicat memoriei lui Ion Negoîtescu. Din 1988 pînă la moarte (1993), acesta a redactat *Caietul de literatură* al *Dialogului*, una din publicațiile literare cele mai prestigioase ale românilor din străinătate. Numărul omagial este deschis de un substanțial studiu al Ilenei Vrancea care analizează maioreșcianismul lui I. Negoîtescu, văzută ca o componentă a "destinului" acestui critic. În restul numărului, Ion Solacolu a inițiat un șir de convorbiri a căror temă este Negoîtescu, toate interesante atât prin elementele de portret intelectual și moral pe care le propun cît și prin marea cantitate de informație istorico-literară inedită. Partenerii de dialog ai lui Ion Solacolu sînt: Monica Lovinescu și Virgil Ierunca precum și Paul Goma, Virgil Nemoianu, S. Damian, Mircea Iorgulescu. (G.D.)

În apropierea lui Lucian Blaga (III)

Despre creația proprie. "De *Poezele luminii* m-am cam despărțit". "Dintre poeziile mele îmi place cel mai mult *Cîinele din Pompei*. E tot ce am scris mai profund". "Lucrez în prezent la o carte cu caracter autobiografic, dar care se citește ca un roman". "Mă pregătesc să scriu o nouă piesă de teatru despre Daci, însă cu mijloacele mele de azi".

Elaborarea poeziei. "Pornesc totdeauna de la o imagine. În jurul ei cristalizează altele, se înfiripă o cadență, o melodie. Îmi compun poezia cu plăcere în timp ce merg. Când o aștern pe hîrtie, e, de multe ori, gata în minte, așa încît nu-mi rămîne decît să mi-o dictez mie însumi. Uneori nu sînt mulțumit și renunț la un text pe care nu l-am rezolvat cum aș fi dorit".

Definiția poeziei. "În compoziția poeziei intră factori diverși. Misterul său constă în capacitatea de-a-i combina, în perspectiva sensului, dar și a muzicalității, a unei senzualități. Cred că poezia e o chestiune de dozaj".

Șolohov. "Mi-a plăcut romanul lui Șolohov, *Pe Donul liniștit*".

Modelul longevității. Era înclinat a-i aminti, poate în virtutea unei secrete năzuințe personale, pe autorii de vîrstă înaintată, care mai trăiau încă, de la Thomas Mann și André Gide la William Somerset Maugham (acesta din urmă un "poveștitor destul de agreabil").

În legătură cu comunismul. Avea asupra regimului comunist opinii ferme, deși exprimate calm, "filosofic". Produsele literare ivite sub zodia proletcultului i se păreau neviabile, precum o "caricatură de artă". "Zadarnic a încercat Miron Constantinescu să mă convingă de drumul nou, ireversibil, pe care s-ar fi angajat societatea românească, determinînd un drum nou și în creație. Sistemul totalitar n-are sorți de durată. Istoria va face un pas înainte, poate peste viețile noastre, dar îl va face cu siguranță".

Bunăvoință. Către terminarea studiilor, în 1958, începuse a mă preocupa posibilitatea dobîndirii unui post la Cluj, urbea de care mă legasem atît de strîns, încît nu concepam o despărțire. Unele succese universitare, ca și o incipientă activitate literară la *Steaua*, îmi închipuiam că mi-ar putea justifica aspirația. În idealismul meu crud, îmi imaginam că ceea ce făceam e suficient spre a mi se oferi puțința de-a continua. Dar cu stupoare am constatat o totală indiferență a profesorilor pe care nu aveam cum să-i fi dezamăgit și aceeași indiferență, abia mascată de unele promisiuni ce nu s-au împlinit, din partea redactorilor șefi ai celor două periodice culturale care apăreau în acel moment în orașul de pe Someș, *Steaua* și *Tribuna*. Nu știam ce să cred. Mă simțeam, pentru prima oară, rușinat de ceea ce aș putea numi conștiinciozitatea mea studioasă și, cu atît mai mult, de visul meu literar. Deci altele erau criteriile de promovare în viață! Socoteala academică nu se potrivea cu firgul decizional, ce trasa, în concret, soarta tinerilor. N-am putut reflecta la caracterul ocult al criteriilor reale decît mult mai tîrziu, cînd mi-am dat seama că, în afara, să zicem, a unor aptitudini de aranjament și adulare, de binecuvîntatul tact al "promovării", îmi lipseau și "referințele de cadre" favorabile. Dimpotrivă, veneam de la Școala de literatură cu tinicheaua stridentă a eliminării. Blaga a fost singura persoană care s-a străduit, în acele circumstanțe defel promițătoare, să-mi dea o mînă de ajutor. A vorbit pe unde s-a putut, inclusiv cu atotputernicul rector politician Daicoviciu, m-a trimis la cîțiva cunoscuți pe care-i considera posibili

intermediari de nădejde, precum bătrînul profesor de istoria medicinei, Valeriu Bologa, ba, în vederea unei proiectate soluții timișorene, mi-a dat și o epistolă de recomandare către poetul Al. Jebeleanu, pe care acesta a putut-o publica, în anii "liberalizării", în revista *Orizont* (un neprețuit, pentru mine, document scris al opiniei ce Blaga o exprima asupra neînsemnatului tînăr care eram). Evident, nici așa nu s-a ajuns la nici un rezultat. Trebuia să rămîn șapte ani slabi în orașul de pe Crișul Repede, de unde pornisem, între șomaj și o experiență didactică minoră și accidentată, fără a mai putea publica ceva. Am simțit atunci, în premieră, gustul marginalizării... Autorul *Laudei somnului* mi-a oferit bucuria unui sprijin moral, din păcate nu și efectiv. Astfel stăteau lucrurile în acel timp, încît demersurile sale nu doar că nu-și atingeau țelul, dar puteau fi interpretate în defavoarea celui pe care-l aveau în vedere. Cîștigul lor a fost, pentru subsemnatul, exclusiv de ordin ideal. Practic, ele mi-au augmentat reputația de inconformist, de individ "cu probleme". În ochii oficialităților - și pe unde trecea demarcația precisă între oamenii de litere și activiști? - a fi prețuit de Blaga însemna un handicap.

Întîlniri cu Goethe. În primăvara lui 1957, s-a petrecut la Cluj ceva senzațional. Au apărut pe ziduri cîteva afișe vestind nu mai puțin decît o conferință a lui Blaga, cu titlul *Întîlniri cu Goethe*. Nici dacă s-ar fi anunțat aterizarea unei nave cu marțieni, surpriza publicului intelectual n-ar fi fost mai mare. Blaga, misticul, reacționarul dat afară de la catedră și din Academie, al cărui nume nu era îngăduit de codul manierelor ideologice, cu excepția cazurilor cînd era injuriat și etalat ca exemplu pentru "așa nu e bine", urma să iasă din tăcerea sa obligatorie, să ni se înfățișeze precum o personalitate onorabilă. Stăpînit de tulburare, m-am dus în sala, din incinta Bibliotecii Universității, unde urma a se petrece extraordinarul eveniment, cu aproximativ o oră mai devreme, și am ocupat un loc în primul șir de scaune. În cîteva minute, încăperea s-a umplut pînă la refuz. Cum se spune, nu aveai unde să azvîrli un ac. În afara unor intelectuali cunoscuți, veniseră numeroși tineri a căror prezență dovedea că flacăra spiritului blagian li se transmisese și lor. Mulți n-au mai putut pătrunde în sala de conferințe, mîșcîndu-se pe coridor. Înăuntru, aglomerația și vacarmul crescuseră atît, încît programul nu putea începe. A luat inițial cuvîntul, după cîte îmi aduc aminte, David Prodan. Pentru a-i liniști pe cei ce n-au mai putut intra, li s-a făgăduit că expunerea va fi repetată în altă zi (ceea ce, bineînțeles, nu s-a întîmplat; cum ar fi putut autoritățile să certifice, printr-un atare pas, popularitatea marelui relegat?). În ultima clipă, și-a făcut apariția Ion Agîrbiceanu, împovărat de ani, lat, hirsut, greoi, înveșmîntat în haine aspre, cum va fi avut și humuleșteanul. I s-a oferit, cu deferență, un scaun în preziديو, alături de vorbitor. (Cu autorul *Arhanghelilor* îmi întretăiam deseori pașii pe străzile în pantă din spatele Operei, dar n-am avut niciodată curajul a-l aborda. Mi se părea cumva ciclop, înfricoșător chiar, așa cum mi s-a părut, cu cîțva timp în urmă, și Gala Galaction, cu care, veniți amîndoi prea devreme, am măsurat cu pașii, doar noi, preț de vreun sfert de ceas, sala de ședințe a Academiei, contemplînd portretele ce-o înconjoară, fără a-i adresa nici un cuvînt). În cele din urmă, a început să vorbească Blaga. S-a așternut o liniște fără cusur. În atmosfera ce ne transporta în afara timpului dezolant, marele om

ne-a citit, cu glasul său potolit, de-o severă limpezime, ce rarefia vorbele, despre experiențele sale goetheene și, în speță, despre traducerea lui *Faust*, ca și cum acel timp nici n-ar fi existat. Părea că asistăm la un fenomen paranormal.

Tăcerea blagiană. Au devenit deja poncifuri considerațiile asupra "taciturnului", asupra celui "mut ca o lebădă" ș.a.m.d. N-am putut asista, e adevărat, la cursurile și seminariile lui Blaga, fiindu-i "ultim student" exclusiv într-un chip complezent metaforic. Dar n-am avut impresia, în relațiile curente, că ar fi fost un "tăcut", în sensul obișnuit al termenului. Sub pecetea timbrului său vocal auster-melodios, frazele i se desfășurau într-un ritm domol, fără precipitări, însă și fără mari întreruperi, așa zice într-un fel mioritic. Desenul lor era clar, echilibrat între lapidaritate și abundență. Compoziția lor sonoră ondula într-o juxtapunere răbdătoare de unități gen deal-vale, ce le asigura o cursivitate organică. Cu greutate li s-ar fi putut determina finalurile depline, ortografia orală folosindu-se mai mult de punct și virgulă decît de punct. Întrucît se deschidea mereu, cu blîndă insistență, perspectiva unor numeroase adaosuri, lămuriri, precizări, în duhul unui discurs ce nu se istovește, precum un izvor ce nu seacă niciodată, cu toată înfățișarea sa coniecturală de molcomire. Pe cît de discret, pe atît de tenace era debutul verbului blagian. Relativa monotonie nu era decît o formă de energie pe termen lung. Desigur, interveneau și pauze, tăceri firești, în care gîndul se rotunjea în inefabil, în "necuvînt". Tăceri în care, pe de altă parte, interlocutorul își putea nestînjeni rosti propriile vorbe, urmărite de Blaga cu luare aminte. Cu încrederea că e realmente auzit de către un magistru care nu se lasă captivat, ca alții, doar de dorința de-a se auzi pe sine. Autorul *Nebănuitelor trepte* știa nu doar să vorbească persuasiv, în afara unei retorici aparente, ci și să asculte exemplar, dăruindu-se semenului, lumii.

Încă o dată despre tăcere. Dacă tăcerea cu care a cochetat Blaga era una originară, stihială, ea a fost brutal barată de o tăcere secundă, artificială, cea a interdicției totalitare. Autorului cenzurii transcendente i s-a impus o cenzură immanentă, pînă la totala amuțire. Arta tăcerii pe care a elogi-o în poezia sa a fost înlocuită cu aceea "artă pe care omul o învață din suferință" (caracterizarea tăcerii făcută de Seneca).

Ultima întîlnire. S-a produs într-o zi frumoasă din vara anului 1959. Fusesem nevoit a părăsi definitiv Clujul, care nu mi-a oferit nici un sprijin pentru a-mi urma existența în mediul său cel drag inimii mele, aflîndu-mă la Oradea fără serviciu, fără perspective, apăsător atît de tinerește, deci atît de dureros, de acest prim însemnat obstacol. Acuzat, de către critica proletcultistă, de infamiile unor influențe idealiste și burgheze, revistele mi-au întors spatele, în frunte cu *Steaua* care mă debutase. După o înțelegere prealabilă, l-am vizitat pe mentorul meu în locuința sa de pe strada Martinuzzi. I-am descris, natural, descumpănirea ce mă cuprinsese. A încercat a mă îmbărbăta ca de obicei, dar cu o voce obosită, cu nu știu ce anxietate și pustiire ce se insinua între propoziții. Părea el însuși demoralizat, îmbătrînit. "Întarcă-te, Grigurcule", mi-a spus, repetîndu-se, rezumînd în această mioritică exhortație răspunsul său la decepția ce i-o înfățișasem. Ieșise de curînd la pensie și, în pragul noii etape de existență, își exprima, cu resignare, dorința de a i se adapta. "Trebuie să-mi organizez viața de pensionar". Dar nu această împrejurare îl rodea îndeosebi.

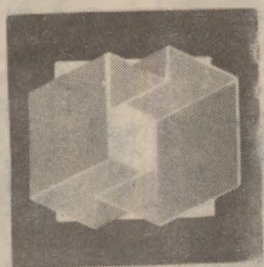

De la un timp, dăduse semne, pe cît de neașteptate, pe atît de alarmante pentru cei ce-l venerau, că ar dori să facă unele concesii regimului, să se "argheziianizeze", cum ar veni. I-am exprimat fără ocol mîhnirea mea. I-am reamintit că reprezintă un simbol al unor valori și al unei demnități și că n-are dreptul moral de a abdica de la istorica sa postură. Schimbarea atitudinii sale ar fi avut ecoul enorm al unei surprîi catastrofice. Dacă noi, muritorii de rînd, mai puteam greși, el, zeul, se cuvenea a rămîne deasupra greșelii. La un moment dat, m-au podidit lacrimile. M-a urmărit și de astă dată, comprimat în gravitatea sa specifică, însă cu mici mișcări ale trupului parcă incert în poziția ce o luase pe canapea și cu un joc instabil al privirilor, pe care nu i-l cunoșteam. Nici nu m-a aprobat, nici nu m-a contrazis. Mi-a replicat, evaziv, că nu e nimic decis, că se va strădui să analizeze temeinic situația și să țină seama de toți factorii ei. A invocat, el, metafizicianul, comandamentele realității. O nouă tensiune apăruse, incontestabil, în conștiința sa frămîntată. Îmi dau seama, de abia azi, după ce am citit o amintire a lui Nicolae Balotă, apărută în coloanele *Jurnalului literar*, că Blaga fusese, în acele împrejurări crepusculare, cînd e cu puțință să-i fi apărut și primele semne de boală, victima unui pernicios ispititor, care-i ofere, ca pe-o irezistibilă comoară mundă, avantajele unei poziții oficializate, în schimbul posturii de "angajare". Daimonului creator i se propusese să încheie un pact cu Diavolul. Demonia goetheană, înfăptuitoare, se confrunta cu cea mefistofelică, distrugătoare. Noroc că slăbiciunea de care nu e nimeni scutit n-a fost în stare a altera, într-un grad apreciabil, liniile grandiosului destin. Dramatismul său a rămas intact. Ne-am despărțit pentru totdeauna, sub norii sumbri, pe care-i simțeam plutind deasupra, invizibili, în transparentă, glorioasă amiază vărată. Nori neputincioși, căci lui Blaga i-a fost scris a rămîne veșnic Blaga.

În loc de final. M-am silit, în rîndurile de mai sus, a-mi storce amintirile cum vopsele din tuburi vechi, în bună parte consumate. Dacă vor mai rămîne resturi de culori, voi mai adăuga, poate, cîte ceva la acest portret subiectiv, din fragmente de trecut îndepărtat și de emoție pururi vie, avînd ca obiect figura celei mai importante personalități pe care a produs-o cultura noastră în veacul XX.

Gheorghe Grigurcu

Virgil Nemoianu

DEDICATĂ unui poet contemporan de prim rang, monografia lui Virgil Nemoianu, *Surisul abundenței. Cunoaștere lirică și modele ideologice la Șt. Aug. Doinaș* (Editura Eminescu, 1994) este însoțită de o serie de precizări introductive. Ele ne inițiază în istoria manuscrisului - cu un destin de sertar acoperind aproape douăzeci de ani. Croit și lăsat în parte în anii '73-'75 (înainte de apariția autorului), abandonat un timp în țară, el se publică, în fine, într-o versiune extensivă, adaptată la tipare de gândire și la circumstanțe noi. *Habent sua fata libelli...* În toate acestea, cartea este mai curînd beneficiara decît victima împrejurărilor potrivnice.

De ce? Mai întîi fiindcă, în termeni strict tehnici, autorul are anumite privilegii, de care se arată perfect conștient: "Am căutat să transform în avantaj tocmai amestecul repetat al planurilor temporale, pe care a-mi imagina o anume simultaneitate fictivă, recunosc, dar nu lipsită de semnificații cît se poate de reale, și de puține de revelație care să fie, pînă la urmă, chiar și socio-istorice valoroase" a operei.

Într-o astfel de perspectivă strategică, vîrstele poetului se proiectează mai clar, lăsînd la vedere *continuități* dar și *sincrope*, revelînd resorturile esențiale ale apropierii și depărtării creatoare de sine. Pe de altă parte, chiar față de propriul său scris, Virgil Nemoianu dobîndește ascendență tactică al *rescrierii*: o recitare distanțată - autorevizuire și totodată dialog cu sine însuși, peste timp.

După aceea, revenirea pe propriile urme, într-un context diferit, îngăduie comentatorului lucrul în cercuri concentrice: salul de la cazul în speță - o *formulă poetică* - la paradigmele unei societăți și ale unei culturi, spre orizontul unui *dincolo* integrator - Europa centrală și tropismele ei.

Și cu asta, am enunțat chiar axioma de temelie a cărții. Lui Virgil Nemoianu, anatomia poeziei lui Doinaș îi prilejuiește un clasic *studiu de caz*. Poetului i se atribuie valoare exponențială și i se distribuie un rol vacant în statele de funcțiuni ale literaturii române: "aceia de a fi recuperat în mod substanțial afirmațiile și modernitățile unei generații care, pentru români este și nu este canonizată, și de a traduce în idiomi frustate, inhibate, funcții reactive, ale deceniilor comuniste, impulsurile continuității moderne, europene și liberale ale românității."

Așadar, prin ce anume este Șt. Aug. Doinaș un *creator simptomatic*?

Simplificînd enorm, putem spune că duc-tusul creator al poetului ilustrează nădădător productivitatea unei mișcări de conversiune poetică, în doi timpi complementari. În termenii lui Virgil Nemoianu: "transferul în estetic al unui model social, al unei macroimagini sociale, iar apoi (ca după o binecuvîntată scufundare în apele memoriei și ale frumosului) transferul esteticului spre semnale și impacturi ale prezenței istorice și cetățenești."

Din alt unghi de vedere - să-i spunem genetic - scriitorul este un *cap de serie* în devenirea poeziei românești: "Doinaș nu apare drept un continuator al maeștrilor interbelici, în ciuda aerului de familie pe care îl constatăm uneori. Motivul acestei incongruențe este simplu: Doinaș este nu fiul, ci fratele poezilor dintre cele două războaie - cel mai tînăr, ultimul. (...) Aproape douăzeci de ani mai tîrziu, atunci cînd începeau să apară odrasle ale lui Barbu sau Arghezi, Doinaș preferă să le fie acestor colegi de vîrstă - unchi tînăr."

Întemeierea aceasta are o tinută decapitalizativă înconfortabilă - este un fel de NUI ionescian *înțors pe dos*, scînd în fond pe același efect, înnoirea. Ca să-l susțină ipoteza, autorul monografiei demonstrează cu rafinată meticulozitate mecanismul afilierii

Poetul și canoanele modernității

literare. Punctul său axiomatic de pornire este că "poetii mari nu pornesc mai niciodată direct din poezii mari, ci folosesc drept material brut opera multor anticipatori mai mărunți, după cum progenitura unui mare poet este prea adesea schilavă și rebegită."

Nu altfel stau lucrurile cu Doinaș. Ajuns în acest punct, Virgil Nemoianu se lansează în considerații de *poetică*, demne de tot interesul. Le citez nu numai pentru sagacitate, ci și pentru pregnanța formulării - una dintre pietrele unghiulare ale vocației critice. De obicei, explică interpretul, raportările intertextuale se fac pe calea *eliminării surplusului*, a *reducției*, contracției și esențializării: "Așa face Barbu, cînd cristalizează, îngheață geometric materia sa parnasiană. Așa face Bacovia, care reduce verbiozitatea lătareată a simbolistilor de mahala la forme sîrmoase, subțiri, alungite și ruгоase - devenind un *Giacometti avant la lettre*."

Ei bine, Doinaș se orientează exact în direcția opusă - *Expansiunea*: "El extinde simbolismul întîi în jos, mergînd la rădăcinile sale majore (...) Extinde simbolismul apoi *lateral*: își însușește fantasticul eminescian și romantismul nocturn german, în tot ce a dat el mai cîntăreț și mai vizionar. Extinde simbolismul, în fine, în sus: nu încapă îndoială că, strict din punctul de vedere al tehnicilor poetice, avem de-a face cu un meșteșugar de o rară competență, orientat spre strunirea imaginilor și eufoniilor sale."

Nucleul original al cărții - și structura portantă care a suportat extensii ulterioare - este o construcție cu două nivele. Dintr-o perspectivă depărtată, mai cuprinzătoare, universul poetic al lui Doinaș devine expresia *situării constante a creatorului în fața REALULUI*. Scalpelul analitic fin al lui Virgil Nemoianu avansează cu răceală metodică pe urmele relației întortocheate, dar cu direcție precisă, dintre discursul poetic, discursul filosofic și real.

Înainte de a defini atitudinea creatorului în fața *refetelor poetice preexistente*, principiul *Expansiunii*, de care a fost vorba mai sus, obliterează *situarea poetului față de lume*. Lui Virgil Nemoianu nu-i scapă manevrele tactice prin care se forțează extinderea fruntariilor acceptate ale realului: "O astfel de năvală asupra lumii poate să o cucerească iute, dar nu poate pretinde să-și consolideze stăpînirea, să colonizeze și să asimileze teritoriul. Precum Alexandru cel Mare, evocat poate nu cu totul întîmplător, cuceritorul acesta pierde tînăr, în plinătatea forțelor, și își lasă imperiul unor diadohi mai mult sau mai puțin vrednici, care se vor război și ciopîrți cu furie. Astfel se desface și sinteza creată de Doinaș în mai multe părți componente, pe care le vom menționa pe rînd."

Pornind de aici, analizele lui Virgil Nemoianu schițează momentele unei devenirii poetice cu o anume epicitate. Susținută de o tensiune dramatică între *Unu* și *Multiplu*, avînd drept tipar jocul dintre o *suită de sinteze succesive urmate de explozii impetuoase*, ea a pus în încurcatură pe criticii tentați să încremenească, reducionist, în efigii memorabile, numai cîte unul dintre chipurile diverse ale poetului. Așa au stat, de pildă, lucrurile cu interpretarea numită de Virgil Nemoianu *statuară*, parnasiană, armonist-clasicistă, în dauna celei *aleatorii*, interesate de o lume din care ordinea și armonia s-au retras, făcînd loc paradisului diavolesc și arbitrarului.

Într-o perspectivă apropiată, orientată în adîncime, se pune sub lupă arsenalul tehnic care deservește acest tipar creator. (Îl recunoaștem aici pe Virgil Nemoianu frecventatorul Cercului de poetică și stilistică de la București, din decada a șaptea.) Opțiunile eufonice, sintactice, figurale ale poetului sînt urmărite în paralel, de-a lungul fiecărei vîrste creatoare. Mecanismul sintezelor, exploziilor și re-sintetizărilor succesive își arată, astfel, toate roțile. Dincolo de el, se deslușește regula jocului care angajează spiritul creator în dialog cu lumea: "Autorul - explică Virgil Nemoianu - se plimbă în jurul marelui, al supremului obiect - realitatea, alteritatea - și îl fotografiază din diferite unghiuri. Privirea este cînd apropiată de obiect, lipită de el, cînd îndepărtată, jinduind după perspective cît mai cuprinzătoare. Fotografiiile, sau dacă vrei, picturile acestea furnizează imediat (sau simultan) veșminte pentru personajele care se ciocnesc, rivalizează, între ele, căutînd să-și aducă hegemonia. Sau poate altfel: poate că tocmai jocul lor dialectic, interrelațiile, sintezele mereu destrămate, mereu refăcute, poate tocmai acesta figurează drept echivalent al realității

totale, vînată cu aîta neistovită patimă."

După 1990, cartea s-a îmbogățit cu capitolele *Poezie și dictatură*, urmînd *reacția* poetului la anomalia totalitară. Virgil Nemoianu atinge aici o chestiune fierbinte la noi - controversata rezistență prin literatură și, dincolo de ea, raportul dintre estetic și politic, în genere. Cu mijloacele care îi stau la îndemînă, Doinaș formulează un *răspuns paradigmatic*: o poezie responsabilă, care se pretează la o lectură ideologico-politică, deși rămîne precumpănitor cognitivă. Virgil Nemoianu numește o atare strategie *dislocarea epistemologicului spre politic*. Mai concret, asta înseamnă cel puțin două lucruri. În *substanță*, răsturnarea, compromiterea, întoarcerea pe dos a modelului utopic instituționalizat de dictatură (*frumoasa lume nouă*) și convertirea lui în argument anti-totalitar. Iar în *formă*, preferința pentru o imagistică de coșmar, susținută corespunzător de un tip de dicțiune, calificat memorabil de poetul însuși undeva drept: "*franj de ris, la dunga-njurăturii*."

Un al doilea capitol adăugat după 1990 tentează semantica socio-culturală a activității lui Doinaș, ca individ creator (producător de bunuri estetice). Perspectiva se lărgește stereoscopic. Virgil Nemoianu-teoreticianul acordă lui Doinaș demnitate categorială, enunțînd dileme care la noi n-au prea stîmuit neliniști speculative. Ele privesc procesul așa numitei *canonizări*, care întretine astăzi bătălii culturale cîncene în alte părți ale lumii. Interesul românesc pentru astfel de subtilități e quasi-inexistent - cu notabila excepție a două intervenții în *România literară* ale lui Virgil Nemoianu și a dezbaterilor, organizate în primăvara lui 1993, la Facultatea de Litere, de profesorul Paul Cornea - una dintre ele cu participarea aceluiași Virgil Nemoianu.

Pe scurt (mult mai pe scurt decît ar merita problema ca atare), care sînt ipotezele puse pe masă? Doinaș întruchipează și perpetuează un *canon socio-cultural*, născut într-o epocă și într-un spațiu anume. Epoca este *modernitatea românească de pînă la cel de-al doilea război*, ale cărei coordonate valorice Virgil Nemoianu le inventariază atent: atașarea la Europa, prioritatea latinității, adoptarea modelelor instituționale și a liniilor de comportare și de cugetare ale Apusului, dezvoltarea liberei întreprinderi și a claselor de mijloc sub protecția și îndrumarea puterii statale, unirea tuturor românilor între aceleași fruntarii, privilegierea sistemului educativ ca principal canal de promoție și de mobilitate socială.

După 1945, Doinaș devine un simbol convingător al continuității *acestei linii centrale, liberal-democratice*, care în plan intelectual promovează *valorile competenței profesionale și individualismului responsabil, creator, laborios-productiv*. O opțiune pe care Virgil Nemoianu ne sugerează s-o numim *democratism cultural*.

Spațiul de care vorbeam e cel *transilvan*, paradigmatic el însuși, diferit radical de "Transilvania profeților și moralistilor, a propovăduitorilor și a marilor exaltări rebele - așa cum tind s-o înțeleagă dreapta și stînga românească". Transilvania lui Doinaș - și fără îndoială cea a bănățeanului Virgil Nemoianu - este polul celălalt: "cel întemeietor și gospodăresc, ținînd cumpănă Transilvaniei nostalgico-profetic-revoluționare și dominînd-o chiar."

Efemere istoric, valorile și structurile sale - printre care *modelul Biedermeier* (teoretizat de Virgil Nemoianu într-o carte de referință) - se perpetuează în memoria culturală transfiguratoare, dînd naștere unor tipare imagistice integratoare, cu vîrtoasă autonomie estetică. Ipoteza criticului privind *circularitatea relației real-cognitiv-estetic-ideologic (politic)-real* se vede aici confirmată, pe un plan de referință înalt. În rădăcinile în social, astfel de macroimagini tind să se emancipeze de contextul lor amniotic. Prin scurt-circuitarea mimeticului și anexiunea unui arsenal stilistic adecvat, ele se convertesc în viziuni creatoare, cu forță de iradiere poetică. Demonstrația lui Virgil Nemoianu urmărește încadrarea unor astfel de structuri estetice în scheme mai largi, identificînd și canalele prin care ele pot acționa ulterior asupra formelor sociale în genere. În toate privințele, mecanismul poeziei lui Doinaș rămîne exemplar pentru ilustrarea acestui proces întortocheat, de transfigurare, convertire, mediere, modelare, în care poetul își asumă roluri-cheie: Filtru. Vamă. Doftor. Maieut și Rînduitor.

Vocația oricărui critic se probează și prin puțința de a pune în circulație pe piață monedă conceptuală curentă.

Discursul injurios despre femei (II)

INSULTA nu este, evident, un simplu fapt lexical: discursul injurios se realizează prin acte de limbaj agresive, suprimă distanțele prin adresare directă sau prin obiectualizarea persoanei atacate. Registrul vulgar modifică chiar numele proprii, prin intermediul unor sufixe cu valoare peiorativă (-oica) și prin desinența de vocativ: Georgeasco, Mungioaico; în adresare se recurge adesea la prenume, chiar diminutiv - sau pur și simplu la termenul-insultă: "ce vorbești, matri-cuco?". Termenii generici sînt fie marcați de o conotație peiorativă stabilă, fie o capătă în context: *muier*, *femeiușcă*, *fătucă*, *femeie* ("ce-ai, femeie, cu noi?"), *făptură*, *ființă*. Cuvintele injurioase folosite la plural vizează un efect suplimentar de devalorizare prin sugestia mulțimii și a nediferențierii: "cațaveici", "putoriști", "nespălate", "șlehta de golănei" etc.

Referirea la o persoană sau la trăsăturile ei se face adesea prin intermediul unui demonstrativ (adjectiv sau pronume): *aceasta...*, *asta*, *ara*; procedeul, curent în vorbire, "obiectualizează" persoana, o pune la dispoziția discursului într-un mod general asociat cu disprețul: "această scrîntită", "năroada asta", "făptura asta", "zăpăcita aia de..."

Alături de urîjenie (despre care am vorbit data trecută), bătrînețea e trăsătura invocată cel mai des pentru a lovi, a ofensa; de obicei - asociat unor sugestii erotice grotesti: "o mare și bătrînă speranță", "fata asta bătrînă, cu fîlcile ei putrede și căzute", "nu mai e domnișoară de 74 de ani", "nuri cam scofilici", "o găleată de hormoni pe două picioare" etc. De altfel, tema erotică se dezvoltă invariabil în scenarii sordide, de nereprodus. Vulgaritatea injuriei curente se regăsește și în masculinizarea explicită a portretelor: "muier la andropauză", "cîte o mustăcioară șic, à la Clark Gable, aparținînd tovarășelor..." etc. Modelul tradițional prin care textul caută să acționeze asupra cititorilor săi este evident bazat pe fiziologie. Referințele la capacitățile intelectuale ale persoanelor în cauză sînt surprinzător de firave - puține și -darecum ironic-îngăduitoare: "aceleași tîmpenii ale ei", "e săracă rău cu duhul", "prostută ca o șindrilă", ținînd nu atît de o "judecată discriminatorie", conform căreia inteligența nici nu ar fi de așteptat la femei, ci mai curînd de trivialitatea unei perspective mai generale, de o retorică a instinctelor și a afectivității, în care problema inteligenței nu prea se pune.

Impactul agresiv al textelor din care am citat e atenuat prin descompunere și comentare; de fapt, acumularea e procedeul lor fundamental. Ceea ce cred că se poate observa în planul limbajului (pentru că tot restul e psihologie și sociologie) constituie un argument împotriva invocării pamfletului ca justificare și scuză: procedeul acestor texte se bazează pe minima rezistență a cititorului, pe locul comun și pe repertoriul curent al oralității vulgare.

Este exact ce face Virgil Nemoianu în carte, fixînd pe Doinaș în efigii verbale memorabile. Care anume? Metafora *poetică* a *Abundenței* e semnul expansiunii repetitiv-cumulative, al rodniciei și al fertilității. Iar sub zodia *Surisului* - de astă dată o metaforă *cognitivă* - stă orientarea constructivă dominantă, echilibrată a poetului.

După ce l-a supus, rînd pe rînd, disecției analitice și proiectiei sintetizante cu detentă speculativă, Virgil Nemoianu îl ținutîește pe poet într-o *Figură - abundența creatoare bine temperată* și, în absolut, *triumfătoare*.

Un răspuns al lui a fi, în fața negativității pure.

Monica Spiridon

Stalin cu ochii Giocondei (colaj de Mihai Stolan). Schița originală de portret: Picasso. Ochii: Leonardo da Vinci

Șeful statului georgian, Eduard Șevardnadze, artizan al Perestroikăi gorbacioviste, a adus un omagiu memoriei lui Stalin, duminică 7 mai 1995, în orașul natal al acestuia, Gori (80 kilometri de Tbilisi), cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la victoria asupra Germaniei. E. Șevardnadze a vizitat, cu acest prilej, Muzeul memorial din Gori, pentru a omagia contribuția lui Stalin la înfrângerea hitleriștilor (*Agenția France Presse*).

INCEP cu un truism: fiecare lectură îți dezvăluie o altă fațetă ascunsă, a textului citit... Vârsta lectorului (curgerea anilor), starea de spirit, cantitatea de informații acumulată între timp, dinamica opțiunii personale etc. etc. sunt factori care intră decisiv în actul "simplu" al cititului. După o jumătate de veac de la încheierea ultimei conflagrații mondiale, icebergul și-a mai dezvăluit o porți-cică din volumul său real. Însemnările de la prima lectură pretind astăzi (ca să nu spunem: *impun!*) - la o a doua lectură - o serie întreagă de adăugiri, de precizări și clarificări, căci Istoria se scrie și se REscrie necontenit.

Tătucul Stalin - schiță de portret. "Dar cea mai mare simplitate (!) o avea gazda. Stalin era în uniformă de mareșal și încălțat cu cizme noi, fără alte decorații în afară de steaua de aur, ordinul de Erou al Uniunii Sovietice, în partea stângă a pieptului. În ținuta lui nu era nimic artificial și nici o poză. Acesta nu era acel Stalin maiestuos, din fotografii, nici cel din filmele documentare: teapăn, cu pasul și ținuta calculate. Nu rămânea liniștit nici o clipă; își făcea de lucru cu luleaua care avea punctul alb al firmei engleze «Dunhill», încercuia cu creionul albastru cuvântul principal din tema aflată în discuție, pentru ca apoi, pe măsură ce discuția asupra lui se apropia de sfârșit, să-l hașureze cu linii oblice, întorcând capul încoace și încolo, și se foia în loc...

Capul lui nu era urât: avea ceva de om din popor, ceva țărănesc, de gospodăru, cu ochi galbeni și vioi, și un amestec de severitate și de psihiclerlăc... Într-o singură privință n-am fost surprins: Stalin avea simțul umorului, un umor brutal, sigur de sine, însă nu lipsit de rafinament și profunzime. Reacțiile îi erau rapide și tăioase, definitive, ceea ce nu însemna că nu-și ascultă interlocutorul, deși nu era, în mod evident, adeptul expunerilor lungi... (*Miloslav Djilas - "Întâlniri cu Stalin", 1962 - dată la care trecuseră aproape zece ani de la moartea Tătucului, în martie 1953).*

Astăzi, Uniunea Sovietică nu mai există. Rusia i-a preluat mare parte din teritoriu, din forța armată, din îndatoriri. Scena consemnată de Djilas s-a petrecut în

Note la o a doua lectură

"Pumnul în

1944, la începutul lunii martie, fiind prima sa primire la Stalin. Din toate detaliile notate, jocul creionului albastru pe hârtie merită a fi reținut în mod anume. În legătură cu banala ustensilă de scris se păstrează mărturie hotărâtoare pentru destinul Europei postbelice (vezi următoarea fișă de lectură).

Creionul albastru - "Sabia lui Damocle". "Noi am ajuns la Moscova în după-amiaza lui 9 octombrie 1944, fiind primiți din toată inima de Molotov și ceilalți conducători. La zece noaptea, în aceeași zi, am avut prima întrevedere cu Stalin în Kremlin. După ce am convenit să-l convocăm pe primul ministru polonez la Moscova, i-am spus lui Stalin, fiindcă am văzut că «the moment was apt for business» (momentul e prielnic pentru afaceri), «let us settle about our affairs in the Balkans. So far as Britain and Russia are concerned, how would in the do for you to have 90% predominance in Rumania, for us to have 90% in Greece, and go 50%-50% in Yugoslavia?» (Hai să aranjăm treburile noastre în Balcani. În ceea ce privește Marea Britanie și Rusia, ce-ai zice dumneata să aveți 90% predominare în România, noi 90% în Grecia, și să mergem 50%-50% în Iugoslavia?) În timp ce propunerea mea se traducea, am luat o jumătate de pagină de hârtie pe care am scris propunerea mea... Stalin a luat un creion albastru și roșu și, cu partea albastră, a făcut «un large tick» (bifare) - în OK - și a pus hârtia pe masă. Eu am luat-o și am spus: «Nu este oare prea cinic cum am dispus de soarta a milioane de oameni în acest mod insolit? Hai să ardem hârtia!» Stalin mi-a răspuns: «Nu, ține-o dumneata.» (documentul în cauză a fost transcris de *Nicolae Baci*, autorul cărții «Agonia României - 1944-1948», la King College, Londra, Biblioteca militară «Lidell Hart», din «Anglo-Soviet Political Conversations in Moscow 9-17 october 1944» - codificat «Proiectul Tolstoi» - și numerotat COS (44) 915 (O) în amintita bibliotecă).

*Singurul procent de 90% din toată lista - România! Până și Bulgaria (tară slavă, nu latină) cădea sub stăpânirea sovietică "doar" în proporție de 75%; în fapt, România era unica țară de sorginte latină din "peticul de hârtie" scris de mâna lui Churchill, și înmănat spre aprobare (a se citi: conivență!) lui I. V. Stalin! Se pare, după cum se spune, că discuția din seara-noaptea respectivă s-a purtat sub semnul unui *tête-à-tête* stropit, din belșug, cu alcool, amândoi corifeii fiind băutori încercați și bineștiuți... Astfel încât, la despărțire, nu s-ar putea afirma că erau pe de-a întregul limpezi la minte, siguri de propriile lor picioare. La trezire, pretinde legenda, Churchill s-ar fi îngrozit de faptul că i se încredințase, astfel, lui Stalin, asumându-și fără voie o serie întreagă de riscuri; motiv pentru care îi telefonase și, atrăgându-i gazdei atenția să nu care cumva să fie comisă vreo indiscreție catastrofală, promise asigurarea Tătucului de la Kremlin că totul e sub control. "Dar interpretul?", catadicsise Churchill să articuleze, însă Stalin îi replică prompt: "Interpretul nu mai există: a fost lichidat!" (citit din memorie).*

Cercul de cretă georgian. Același Djilas mai călătorește - la începutul lui 1948 - în U.R.S.S., înregistrând "zicale" care fac vogă printre oaspeții comuniști ai sovieticilor: "Să ajungi la Moscova e ușor, mai greu e să te întorci"... Atunci, aflându-se din nou în vila lui Stalin, la vreo treizeci

de kilometri de capitală, cina a început "cu propunerea făcută pare-mi-se chiar de către Stalin, ca fiecare să ghicească câte grade sub zero sunt afară și, pentru fiecare grad greșit, să bea tot atâtea păhărele de votcă... Un astfel de debut al cinei mi-a impus un gând eretic: oamenii aceștia, închiși astfel într-un cerc strâmt, ar putea scormi și motive mai lipsite de sens pentru băutul votcii: lungimea sufrageriei în picioare sau a mesei în arșini? Dar, cine știe, poate că și fac asta! Mie această condiționare a numărului de păhărele de votcă apropo de gradele temperaturii mi-a mirosit deodată a închisoare, a goliciune și lipsă de sens, prin care se caracterizează existența dusă de conducerea supremă sovietică, strânsă în jurul bătrânului conducător care, în același timp, juca un rol decisiv pentru specia umană. Mi-am mai amintit că și Petru cel Mare organiza serate asemănătoare cu ajutoarele sale, la care se infuleca și se bea în neștire, și apoi se hotărâsoarta Rusiei și a poporului rus. Sentimentul legat de goliciunea unei astfel de vieți nu a dispărut, ci a revenit în cursul serii, în pofida faptului că-l reprimam..."

În cartea lui Roy Medvedev, «Oamenii lui Stalin», apărută la Moscova în 1983, se schițează biografiile a șase personaje care, în perioade diferite, s-au aflat în imediata apropiere a Tătucului: K. E. Vorosilov, A. I. Mikoian, M. A. Suslov, V. A. Molotov, M. I. Kalinin și G. M. Malenkov. Au fost mult mai mulți, însă toți ceilalți (cu excepțiile de rigoare) au pierit pe vremea când Stalin mai trăia, doar cei șase de mai sus apucând și câțiva ani buni în timpul conducerii brejnevienne. Oamenii lui Stalin se dovedesc a fi harnici și energici, știind să-și pună subalternii la treabă, fie prin intimidare, fie prin coerciție. În plus: "Singurul lucru pe care îl știau perfect era să fie de acord cu Stalin și să-i execute orice ordin, chiar dacă ar fi fost un ordin criminal. *Oricine se dovedea incapabil să comită un act criminal, nu numai că era dat jos de la putere, dar era și exterminat*» (subl. ns.)... Nici unul dintre cei prezenți aici (în carte - *n.n.*) nu a fost un criminal sau un ticălos înăscut: ambiția, vanitatea și frica i-au împins, însă, de la o crimă la alta. Circumstanțele în care i-a plasat regimul stalinist nu le micșorează răspunderea pentru ceea ce au făcut. Faptul că au trecut examenul de selecție și au fost apleși să guverneze pe vremea lui Stalin nu a depins doar de toanele acestuia din urmă. Ei au trudit din greu să se evidențieze în ochii lui și să-i furnizeze marfa de care avea nevoie? Ei au călcat nu numai peste cadavrele adevăraților dușmani ai partidului și revoluției, dar și peste acelea ale unor oameni pe care, în mod fals, ei îi prezentau drept dușmani ai partidului și revoluției... Acești șase oameni au lăsat să se afle despre ei numai ceea ce voiau ei să se afle. Umblau după publicitate și faimă, fiecare încurajând propriul său mic cult al personalității; n-ar fi îngăduit, însă, pentru nimic în lume, ca opinia publică să afle adevăratele fapte ale biografiilor lor politice și ale vieții lor personale. Făceau politică în spatele ușilor închise" (din *Prefața* lui R. Medvedev, op. citat - Moscova, 1983, noiembrie).

"Răsnița totalitară" Există, în același volum, și un *Epilog* care începe astfel: "Nici unul dintre personajele acestei cărți nu poate fi considerat o personalitate politică deosebită, în adevăratul sens al cuvântului, deoarece, deși toți au avut un rol important pe scena istoriei, nici unul n-a fost nici autorul, nici regizorul propriei sale drame... Această lucrare nu corespunde doar curiozității intelectuale a istoricului. Ea oferă și altora învățăminte, și anume că, atunci când va veni timpul, în Uniunea Sovietică vor trebui create acele mecanisme și instituții democratice care să

împiedice oameni ca Stalin sau ca acoliții săi să mai aibă puterea ori să dețină controlul unei țări" (subl. ns.) Iar după «Epilog» apare și un «Glosar» (care ar fi trebuit mai degrabă intitulat «Indice de nume»); zeci și zeci de nume de oameni care, la un moment dat, sub o învinuire sau alta, au fost lichidați fără tresărire. Înșiruirea acestora este deosebit de instructivă, căci dă un răspuns necesar, obligatoriu, la întrebarea pe care și Djilas și-a pus-o: îl putem socoti pe Stalin un sadic, un criminal? ³

"Tara lui se află sub dărâmaturi, înfometată și epuizată. Însă armatele sale și mareșalii, împovărați de osândă și de ordine, și beți de votcă și de victorii, străbătuseră deja jumătate din Europa, și el era convins⁴ că, într-o etapă viitoare, și cealaltă jumătate va fi străbătută. *Știa că este una din personalitățile cele mai crunte și mai despotice ale istoriei umane*» (subl. ns.). Da, nu era cătuși de puțin îngrijorat de asta, în pofida milioanele de oameni care fuseseră nimiciți în numele și din ordinul său, în ciuda miilor de colaboratori dintre cei mai apropiați, pe care i-a ucis ca pe niște trădători, deoarece s-au îndoit că el conduce țara și poporul spre bunăstare, egalitate în drepturi și libertate... Epurările monstruoase, milioanele de împușcați și milioanele de exterminați au avut ca efect doar adâncirea inechităților sociale și au cerut noi violențe, suferințe și răfueli. Epurările și rigiditatea lui Stalin au dus la ruina propriei familii. În final, în jurul său se întindeau numai spaima și vidul: înainte de moarte el lipea, pe pereții camerei lui, fotografiile unor copii străini, decupate din reviste ilustrate, în timp ce refuza să-și vadă propriii nepoți... Aceasta ar putea constitui o învățătură însemnată pentru mințile dogmatice «unidimensionale» care împing necesitatea istorică înaintea vieții oamenilor și a eforturilor umane. Căci, cu toate că Stalin se numără printre cei mai mari învingători pe care i-a cunoscut istoria, în realitate este una dintre cele mai învinse personalități. După el n-a rămas nici o valoare durabilă, neprețuită. Victoria s-a transformat în înfrângere, atât a personalității, cât și a ideii... Fenomenul Stalin este foarte complex și nu privește doar mișcarea comunistă și posibilitățile de atunci, interne și externe, ale Uniunii Sovietice, ci deschide și probleme ale raporturilor dintre idee și om, dintre conducător și mișcare, ale rolului violenței în societate, ale rolului miturilor în activitatea umană... Din cauza aceasta mi se pare că noțiunile de criminal, maniac și altele sunt secundare și nerealiste când este vorba de o personalitate politică..."

Hitlerismul - metastaza stalinismului? (sau invers)? Asemănările și deosebirile dintre dictatori par a fi surse de inspirație fecundă pentru autori. Nici cuplul Stalin-Hitler nu scapă investigației paralele, capabilă să dezvăluie dimensiuni noi ale personalităților în cauză: «Adolf Hitler și Iosif Stalin, cele mai pregnante personificări ale răului din acest secol, sunt încă imposibil de explicat în integralitatea lor. Ei au mers umăr la umăr pe drumul asumat, în politică, de fiecare în parte, ca niște egoiști detestabili și plini de ură, dar să nu uităm că la fel au procedat și alte câteva mii dintre contemporanii lor. Oricăruia dintre ei, dacă le-ai fi scrutat viitorul atunci când amândoi erau tineri, ar fi fost de-a dreptul incredibilă sugestia că ei vor juca un rol major în secolul al XX-lea. La 30 de ani, Hitler nu era altceva decât un orator decolt de stradă, la München, iar Stalin, la aceeași vârstă, se afla în închisoare pentru organizarea unei greve a petroliștilor din Baku... Atât Hitler, cât și Stalin, erau paranoici⁵ și insensibili la omenie - adică incapabili să accepte că și alți semeni de-ai lor erau la fel de reali ca și ei. De fapt, amândoi erau

Formă de stea

incapabili să întrețină relații normale cu cei din jurul lor. Bullock⁶ nu le spune de-a dreptul «monștri» și asta deoarece istoricul britanic vede oroarea rezidând tocmai în faptul că Hitler și Stalin erau ființe umane... Stalin - brutal, tip de conspirator prin definiție, disprețuind autoritatea - era un revoluționar marxist înăscut... Cariera sa contrastează cu cea a lui Hitler pentru că mișcarea avea deja un lider - pe Lenin. Iar în vreme ce Hitler se definea adeseori în public drept un om al destinului, Stalin vedea un stil mai prudent, preferând să acționeze în culise... Amândoi despotii vedeau cu tărie în ei înșiși și erau la fel de nepăsători față de suferința și distrugerile pe care le-au provocat ca să-și atingă scopurile. «Cheia pentru a-i înțelege pe Stalin și pe Hitler - scrie istoricul englez - este faptul că amândoi erau profund conșinși că au de împlinit un rol istoric». Altminteri, în particular, ei se plictiseau și erau cum nu se poate mai plicticoși. Oroarea fatală comisă în egală măsură, ca și de partenerii lor *in spe*, a fost aceea că toți au subestimat, în sinea lor, oamenii și amiteile acestora... Rusia lui Stalin a fost prindeapsa Germaniei lui Hitler în cel de al doilea război mondial. Dar, pe câtă vreme acest război, odată încheiat, a eliberat de despotism cea mai mare parte a Germaniei, echelele stalinismului aveau să marcheze Uniunea Sovietică pentru alți 40 de ani. Astăzi, bunăoară, Rusia își mai caută, încă, drumul spre democrație. A. Bullock vede că, în zilele noastre, doar conjugarea unei răsturnări violente cu apariția unor lideri neobișnuiți ar mai putea produce un Hitler sau un Stalin" (*Bruce W. Nelson*, "Time", New York, 1992, aprilie 6).

Ca "martor ocular", M. Djilas e îndreptățit să analizeze mai nuanțat, mai precis, din "intestinele" sistemului comunist, enigma personalității de la Kremlin: Stalin identifică ideea cu puterea proprie, statul - cu persoana proprie. S-ar fi putut întâmpla, oare, și altfel, într-o lume a devăruirilor definitive, având credința unei societăți perfecte, fără clase? Scopul însuși consacrat mijlocul. Opera lui Stalin, lipsindu-se de orice fel de baze morale, s-a spărsit și de orice baze durabile"... "Pumnul în formă de stea" (*Stelian Tănase*)

Moartea se numește STALIN. Transcriem din "Glosar"-ul inclus la fârșitul cărții lui Roy Medvedev, lista - desigur incompletă! - a celor suprimați din naltul său ordin, pe parcursul anilor, oameni de bază ai regimului sovietic, colaboratori apropiați:

- V. A. Antonov-Ovseenko (1883-1939). Unul din conducătorii asaltului asupra Palatului de Iarnă. Rol important în organizarea Armatei Roșii. Din 1924 - în diplomație. Din 1936, consul general la Barcelona. A pierit în cursul represiunii îngeroase din 1939.

- V. K. Bliuher (1890-1938). Mareșal al Uniunii Sovietice. Membru P.C.U.S. din 1916. Arestat, condamnat la moarte și împușcat sub false acuzații.

- N. I. Buharin (1888-1938). Membru al P.C.U.S. din 1906. Participant la Revoluția din Octombrie 1917. Unul din cei mai importanți teoreticieni ai marxismului. Redactor-șef al cotidianului "Izvestia". Arestat, condamnat la moarte, executat sub false acuzații.

- V. I. Ciubar (1891-1939). Membru P.C.U.S. din 1907, participant la Revoluția din 1905-1907. Membru al Prezidiului Comitetului Executiv Central al U.R.S.S. Arestat, executat sub false acuzații.

- A. I. Egorov (1883-1939). Mareșal al Uniunii Sovietice. Membru al P.C.U.S. din 1918. Arestat și executat în 1939.

- N. I. Ejov (1895-1940)."Descoperit" de către Stalin în 1928, personaj obscur care a urcat rapid treptele ierarhiei de partid și de stat sovietice, ajungând șeful

temutului N.K.V.D. Cum anii 1936-1938 au intrat în istorie sub numele de "ejovșcina" (evocând perioada unor teribile represiuni), Stalin a avut nevoie de un țap ispășitor, tocmai pentru a crea impresia că el nu este amestecat în vărsarea de sânge. Arestat în 1939, Ejov e internat în închisoarea Suhanova, lângă Moscova, rezervată celor mai periculoși "dușmani ai poporului". Executat în 1940. Urmașul său la conducerea N.K.V.D.-ului, L.P.Beria, va fi executat și el, dar fără aportul lui Stalin (în 1953).

- A. S. Enukidze (1877-1937). Membru P.C.U.S. din 1898. Unul dintre puținii prieteni personali ai lui Stalin. Funcții înalte în partid și în stat. Căzut în dizgrație (acuzat de pierderea vigilenței și de descompunere morală, deoarece își manifestase indignarea la apariția cărții lui L.P.Beria, referitoare la rolul major al lui Stalin în istoria organizației bolșevice din Transcaucazia).

- I. F. Fedko (1897-1939). Erou al războiului civil. Din 1938 - prim adjunct al Comisarului poporului pentru apărare al U.R.S.S. Membru al Prezidiului Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice. A fost lichidat împreună cu alți conducători militari.

- G. G. Iagoda (1891-1938). Funcții importante în aparatul de represiune sovietic (din 1920 - în conducerea Ceka). Șef al N.K.V.D.-ului în 1934-1936. Înălțurat, apoi - 1937 - arestat, condamnat la moarte, executat (martie 1938).

- I. E. Iakir (1896-1937). În Armata Roșie din 1918. Comandant de armată de rangul I (din 1935). Arestat, condamnat, împușcat.

- L. B. Kamenev (1883-1936). Om politic și de stat sovietic. Membru P.C.U.S. din 1901. Posturi de cea mai înaltă răspundere. Exclus și reprimat în partid de mai multe ori. În decembrie 1934 arestat, condamnat la 5 ani închisoare, apoi implicat într-un alt proces așa-zis "public", condamnat la moarte și executat.

- S. M. Kirov (1886-1934). Membru P.C.U.S. din 1904. Participant la cele trei revoluții din Rusia (1905-1907, februarie și octombrie 1917) și la războiul civil. Din 1934 - secretar al C.C. al P.C. (bolșevic) U.S. Membru al Comitetului Executiv Central al Uniunii Sovietice. Victimă a unui act terorist, în circumstanțe dubioase; există temeieri să se creadă că actul criminal l-a avut drept inspirator pe Stalin, care vedea în Kirov un concurent primejdios, bucurându-se de mare popularitate și de sprijin în rândul a numeroși membri ai Comitetului Central, care au vizat înlocuirea lui Stalin, prin Kirov, din funcția de secretar general a P.C.U.S.-ului. Firește, asasinarea lui Kirov i-a prilejuit lui Stalin și înscenarea unor noi procese politice, încheiate cu alte condamnări și execuții, totul pe baza unor false mărturii, smulse prin presiuni, teroare și tortură.

- A. I. Kork (1887-1937). În Armata Roșie din 1918. Comandant al mai multor armate și fronturi. După 1935, comandant

NOTE

¹⁾ Iată de ce nu mai surprinde faptul că, în avionul care-l ducea de la Londra la Moscova, Churchill îi împărtășise lordului Moran, doctorul său personal, încă un secret: "el n-are nici o simpatie pentru România".

²⁾ Autorul acestor amintiri arată la un moment dat: "Se spune că Jdanov i-a propus lui Stalin, pe vremea campaniei din Finlanda, din pricina gerului îngrozitor, să aprobe 100 de grame de votcă pe zi de soldat, și că acest obicei rămăsese de atunci în Armata Roșie, cu precizarea că, înainte de a porni la atac, rația se dubla: luptătorii se simt mai curajoși, ni s-a explicat".

³⁾ Sună a circumstanță atenuantă remarcă aceluiași autor: "Astăzi (1961-62) aș putea trage concluzia că adularea lui Stalin, sau cum este actualmente denumită, «cultul personalității», reprezintă într-o măsură opera birocrăției și a anturajului lui Stalin, cărora le era necesar un astfel de conducător, mai mult decât însuși Stalin. Raportul a cunoscut, desigur, și schimbări: preschimbat în divinitate, Stalin a ajuns cu timpul atât de puternic, încât a încetat să se

al Academiei Militare "M. V. Frunze". Implicat în același proces, declanșat sub false acuzații împotriva unui grup întreg de comandanți militari, în frunte cu M. N. Tuhacevski. Condamnat la moarte, executat.

- S. V. Kosior (1889-1939). Membru al P.C.U.S. din 1907. Participant la Revoluția din Octombrie 1917. Funcții înalte de partid și de stat (din 1938 - vicepreședinte al Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S.) împușcat nevinovat.

- N. N. Krestinski (1883-1938). Membru P.C.U.S. din 1903. Unul din conducătorii luptei pentru instaurarea puterii sovietice în Ural. Din 1930 până în 1937 - adjunct al Comisarului Poporului pentru afaceri externe al U.R.S.S. Implicat în procesul "blocului troțkist de dreapta", condamnat la moarte, executat.

- S. S. Lobov (1888-1937). Membru P.C.U.S. din 1913. Participant la Revoluția din Octombrie (Petrograd). Ajuns membru al Comitetului Executiv Central al U.R.S.S.. Arestat și executat (în timpul campaniei de represiuni din anii 1937-1938) concomitent cu alți lideri politici, oameni de stat, conducători militari, lideri sindicali ș.a.

- G. I. Lomov (1888-1938). Membru P.C.U.S. din 1903, participant la Revoluția din Octombrie (Petrograd și Moscova). Diferite funcții pe linie de partid și de stat, mai ales în domeniul economiei. Membru al Comitetului Executiv Central al U.R.S.S. Arestat și împușcat împreună cu alți lideri politici și factori de răspundere pe linie guvernamentală.

- O. E. Mandelștam (1891-1938). Poet sovietic prestigios. Executat.

- A. I. Râkov (1881-1938). Aderă de timpuriu la bolșevici. Detenții repetate. Participant la Revoluția din Octombrie 1917. Comisar al Poporului pentru afaceri interne. La moartea lui Lenin a fost numit președinte al Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S. Acuzat, în 1930, de "deviaționism de dreapta", exclus din Biroul Politic, implicat în procesul "blocului troțkist de dreapta" (care, printre alte acuzații, zice-se că pregătea asasinarea lui Stalin). Condamnat la moarte, executat.

- I. E. Rudzutak (1887-1938). Membru P.C.U.S. din 1905, participant la Revoluția din Octombrie 1917. Membru al Prezidiului Comitetului Executiv Central al U.R.S.S. etc. Judecat, împușcat.

- L. D. Troțki (1879-1940). Om de partid și de stat sovietic. Încă din timpul studenției s-a alăturat revoluționarilor de inspirație marxistă. Colaborează cu Lenin chiar de la începutul secolului. Arestat în Rusia, deportat, evadează, locuiește pe rând în Austria, Elveția, Franța, U.S.A. - până în 1917, când revine acasă, luând parte activă la Revoluția din Octombrie. În primul guvern sovietic este Comisar al Poporului pentru afacerile externe, iar în timpul războiului civil - președinte al Comitetului Militar Revoluționar și

Comisar al Poporului pentru apărare. Va intra în conflict deschis cu Stalin (Stalin susține teza construirii socialismului într-o singură țară, pe când Troțki pledează pentru ideea revoluției mondiale). Excluz din partid (1927, octombrie), exilat la Alma Ata (1928), expulzat, se va stabili, în cele din urmă, în Mexic, unde, la 20 august 1940, un agent stalinist infiltrat în anturajul său îl rănește mortal cu o toporișcă.

- M. N. Tuhacevski (1893-1937). Mareșal al Uniunii Sovietice din 1935. Membru supleant al C.C. al P.C.U.S. Autor de lucrări de specialitate care au înrăurit substanțial dezvoltarea științei și a practicii militare sovietice. I s-a înscenat un proces, sub falsă acuzație de trădare (pe baza unui dosar fabricat de serviciile de spionaj hitleriste) și a fost judecat, condamnat la moarte, executat.

- I. P. Uborevici (1896-1937). Comandant de armată de rangul I (din 1935). Ajuns (1930) comandant al Regiunii Militare Bielorusia, membru al Comitetului Central Executiv al U.R.S.S. Implicat în același proces cu Tuhacevski, condamnat, executat laolaltă cu alți comandanți de vază ai Armatei Roșii.

- K. V. Uhanov (1891-1937). Membru al P.C.U.S. din 1907. Participant la Revoluția din Octombrie. Ajuns - din 1934 - Comisar al Poporului pentru industria locală din R.S.F.S.R. Membru al C.C. din Rusia, precum și al Prezidiului Comitetului Executiv Central al U.R.S.S. Arestat, condamnat și executat în cea dintâi mare campanie de represiuni staliniste, care a ținut din 1937 până în 1938 inclusiv.

- A. A. Voznesenski (1898-1950). Economist sovietic, fondator al Facultății de Științe Economice a Universității din Leningrad, rector, ministru al Educației (R.S.F.S.R.), deputat în Sovietul Suprem. Condamnat la moarte - pe temeiul unor false acuzații în "afacerea Leningrad" -, împușcat.

- G. E. Zinoviev (1883-1936). Aderă la fracțiunea bolșevică P.M.S.D.R. în 1903. Va ocupa - după Revoluția din Octombrie - posturi de conducere. Președinte al Cominternului din 1919 până în 1926. A jucat un rol important (alături de Kamenev - în alegerea lui Stalin ca secretar general al C.C. al P.C. (b) din Rusia, mai 1924). În 1927 a fost exclus din partid (reprimat în 1928, după o "autocritică" și angajamentul de a accepta hotărârile forurilor superioare). Implicat, în 1935, în așa-zisul proces al "noii opoziții" (un grup de 16 militanți), suferă o condamnare la 10 ani închisoare. Dar, în august 1936, este judecat în cadrul "procesului public al centrului terorist troțkisto-zinovievist", deci condamnat la moarte sub un potop de false acuzații. Va fi reabilitat, asemeni altor victime ale campaniilor de represiune staliniste.

Mihai Stoian

mai țină seama de nevoile schimbate și de cerințele care îl înălțaseră".

⁴⁾ Ar merita să fie pusă întrebarea: oare nu-i incumbă și lui Stalin o parte din imensa răspundere față de pierderile uriașe, în oameni, îndurate de sovietici în timpul celui de al doilea război mondial? Nu cumva aplicarea "principiilor colectiviste" și în domeniul tacticii strategiei militare i-au preschimbat, adeseori, pe combatanții Armatei Roșii, în "carne de tun", în "tăvălugurile viei" care s-au rostogolit, până la urmă, peste o bună parte a Europei? Pierderile imense - 20 000 000 de militari și de civili, adică a zecea parte din populația Uniunii Sovietice - nu s-au datorat și modului în care s-au purtat ostilitățile de către ambele tabere?

⁵⁾ În general: delir. Există delirul interpretativ - evoluând progresiv cu o logică aparent perfectă, fără slăbirea intelectului; paranoia senzitivă - delir interpretativ de obicei tranzitoriu, legat de o situație vitală determinată; paranoia rudimentară; etc.

⁶⁾ Alan Bullock, "Hitler și Stalin: Vieți paralele", Londra, 1992.

Luni, 13 martie '95. Starea de

bine, rezultată din buna funcționare a întregului organism - stare de grație atât de rară în ultimii ani - o constat în doar câteva minute, la un sfert de oră după trezirea de dimineață. Nu știu ce aparat de bord, sensibil ca termometrul, mi-o semnalează cu precizie și semnalele indicatorului apreciază instantaneu gradul de sensibilitate, de apetență, de recepție de la care pot pleca spre a începe o treabă de mai mare finețe, pentru ca nimic din lucrare să nu-mi scape. Mă plîng (și prea ades) de sănătate numai pentru că plasei întinse spre a cuprinde toate ideile, toate sensurile și înțelesurile realității îi lipsește un cablu, un ochi, o legătură, cititul și scrisul avînd nevoie, pentru a se împlini, de un sistem impecabil. Păianjenului îi poate scăpa printre corzi o musculiță; pierderea unui amănunt, în vigilența îndeletnicirii mele de prețuitor al cuvintelor, e catastrofală. Cunosc destui plonjori în apele adînci ale textelor, care se mulțumesc să ia notă, pretind că știu ce au citit și au așternut pe hîrtie și trec, teferi și voioși, peste frumuseți și bunătăți nebanuite: se instruiesc și se informează, se închipuie la curent cu faptele, cînd scriu, scriu zburătăcit, ca la gazetă, se salvează cu cîte o anecdotă; de trăit cuvintele și nemaipomenita lor aventură, nici nu poate fi vorba. Cine se aștepta, ca după secole de la culegerea de mînă a meșterului Gutenberg, să avem nevoie, la revizuirea electronică a textului, de același răgaz și aceeași domoală minucie, ca la început?

Ciudat: durere de oase (de mai multe săptămîni), migrene (recente), respirație anevoioasă, dar stare de bine, ca și cum aceste plictiseli ar aparține perechii de bocanci de sub cuier, canatului ușii, raftului doldora al bibliotecii, lămpii de masă.

Așadar, timp cuminte, nesperat, pentru a relua, în deplinele funcțiuni ale sensibilității (fără, nu se poate), romanul lui Elvin, *În continuare*, carte condusă cu tact, incitantă prin consistența ideilor, observațiilor, mobilităților extraordinare, analizei nicicînd precipitate, însoțind paralele bătăile inimii (ritmul Gutenberg), distribuite pe planuri compoziționale mereu neașteptate, lectură fluentă totuși. Povestindu-și călătoria, solitarul - erou și povestitor - evită senzaționalul acțiunii exterioare, dîndu-le înțietate trăirilor autentice și expresiei. Om de teatru cultivat și neliniștit înaintea spectacolului lumii în derivă, închide discret arcul scenei, trage hotare de cretă domeniului său, mișcarea dramatică -

amintind de Holban, Ibrăileanu, Sebastian și Camil Petrescu - nu resimte absența decorurilor, proiectoarelor și butaforiei, lăsînd acțiunea să se alcătuiască din experiențele și conflictele grațios intime, aci conturate în pastel impresionist, aci judecate incisiv și parcă amuzat de un acut condei critic.

Descrieri admirabile (inventar cu peniță Hogarth), dialoguri (mai ales cu sine însuși, mai exact cu interlocutorul umbră, monitor al conștiinței), peregrinări printr-o lume indiferentă față

de suferința intelectualului care interoghează neobosit aparențele (pauze-aparaturi doar pentru deschiderea acoladelor pretinzîndu-se răspunsuri), portrete de un sever pitoresc, ca să nu-l taxez grotesc, fiindcă complexitatea și eleganța scriiturii nu-i permit să îngroașe analiza, și-apoi acea muzică elaborată, aducînd din Mahler numai varietatea timbrală, rar lirismul, atmosfera și deloc povestea întortocheată, împovăratore, toate acestea îmi satisfac gustul pentru verb și nuanțe - iată medicamentul de care aveam nevoie! -, așa scriu sau încercă să scrie toți prietenii mei, și așa aș scrie eu însumi pînă la sfîrșit, dacă n-aș fi adesea mînat de febra accelerării frazei pînă la tahicardia prozodică.

(Întoarcere a casetei pe verso, transcriere mai departe):

Un *Portret* al surorii povestitorului, în continuarea romanului (apărut în 1982, contemporan deci cu afinele mele scrieri *Banchetul* și *Toxicologia*), portret apărut într-un recent *Lettre Internationale*, mi-a întărit convingerea că Elvin urmărește, metodic și lejer, ceea ce noi, figuranții "Școlii de la Tîrgoviște", am urmărit, în fond toți pe dibuite și separat, lucru tulburător care spulberă, tocmai cînd mă încercam, îndoilei privind viabilitatea prozei artiste în climatul bîntuit de postmodernisme - cine mai are răgazul pentru pipăitul orfevriei diafane?

Cît eram de aproape și, spre nefericirea artei dragă amîndurora, nu ne cunoșteam, între mine și autorul acestei proze seducătoare se ridica un perete, interesul meu alergînd spre studiile lui despre Caragiale (carte atât de utilă la alcătuirea antologiei mele, pentru viziunea modernă a înțelegerii *Momentelor*), despre Anatole France și Cehov, niciodată spre proză...

Lista "întîrzițiilor" e mai lungă. Generație (zbu)rătăcită.

Marti, 14 martie. Călătoresc toată noaptea. Vagon pentru vite, ușă larg deschisă, Everac îmi dictează, lung interviu, scriu pe genunchi, cineva mă zorește, trenul e deja în stație, ba a pornit din nou, și familia mea (copilul mic) a coborît, bagajele mi le aruncă o femeie care încotro. Mă trezesc în sudori, termometrul arată 37.8. Starea de bine o plătesc, știam că asta urmează.

Apăs butoanele reportofonului, dictez pe întuneric întîmplarea, adorm din nou. Cu trei ani în urmă, o asemenea

scenă mă trezea de-a binelea: aprindeam veioza, notam ce era de notat, mă lăsam furnicat de noutatea visului, îi asociam idei și detalii atunci apărute, pînă la ziuă pleoapele nu se mai întîlneau. Cum cele mai neașteptate gînduri, scene, idei se iscă în străfundurile somnului și se dovedesc, dimineața, fertile, bune conducătoare de epic (cele mai izbutite povestiri ale mele în somn s-au înfiripat), le recomand cu căldură confrăților de breaslă să folosească cu încredere tehnica electronică, pușculița cu tranzistori, care, pe lîngă avantajul fidelității (se păstrează intacte toate detaliile), îl au și pe acela că transportă pentru ziua următoare însăși atmosfera visului, motivațiile actelor, mulțimea de sentimente născînd ale unei întîmplări oricît de stranie, de cele mai multe ori absurde - vreau să zic poezia trăirilor neașteptate.

Fără riscul, repet, al instalării - în miez de noapte - a chinuitoarelor insomnii, a strădaniilor obosite și a căutărilor zadarnice privind rostul acestor apariții, ba cu cîștigul foarte probabil al primirii, ca supliment, a altor idei și noduri folositoare, căci prea adesea visele au continuare, deschid prin altă poveste caseta întredeschisă a semnificațiilor.

De cercetat, odată, legăturile dintre bolgiile prin care rătăcesc în timpul nopților și dicteul automat, utilizat sporadic în adolescență.

Miercuri, 15 martie. Jumătate din literatura lumii, dacă nu chiar toată (am citit atât de puțin, sînt neîn stare să apreciez!) se ocupă (plecînd, venind, străbătînd, poposind, plecînd iar) de călătorii. Fețele lucrurilor, descoperite treptat de mișcarea jurîmprejur a aparatului de prizat imagini. Cu cît orbitele sînt mai deschise, cu atît mai vie curiozitatea pentru teritoriile ce se află dincolo, mai departe. Cel mai frumos vis, cea mai chinuitoare neliniște, căutare neostoită a unei explicații și, după ce călătoria s-a încheiat, bănuiala că explicația, scopul cercetării se aflau, ca un limpede răspuns, la începutul drumului: am traversat continentul, am văzut Florența, Veneția, Parisul, Praga, Viena, m-au încîntat atîtea frumuseți, la înapoiere mă trezesc că, plin de amintiri, sînt - în privința lămuririi scopului intim care m-a trimis pe alte meleaguri - tot atât de sărac de cum am plecat. Poate că acel ceva căutat se afla nu la Florența ci, ascuns de privirea mulțimii de turiști (pacostea vremii noastre), într-unul din tîrgurile vecine splendidului oraș, în preajma unei bisericuțe, în spatele unui atelier de croitorie, unde un domn sașiu, cam sfios, întorcîndu-se seara tîrziu de la biliard sau cinema, îi l-ar fi putut enunța sau arăta cu degetul în mai puțin de cinci minute. De imaginat cum bogăția impresiilor, inventarul aventurilor și cunoștințelor, notițele mărunțite într-un carnet de bord, sentimentele puternice pe care îi le-a nutrit voiajul cad dintr-o dată în derizoriu și banalitate, de îndată ce ai reluat *Călătoria lui Siegfried pe Rin* sau peregrinările lui Leopold Bloom prin cartierele labirintului său oraș, unde - tulburător lucru! - acel ceva purtînd parfumul promis (scopul, explicația ultimă, înțelesul de dincolo de aparențe) e presimțit ca foarte apropiat. Am trăit atât de intens și de repetat această experiență, încît ori de cîte ori aud pe cineva că se pregătește pentru o călătorie, îmi spun în sinea mea: "Naivul, prostul de el, era mai cîștigat dacă își înfrîna pofta și, rămînînd cu sine, ar mai fi citit o dată *Don Quijote*", iar cînd s-a întors din hoi-

năreala buimacă printre meridianele continentului: "Nenorocitul, de-acum nimic lămuritor nu mai putem aștepta de la el."

Apăs clapeta micului reportofon, întrerup ideea, adorm imediat, ispitit de visul următor (speranța într-o dezvăluire mai consistentă), cobor într-un amfiteatru cu multe trepte, o voce mă îndeamnă să pășesc fără ezitări, "mergi drept și cutezător, mulțimea din amfiteatru îți urmărește mișcările, mersul ezitant, poticnelile sînt o simplă idee, tu nu ești infirm, scoate-ți din cap prostia asta", îndemnul e atât de încurajator - și, negreșit, se bizuie pe-o realitate -, că dau să mă înapoiez, să ies din visul în care tocmai am intrat, să apăs pe butoanele de înregistrare și să strig în microfon: "Gata, de mîine dimineață voi merge din nou, ce lucru minunat - mersul!"

Joi, 16 martie. Șterge banda, e mincinoasă! Nevoit, în continuare, să rămîn în casă. Nu atît pentru a evita durerile atroce, cît spre a mă feri de înfiltrările cu mulțimea de cunoscuți cărora te simți obligat să le povestești istoria ultimelor două luni de suferință, presupunerile privind cauza mersului cocîrjat, frecvența opintirilor vorbirii, devenite placă de patefon

Așadar, trebuie să știi să interpretezi visele, încă o dată banda care le-a reținut; interpretarea e, ea însăși, o suferință, fiindcă, reinstalat în asigurătoarea stare de veghe, dar încă emoționat de dezvăluirile visului, ești ispitit să recazi în somn, să regăsești drumurile pe care le-ai străbătut (drumurile acelea, nicăieri), să reiei povestea întreruptă, să reconsideri întîmplările, să recunoști firicul de la care a pornit reprezentăția - în fond acel ceva pe care îl jinduește și bezmeticul turist plecat în lume.

- Mofturi și sclifoseli de artizan manierist, care tocmai a răsfoit o carte a lui Baltrusaitis sau a parcurs pe nerăsuflăte eseurile lui Hocke - această recurență a lui *Re* în construcția unei singure fraze (șapte verbe și un substantiv)!, ar spune un amic disprețuitor al jocurilor cu mărgele de sticlă ale scriitorului, însă mare pasionat al integramelor și timpului *Skrabble*, terminînd de silabisit paragraful/fraza de mai înainte. „Puteai scrie simplu, în doar șapte cuvinte, tot ce aveai de scris: «ispita de-a coborî iarăși în vis.» Pentru ce acest ocol?”

- Pentru că tonalitatea partiturii *e Re majorul*, singura capabilă să redea dramatismul scufundătorului în visul din care tocmai ieșise și-n care ține să se înapoieze. Cîtă dulce rîvnă și trudă spre a regăsi drumul și împrejurările pierdute, a căror semnificație nu s-a articulat, pentru că te-ai trezit înainte de-a se fi revelat... Fraza ocolită, refuzată de tine calchiază planul unui film polițist (bun să fie), nu-mi face mare plăcere să folosesc o asemenea comparație: filmele polițiste mă plictisesc (chiar cele mai izbutite), proza și filmul vorbesc limbi diferite. E timpul să-i redăm scriiturii, odată statuat limbajul cinematografic, despărțit net de discursul literar, propriile virtualități. Proza, amenințată de puternice concurențe (audio-vizualul, artele cinetice etc.), își așteaptă reformatorii. De povestit, toți povestim, rămîne să descoperim în ce limbă.

Durerile oaselor mă rețin în casă, mă trimit de pe fotoliu în pat, și înapoi. Într-un timp, furat de somn, visez că primesc telegrame, poștărița caută să citească pe chipul meu ce vești îmi aduc, probabil că figura îmi rămîne imo-

MAGNETICĂ

bilă, îmi e rușine să-i mărturisesc că am uitat cititul, cu atât mai rușine la gândul dinții: să mi le citească ea. Mă consolez: probabil că deprinderea cititului revine numai într-o singură poziție a corpului, or, deocamdată, scheletul bolnav nu mă lasă, știu că durerile încetează într-o anumită poziție, există un unghi favorabil, nu-l aflu decât rar, întâmplător. Îmi văd scheletul strălucitor de curat mișcându-se prin cameră, îl avertizez să stea locului, s-ar putea desface în bucățele și n-aș vrea, la trezire, să culeg cu mătura, de pe covor, un fărâș de cioburi, cum culeg de obicei cuvintele.

Gînd subțire la Blecher, apoi imaginea vertebrelor trușului turn Eiffel.

Vineri, 17. A șasea săptămînă de anchiloză. A șaptea ședință de "proceduri" cu unde scurte, interferențe, masaje, diadinamice. Aștept, într-un hol pe jumătate împărțit de trepte, să se usuce filmul ultimei radiografii, să mi-l citească doctorul. Ușile se deschid și se închid neîncetat, se face un ușor curent de aer, vremea e neobișnuit de caldă, nu mă deranjează. Mai încurajat: am ajuns la policlinică fără să mai fie nevoie să mă sprijin, în răstimpuri, de garduri, nici să mă mai las pe vine spre a-mi cuprinde cu brațele genunchii, în poziția odihnitoare a fătului, cu toate că am înaintat cu pași șovăielnici, îndoit de mijloc ca un scoliotic, doar privirea am lăsat-o să lunece pe asfaltul trotuarului, neînstare să urce mai sus. Dacă și mîine mă voi simți ca astăzi, însemnează că funestele mele presupuneri sînt neîntemeiate.

Ușa de la intrare se deschide, două fete în halate albe urcă treptele chicotind, poartă pe brațe tăvi circulare frumos acoperite cu foiță spumoasă, ușorul curent ce le însoțește ridică fustele și foița, fetele au picioare încîntătoare, în tăvi - sub ornamente de nucă, bomboane colorate, jeuri de scorțișoară - colivă. Abia s-a risipit aroma de nucă, rom și fine ingrediente, alte două sanitare (una foarte rumenă și sărbătorește coafată) iau cu asalt treptele, împovărate cu alte tăvi cu colivă, cu delicate buchete de flori strînse în folii de celofan, holul se umple de balustră sănătos, pacienții sprijiniți de balustrada scării se întrebă din priviri cui îi vine rîndul, cineva e de părere că la E.K.G. fiecare intră cînd iese pe ușa aceea o persoană, pînă acum n-a ieșit nimeni, fetele cu coliva se înăpăiază purtînd fiecare cîte un pachet cu împărțeală, una și-a umplut cu vîrf case-ta de metal în care se fierb seringile, coliva e tare apetisantă deși ornamentul prăpădit, ușa se deschide din nou, de-a-ceastă dată apar alte trei necunoscute în halate albe, aduc alte platouri și chicotesc mai reținut, de sus se precipită pe scară o soră nemulțumită, pe obraji i se preling lacrimi, coliva puțină, răsturnată într-o subțire pungă de plastic, lasă o diră lucioasă pe trepte, o urmează un șir de fete cu tăvile pline, o îndeamnă să se întoarcă sus, pentru că va mai primi, ajunge pentru toată lumea, ușa de alături se deschide, o doamnă ascuțită, laborantă alarmată, le spune pacienților (mă fixează cu ochi albaștri ca cerul), mai așteptați puțin, bătrînul de sub electrozi a făcut infarct tocmai cînd îi conectasem venturile, se întâmplă cîteodată, nu e primul caz, așteptăm Salvarea.

Pomana s-a terminat, doctorul mă cheamă în cabinetul lui, mă întreabă cînd am avut accidentul, sînt cîteva oscioare (le numește, nu le rețin numele) care s-au subțiat la mijloc dar au depunerile la capete, ele leagă bazinul de

coloană și o sprijină, sînt foarte fragile, o simplă presiune la ușa autobuzului, la o coadă, le poate frînge, e prea devreme să apelezi la fotoliul pe roțile, zice, cu un baston te-ai putea ajuta în zilele umede, oricum n-ai motive de îngrijorare; urmează să mai facem o poză, un profil. Mă gîndesc la osteoporoza închipuită a lui Radu Căplescu, la sfîrșitul lui în flăcări.

- Plătești nesăbuița de-atunci, îmi spune Cati Roșca, o fostă colegă la gazetă. Tu ai vrut-o!

Din ce urmează reiese că știe bine ce s-a întîmplat cu douăzeci și cinci de ani în urmă, și mă dojenește, între ușile care au rămas, după ce au trecut ultimele colivărese, larg deschise. Îi răspund că nu regret nici o clipă "nesăbuița", căci de-atunci nu m-am mai temut nici de frig, de cutremur, de răutatea oamenilor, nici de propriile-mi gînduri, știind că mai rău decît am vrut să-mi fac, nimeni nu-mi va putea face, în schimb după aceea am trăit destule și intense satisfacții, primite întotdeauna ca pe niște daruri nevisate.

- În douăzeci și cinci de ani, spune doctorul, fracturile s-au sudat singure. Avuseserai alte fracturi, la scafoid și claviculă, erau - să zic așa - la vedere, cereau îngrijire prioritară. Așa-i că, după ce ai reînceput să mergi, nu te-ai mai arătat medicului? O simplă radiografie a coloanei ar fi fost elocventă...

- N-am mai avut timp. Unul din motivele pentru care m-am proiectat cu scuterul sub roțile mașinii a fost disperarea: mă aflam, iarăși, tras într-o fundătură, mi se impunea, iarăși, un program zilnic fără limite. Mă sufocau sutele de volume necitite din rafturi, mă chemau multele proiecte de cărți, abia începute sau sumar schițate, și o nouă amîinare a lucrărilor îmi apărea un dezastru total. Primul lucru pe care l-am făcut, pe cînd mă legam în feșe și mă imobilizau în ghips, a fost să cer să mi se aducă la căpătîi operele lui Balzac, Stendhal, Flaubert, Dostoievski, ca să reiau lecturile lăsate de izbeliște la optsprezece ani. Suferisem un rapt de două decenii, era deja foarte tîrziu... De fapt, abia de-atunci am început să-mi aparțin.

- Și ți-ai aparținut?

- De bună seamă.

- Să strici frumusețe de construcție doar pentru a ridica schelele alteia, închipuite, sumar schițate, e într-adevăr o nesăbuiță, spuse doctorul studiînd atent radiografia din care reieșea că șarpanta oaselor mele arată ca vai de lume.

- Să strici! am încheiat eu, în timp ce pe ușa intra asistenta și se grăbea să-i pună pe birou, într-o margine, o farfurioară cu colivă. Umorul, pe atunci inalterat, el m-a decis să stric.

Sîmbătă, 18. Diclofenac, algocalmin, pungi fierbinți cu sare grunjoasă, încercări de-a coborî din pat, renunțare, alunecare în somn, vise multe și interesante. Apăs pe butoanele de imprimare ale dictafonului, butoanele blocate. Anchiloză Fischer (asta e marca mașinăriei *Made in Japan*). Le presupunem iscusiților insulari un nemai-pomenit rafinament, inventivitate; în realitate sarcina unui miop, de altfel un șmecheraș: s-a rezumat la răsfoirea unor cataloage de discuri și s-a oprit la numele pianistului ilustrînd o lungă listă de imprimări memorabile. A ales ca un preocupat; bunul-gust, cultura - drum scurt, tranzistorizat, de imbecil calculator. E trăsătura omului modern de-a admira fără cercetare rotirea strălucitoare a

caruselului cu ponei de mucava, în mijlocul unui iarmaroc, și de-a se mulțumi cu vîrtejul, considerîndu-l mister.

Duminică, 19. În vis sînt straturi destul de diferite, numai unul sau două, prin tangența cu veghea, devin furnizoare de idei și imagini și pot fi captate. Cele mai multe nici nu pot fi identificate ca atare, și curg fără să lase urme. E nevoie de oarecare exercițiu pentru a le capta și aduce la expresia verbală, ca să o poți dicta benzii de pe noptieră.

L-am întrebat pe Petruț Alexandrescu cum și de unde s-au așternut pe ruine de o mie-două de ani cantități atît de mari de pămînt. Admirabilul arheolog mi-a răspuns că este vorba de răbdătorul travaliu al aerului, în măsură mai mică al apelor, care au transportat, an de an, peste vestigii, succesive pulberi și aluviuni; pe care ochiul nostru și grăbirea traiului nu le percep. Arheologia primește un sprijin important din partea geologiei și, noutate pentru un necunosător ca mine, nemîii cercetează de la un timp structura "geologică" a closetelor timpurilor revolute, distingînd cu mare precizie epoci, veacuri, vîrste istorice tot mai scurte, izbutind să stabilească chiar diferențele dintre o generație și alta. Suavul, inefabilul polen al plantelor, așază între straturi subțiri învelișuri ca de celofan, incusința arheologului (și a specialiștilor botaniști, geologi, biologi și alții) stabilește cu incredibilă precizie, din fecalele dăruite pămîntului, ce fel de populații și-au depus în haznale măturăria, ce mîncău ele, care le era starea să-răciei în anume an, de ce boli sufereau, ba - cu contribuția mea speculativă, să mă ierte prietenul dacă mă adînc prea adînc în materia asta - ce idei și năzuințe le umblau prin minte, cît de întinsă le era lumea din jurul latrinei, cît de intense bucuriile, spaimele, satisfacțiile zilelor...

Polenul - un plastic mai rezistent decît al sacozelor noastre pentru cumpărături - ne păstrează nealterate civilizația, cultura. O cultură a rahatului, iată o idee la care n-aș fi visat niciodată!

Scormonind în magma visului și deosebindu-i straturile (treabă utilă exclusiv experienței mele), mă resemnez la gîndul că aș putea trăi tot restul zilelor în casă, sub rafturile bibliotecii, scutit de nevoia de-a ieși.

Luni, 20. Sînt foarte atent și sensibil la evenimentele din lumea întreagă, adunarea informațiilor îmi răpește o bună cantitate de timp, mă pronunț rar în fața cunoscutilor asupra uneia sau alteia dintre situații doar pentru că am, mai întotdeauna, sentimentul că nu dețin ultima informație, cea care m-ar lumina deplin în problemă - și mai aștept. Unii (îi mai întîlnesc și prin reviste, emițînd sentințe și fluturînd stegulețul militanțismului - nu diferit de cel de mai an -), îmi aruncă în nas epitetul de "tip apolitic și inactual", fie-le aprecierea de ris! și le simt zgîrietura disprețului ("uite cu ce nimicuri se ocupă asta, cînd în Somalia..."), gîndire prea bine cunoscută, de cizmar). Nu-și pot închipui că imaginea unui cadavru înșîngerat pe caldarîmul orașului Kobe vine să se așeze peste fiorul și lacrimile pricinuite, cu șapte minute mai înainte, de audiația *Simfoniei clasice* a lui Prokofiev și a răscolitoarelor confesiuni ale lui Celibidache, citite la radio de o voce deloc diferită de cea însoțind imaginea oribilă.

N-am de gînd să-mi schimb sistemul de recepție și voi adăuga, înțeleagă sau

nu militanții, emoția din miezul nopții trecute, care mi-a tăiat bunătate de somn, la apariția din străfunduri a unei absurde și nostime fraze bănuite a ascunde un mister - problemă ce-mi va ocupa întreaga zi - și care sună așa: "scoateți budinca din cuptor și introduceți în aluatul încă necopt două linguri de unt, o legătură de pătrunjel, citeva boabe de piper și enibahar și...un menumorut."

Între situația din Somalia și acest straniu *menumorut* e, sînt convins, aceeași distanță cită este între perspectiva de-a merge cîrînd în fotoliul pe roțile și decizia mea fermă de acum mai bine de douăzeci de ani.

Martă, 21. Noaptea trecută și-au luat zborul o navetă spațială spre azururile interstelare, și mai multe altele (acestea din urmă neînregistrate de computere și ziare - dictafonul meu e în continuare blocat) spre necuprinsele bolgii ale somnului meu agitat, subțindu-se în răstimpuri.

La manșele uneia dintre rachete l-am zărit pe Jakob Boehme.

Vineri, 24. Cu o șurubelniță și o forfecuță de unghii, reparații ceasornicărești: reportofonul funcționează din nou. Piese dereglate ale sistemului meu osos, baroce, continuă să mă străfulgere cu dureri ascuțite, senzația că fiecare vertebră e o cochilie de scoică spartă mușcînd călcîiul gol. Gînd pieziș la Caillois, descoperit pe-o casetă veche, răscoaptă, nu-mi recunosc vocea, probabil imprimare a unui transport dintr-un vis de anul dinainte. Trec pe la Elvin, îl copleșesc cu laude pentru ultimul *Lettre* și pentru arhitectul (el) al ediției, nici un cuvînt despre bucuria lecturii romanului său. Evident, îl aștepta. Intenționasem să-i ofer o îmbrățișare, mă fiesc, aparatul de cronicar îmi lipsește, să mă rezum a-i spune că așa l-aș fi scris și eu, dacă...?

Dacă aș fi găsit măsura.

Joi, 30. Doctorul mă încurajează: pînă la fotoliul pe roțile, mai sînt speranțe, un corset confecționat pe Neganote (mulajul îl proiectează medicul de-acolo) preia o bună parte din sarcină și nu ți se mai pare că bustul se sprijină pe-un cui înfîpt în cocă moale. Mai mult somn e recomandabil, somn profund, eventual ajutat de barbiturice... Să nu ridici nici măcar o sticlă goală.

Visele următoare, imprimate în răstimpuri pe casetă, transcrise acum cu maximă grijă pentru acorduri și punctuație: ridic găleți cu var, nisip, balast, ciment, ridic frazele oțeloase ale lui Tudor Țopa despre aberațiile tiraniei (puțini, ca el, mai buni cunoscători ai mistificărilor istoriei trăite, vezi trimiterile lui la Marx, Gramsci, *Politica* lui Aristot, Machiavelli, dar și sentințele de genul: "Limba rusă e cea mai rusă limbă de pe glob", - cauza abandonului de sine stă și în cumplita suferință de-a se ști - ca cernăuțean - "un om fără-de-țară" și a se supune unui regim de neînțeles), ridic bîrne în consolă, ridic maldăre de scriitori către Valentina, Rodica, Lucia, Cella, Dorina, urc la deal bolovani de cincisprezece ocale, ridic din adînci haznale hîrdaie cu amintiri și le deșert, pentru fertilizare, pe întinsul paginilor noii mele cărți, ridic, ridic, ridic...

Alexa Visarion despre

„Humana Festival“ la a 19-a ediție

INTR-O lume a uciderii prin diferență, brînciul spre comunicare și schimb poate întări singurătatea... Tînim după solidaritatea solitudinilor noastre, iar decimarea identităților salvate din grota nimicniciei e amî-

nată de dialogul experiențelor. Ticăloșii de carieră ne șuieră în urechi sloganul „menținerii în pustiu”, pentru a ne conserva frica și renunțarea. Nu de puține ori imbecilii și ignoranții doresc să pilduiască.

Teatrul Român-American, hingherit de prostia unora și de invidia altora, rezistă dureros de greu la matrapazlicurile vremurilor. Dorim cunoaștere și cooperare, simplă și eficientă, între gînduri și idei, tradiții și experiențe, tineri și maturi ai teatrului din România și Statele Unite. Am visat la un teatru al conectării nemijlocite între energiile a două continente, America și Europa, în competiție pentru statutul de identitate al teatrului. Explorarea în comun a civilizațiilor noastre prin teatru și pentru teatru. La București, Teatrul Român-American nu e deturarea prin despuiere și trădare a culturii naționale, cum ar dori unii să afirme, ci o șansă de investigare în comun a două culturi teatrale care își simt complementaritatea.

N-au americanii teatru? Nu-l mai au după explozia avangardei anilor '60? Judith Malina nota de curînd în *Theatre Journal*: „În fiecare secundă de spectacol, avangarda izbește în toate colțurile lumii de sub obișnuitul terorizant... și noua ei încoronare se pregătește neîntrerupt...”.

Vin din nou din America cu plusul de optimism care mă face să cred... Nu știu bine în ce mai poți crede cu adevărat, dar, buimăcit din nou de viață, mă strecor printre renunțări spunîndu-mi, încă neistovit: *trebuie*. Da, trebuie să vreau, să pot, să lupt, să fiu viu, acum, înăuntrul meu și să-mi răspund în revoltă la căutări de bine și frumos.

Durerea din gînd leagă nădejdea din mine de teatru. Visele mele cer vise.

Din starea de pîndă a sfîrșitului, scap cîteodată sub cupola Americii. Îi știu pulsul tuturor răs_pîntiilor și maladia încă incurabilă de optimism. Poate și de aceea încerc să conectez două rețele de tensiune teatrală, de aici, din zona neliniștilor, și de dincolo, din spațiul turmentat de încredere. Să înlănțui, în îmbrățișare de suflet, atît de îndepărtatele: „Mai rău să nu fie” cu „I am fine, thank you”.

O posibilă susținere în a rezista... De aproape douăzeci de ani, un om ține treaz un vis, de același număr de ani, o corporație americană suportă cu mîndrie finanțarea unei legende. Jon Jory, directorul producător al *The Actors Theatre* din Louisville, a investit talent și muncă în strălucirea unei idei. Personalitate regională de anvergură internațională, Jon Jory a născut singurul festival al pieselor noi ce ființează într-un loc din lume neîntrerupt de douăzeci de ani.

Teatrul Actorilor din Louisville a împlinit de curînd treizeci de ani de viață; este beneficiar a „trei coroane”:

- un premiu special Tony pentru „distinsă cercetare teatrală”;

- un premiu James N. Vaughan pentru „excepțională dezvoltare a teatrului american” și

- Margo Jones, un premiu ce încurajează noile piese americane.

Nu trebuie uitat faptul că A.T.L. (*Actors Theatre of Louisville*) a prezentat peste 200 de premiere absolute, fiind teatrul care a impus pînă acum piese ce au primit premiul Pulitzer de cîteva ori. Peste 35 de premiere au plecat din Louisville spre scenele din New York, iar mai mult de 110 piese prezentate aici au fost publicate și fac parte din repertoriul teatrelor americane.

Desfășurîndu-și activitatea în trei săli - „three diverse theatres under one roof” - A.T.L. folosește simultan *Victor Jory Studio* cu 150 de locuri, *Pamela Brown Auditorium* cu 400 locuri și noul *Bingham Theatre* cu peste 550 de locuri. Teatrul condus cu personalitate de Jon Jory și-a prezentat producțiile în peste douăzeci și nouă de orașe din întreaga lume. A fost prezent și aclamat în Australia, Canada, Bulgaria, Cehoslovacia, Finlanda, Grecia, Ungaria, Polonia, Hong-Kong și chiar și în România. (De altfel, Jon Jory este membru fondator al *Teatrului Român-American* împreună cu alți distinși colegi americani și români).

Corporația Humana, faimoasă în toată lumea mai ales prin cunoscutele sale intervenții chirurgicale pe inimă și prin sistemul ei de asigurări sociale,

Evenimentele lansate de *Actors Theatre of Louisville* în fiecare stagiune se concentrează în jurul festivalurilor cu profil distinct: *Flying Solo and Friends Festival*; *The Bingham Signature Shakespeare*; *The Classics in Context Festival*, și celebrul *The Humana Festival of New American Plays*, care a reunit în acest an 250 de invitați de marcă (critici, dramaturgi, regizori, actori, impresari) din toate colțurile Statelor Unite și 35 de invitați din 20 de țări ale lumii (patru continente) pentru a vedea și dezbate împreună o producție de 11 piese în premieră absolută, prezentate în cele 3 săli ale teatrului doar într-un week-end. Eficiență americană, nu?

Pe parcursul desfășurării festivalului, organizatorii ne-au prilejuit contactul cu dramaturgii prezenți în festival precum și o dezbateră internațională pe tema *Impactul noii economii mondiale și schimbările din teatrul internațional*. După cum vedeți, totul e la zi, simplu și profund, fără supurări demagogice și fanfaronadă istovitoare. Din China și

Cloud Tectonics, de Jose Riviera

Dresser și Marsha Norman, Dana Yeaton, Bernard Cummings, Elizabeth Dewberry, Jane Anderson și Donald Margulies.

Două spectacole strălucitoare, *Middle-Aged White Guys* de Jane Martin în regia lui Jon Jory și *Beast on the Moon* de Richard Kalinovski în regia lui László Marton, directorul și regizorul Teatrului de Comedie din Budapesta, au ocupat locurile din vîrf. O piesă plină de causticitate, umor negru, fantezie și lirism, misterioasă și șocantă - *Trudy Blue* de Marsha Norman și din nou glasul distinct al lui Jose Riviera, acest Giacometti al teatrului american, au făcut posibilă discuția despre regia „ilustrativă” și irelevantă ca formă de atrofiere a teatrului. După *Marisol*, debutul lui Riviera pe scena Festivalului Humana, binecunoscutul *Public Theatre* din New York a montat textul sub semnătura lui Joan Alkalaitis. În *Below the Belt*, Richard Dresser a oferit unor actori de primă mînă, șansa strălucirii și virtuozității. Fred Major, William McNalty și V. Craig Heidenreich au fost ovaționați minute în șir în spectacolul regizat de Gloria Muzio.

Sapte din cele unsprezece texte au fost achiziționate și de *Teatrul Român-American* pentru stagiunile următoare. Momentul de distincție și perfecțiune artistică l-au oferit în această ediție, sub bagheta de maestru a lui László Marton, actorii Vilma Silva, Farau Tahir, Dustin Longstreth și Ray Fry, în acest tratat de melancolie a speranței care este piesa lui Richard Kalinovski, *Beast on the Moon*. Aș remarca expresivitatea deosebită a costumelor create de Marcia Dixie precum și profesionalismul scenografului Paul Owen, în trei dintre cele mai bune spectacole din festival. *Familia Teatrului* s-a adunat la Louisville cu încrederea în frica zilei de mîine a artei, cu „spaima de banul ticălos care ignoră și mărșăluiește peste suflete și gînduri”. Teama poate naște și forța rezistenței la degradare. Sau poate vrem noi să credem acest lucru. Luciditatea unei strategii a rezistenței poate mobiliza energiile sleite de *neînsemnat*.

Mă întorc de fiecare dată din America întărit în a face ceva întru teatru. Primele ceasuri ale întoarcerii plîng de încredere. Apoi, vin cei din jur cu realitatea lor batjocoritoare. Dar eu continui să vreau să trec Calea Lactee cu teatrul meu pentru a vizita lumile revăzute. Și, vă rog, mai lăsați-mă puțin speranței.

Beast on the Moon, de Richard Kalinovski

este partenera teatrului încă din 1977. Brațul filantropic al Humanei salvează mereu teatrul.

Noi bîlbîim o sponsorizare sterilă, în timp ce în America se produc și împlinesc proiecte culturale dincolo de ministere și legislații îmbîcsite de anonimat.

La cea de a 19-a ediție anuală a „Humana Festival of the New American Plays”, A.T.L. a prezentat 11 premiere absolute. De 26 de ani, directorul general al Teatrului statului Kentucky împlinește cu noblete visele lumii teatrului. Echipa de laborator de mare potență artistică și managerială cuprinde pe Alexander Speer, directorul executiv al teatrului de 29 de ani, și pe Marilee Herbert-Slater, directorul asociat, răspunzător de relațiile interne și internaționale de peste 20 de ani.

După cum vedeți, în artiști, atunci cînd ei merită acest lucru, se investește încredere, răbdare, bani și dragoste pentru a-și împlini programul de perspectivă.

Croația, Suedia și Polonia, România și Ucraina, Kazahstan și Anglia, s-au auzit vocile artiștilor trudituri în teatru, confesîndu-se demn și responsabil. Toate marile publicații din lume socotesc *Humana Festival* drept un eveniment și ca atare la Londra și Moscova, Roma și Madrid, San Francisco, New York, Dallas, Chicago și Paris, Bonn, Praga, Budapesta, Cracovia și Zagreb, se scrie și se comentează manifestarea din Louisville.

Asociația criticilor americani a înmînat premiile anuale pe 1995 înaintea premierei piesei lui Jose Riviera, *Cloud Tectonics*.

Deținătorii prestigioasei distincții și a unui cec de 1000 dolari sînt: Reggie Cheong-Leen pentru piesa *The Nanjing Race*; Lisa Loomer, pentru piesa *The Waiting Room*; Charles Varon, pentru *Rush Limbaugh in Night School*.

Anul acesta am văzut piesele lui Jane Martin și Richard Kalinovski, Regina Taylor și Jose Riviera, Richard

Start: Cannes '95

A STĂ SEARĂ (17 mai) va avea loc ceremonia de deschidere a Festivalului Internațional al Filmului de la Cannes, ediția 48. Pentru filmul românesc, va fi o ediție mai plină de suspense decât altele: în competiție figurează și filmul lui Mircea Daneliuc, *Senatorul melcilor*.

Se știe, selectarea unui film în competiția celui mai important festival de film al lumii e o performanță în sine. În istoria filmului românesc, asemenea performanțe nu au avut

bolnave, de Nicolae Breban și în 1994 - *O vară de neuitat*, de Lucian Pintilie.

Iată, pentru cinefilii înrăiți, lista completă a filmelor din competiție, în ordinea transmisă de organizatori:

- *La cité des enfants perdus*, de J.-P. Jeunet și M. Caro (filmul din seara Galei de deschidere);

- *Angels and Insects*, de Philip Haas;

- *L'amore molesto*, de Mario Martone;

- *Dead Man*, de Jim Jarmusch;

- *Ed Wood*, de Tim Burton;

- *La Haine*, de Mathieu Kassovitz;

- *Haonan Haonu*, de Hou Hsiao Hsien;

- *Historias del Kronen*, de Montxo Armendariz;

- *Jefferson in Paris*, de James Ivory;

- *Kids*, de Larry Clark;

- *Land and Freedom*, de Ken Loach;

- *The Madness of King George*, de Nicholas Hytner;

- *The Neon Bible*, de Terence Davies;

- *N'oublie pas que tu vas mourir*, de Xavier Beauvois;

- *O Convento*, de Manoel de Oliveira;

- *Senatorul melcilor*, de Mircea Daneliuc;

- *Sharaku*, de Masahiro Shinoda;

- *Shanghai Triads*, de Zhang Yimou;

- *Le regard d'Ulysse*, de Theo Angelopoulos (filmul în care joacă Maia Morgenstern, alături de regretatul Gian Maria Volonte);

- *Underground*, de Emir Kusturica;

- *Le temps*, de Souleymane Cissé.

Într-o altă secțiune importantă a

Jeanne Moreau, actuala președintă a Juriului, acum 35 de ani, alături de Marcello Mastroianni, în *Noaptea* de Michelangelo Antonioni

festivalului, *Un certain regard*, semnalăm prezența unui Wim Wenders (cu *Lisbon Story*) și a două actrițe cunoscute, aflate în postură de realizatoare: Sophie Marceau (cu *L'aube à l'envers*) și Diane Keaton (cu *Unstrung Heroes*).

Juriul '95 va fi condus de Jeanne Moreau (care amai fost președintă de juriu la Cannes, exact acum 20 de ani, în 1975). Din juriu mai fac parte: Nadine Gordimer (scriitoare, Africa de Sud), Norma Heyman (producătoare, Marea Britanie), Maria Zvereva (scenaristă, Rusia), Gianni Amelio (regizor, Italia), Jean-Claude Brialy (actor și regizor, Franța), Emilio Garcia Riera (istoric și critic de film, Mexic), Gaston Kaboré (regizor, Burkina Faso), Philippe Rousselot (operator, Franța), John Waters (regizor, SUA).

Vom reveni, de la Cannes.

Eugenia Vodă

Un film premiat anul trecut, la Cannes, și pe care l-am dori prezent și pe ecranele noastre: *Soarele înșelător*, de Nikita Mikhalkov

loc prea des: în 1965 - *Pădurea spînzuraților* de Liviu Ciulei (Premiul pentru regie), în 1966 - *Răscoala*, de Mircea Mureșan (Premiul pentru Opera prima), în 1971 - *Animale*

- *Between the Devil and the Deep Blue Sea*, de Marion Hänsel;

- *Rangoon*, de John Borman;

- *Carrington*, de Christopher Hampton;

Alfred Hoffman

ȘTIAM mai de mult că Alfred Hoffman, Fredi cum îi spuneam cu toții, colegul și prietenul nostru, este grav bolnav și zilele îi sunt numărate, totuși nu credeam că vor fi atât de puține. L-am văzut de curînd pe patul de suferință, împuținat fizic dar încă stăpînit de nestînsa lui pasiune pentru muzică; asculta permanent radio, era la curent cu tot ce se întîmplă în viața muzicală, comenta cu aceeași competență și participare dintotdeauna ceea ce ascultase.

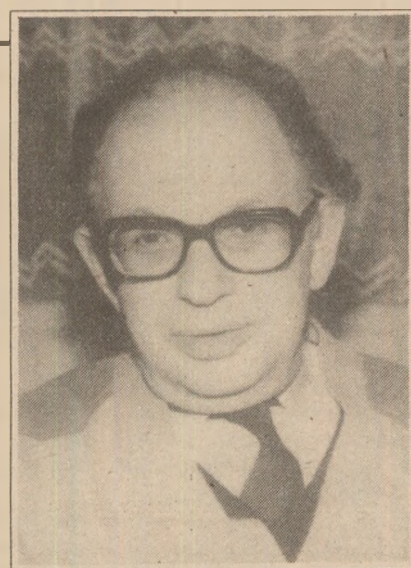
Și acum în paginile acestea, în care a susținut decenii de-a rîndul rubrica muzicală, trebuie să scriu - și cuvintele se aștern greu pe hîrtie - Fredi nu mai este. Scrisul său alert, atractiv, se adresa unui public mai larg de intelectuali pe care, fără pic de pedanterie, îi conducea către adevărul muzicii. O știință adîncă, un bun gust desăvîrșit (ceea ce este foarte rar chiar printre profe-

sioniști), o intuiție fără greș nutrită de cultură și de o sensibilitate ascuțită dădeau judecăților sale o temelie de nezdruccinat, iar comentariile sale aveau personalitate și farmec. Aparent comod sau indiferent la ceea ce nu-l interesa, toată ființa sa se concentra în pasiunea fără margini pentru muzică, cu scrisul, cu vorba, cu fapta era prezent pe toate planurile vieții muzicale: în presă, la radio, la televiziune, la Uniunea Compozitorilor, în Colegiul criticilor muzicali etc. și deși atât de adînc intrat în sferele mass media a știut să-și păstreze demnitatea profesionalismului neimplicat în servicii comandate.

În ultimele decenii se refugiase cu totală dăruire într-o adevărată campanie de promovare și încurajare a tinerelor talente. Credea în ele, privea spre viitor, știa să detecteze pepita de aur în magma informă, urmărirea evoluția fiecăruia, în-

curajînd sau dojenind părintește; și nu se mulțumea cu vorbele ci acțiunea, după puterile sale, pentru a-i ajuta. Astfel, de numele său se leagă festivalul de la Rîmnicu-Vîlcea unde în fiecare an a lansat pe orbita confruntării cu publicul zeci și zeci de nume noi.

Zilele trecute, cînd l-am condus pe ultimul său drum, eram în jurul său colegii, prietenii și cineva se întreba, pe bună dreptate, unde sînt oare cei care-i datorează începutul carierei lor și cărora le-a dăruit atât de mult din ființa sa? Era prezent doar unul singur, artist rafinat și om de educație aleasă; toți ceilalți l-au uitat. Indiferența lor l-ar fi mîhnit nespun pe Fredi, care ca toți oamenii sensibili recepta înmiit nedreptățile, urîtul și ce consolare i-am fi putut oferi decât aceea de a recunoaște cînstit că a fost cel mai bun dintre noi. Îmi amintesc, cu mulți ani în urmă un meloman, dintre cei ce erau mereu văzuți la Ateneu, mi-a spus:

"după concert aștept cu nerăbdare cronica lui Hoffman ca să-mi clarific ceea ce nu am înțeles" Nu mai știu dacă i-am relatat atunci această conversație dar dacă n-am făcut-o regret, căci i-ar fi dat satisfacția că perseverența sa a rodit în conștiința celor pentru care scria. Și dacă măcar un singur om a fost cîștigat pentru marea muzică prin truda sa, ea nu a fost zadarnică.

Elena Zottoviceanu

TELEVIZIUNE

de Cristian
Teodorescu

Aniversări

CUM era și firesc, multe emisiuni de televiziune au fost consacrate săptămîna trecută zilei de 9 Mai, care de fapt marchează un eveniment petrecut cu o zi în urmă, capitularea Germaniei lui Hitler.

După cum afirmă istoricii, capitularea a constat în realitate în mai multe episoade desfășurate de-a lungul unei săptămîni întregi. Asta contează mai puțin acum. Ceea ce e mai important e că o bună parte dintre țările Europei printre care și România și-au văzut destinul radical modificat după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial.

Practic, după înfrînerea de la Ialta, în care s-au stabilit sferile de influență, soarta noastră era jucată și România s-a văzut amanetată Uniunii Sovietice. Dar după cum rezultă din documente care acum văd pentru prima oară lumina tiparului, Stalin avea de gînd ca în toate țările prin care a trecut Armata Roșie să exporte și comunismul, indiferent de părerile Occidentului. Așa că, într-un fel, s-ar putea spune că soarta țării noastre ar fi fost aceeași indiferent de ceea ce s-a hotărît la Ialta.

După încheierea păcii în Europa, stalinismul a cîmpit în liniște state întregi, instituind teroarea cu mijloace violente sau aparent pașnice, impunînd la putere persoane antrenate în acest scop la Moscova și, nu în ultimul rînd, dînd peste cap economia și așa obosită de război a țărilor ocupate.

Astfel că pentru o parte a țărilor Europei, încheierea războiului a însemnat începerea altui război, tăcut, care, din cînd în cînd a avut episoade violente. Revoluția din Ungaria, Primăvara de la Praga sînt, în realitate, episoade ale acestui război tăcut care nu s-a încheiat decît în ziua în care a căzut Zidul Berlinului.

Cei care au impresia că regimurile politice din țările estice și-au dobîndit legitimitatea odată cu trecerea timpului ignoră că stabilitatea lor a ținut atîta timp cît la Moscova regimul comunist s-a aflat la putere. Cele întîmplătoare în '89 în mai toate țările aflate sub dominația Moscovei dovedesc de ce natură au fost aceste regimuri politice. Dovedesc, în egală măsură, că regimurile totalitare, deși par mai puternice decît democrațiile, conțin o subreze-

nie fundamentală. Pentru a înfrînge rezistența anticomunistă la noi, regimului nou instalat în România i-au trebuit ani întregi de teroare. Totalitarismul lui Ceaușescu s-a prăbușit în cîteva zile. Firește că după acești cinci ani care au trecut de atunci se poate constata cu ochiul liber că un regim de autentică democrație nu apare bătînd din palme. Spiritul democrației se deprinde mai încet decît ne-am fi așteptat, iar faptul că la noi, acum, dețin puterea reprezentanți ai vechiului regim poate părea o dovadă că prevestirea lui Silviu Brucan cu cei douăzeci de ani de care are nevoie România pentru a ajunge la democrație e adevărată. Am anumite îndoieli în această privință. Democratizarea se produce atît de lent la noi și din pricină că ea este frînată cu bună știință. Iar această frînare ține de dorința celor care se află la putere de a lua sub control și în folos personal un proces care nu se poate desfășura repede decît în măsura în care are loc pe căi naturale. Puterea confundă la noi capitalismul cu Academia "Ștefan Gheorghiu". Adică nu poate deveni capitalist în România decît cine vrea ea, nu cine poate.

Așa că, nu întîmplător, de ziua Victoriei, în mai multe orașe din țară lumea n-avea timp să se gîndească la asta, ci manifesta din motive la zi. Motive care țin de nevoia unui trai decent și a unei reale securități sociale.

Cei care s-au dus în pelerinaj la Ghencea de ziua Partidului Comunist, n-au pierdut prilejul să plîngă, la mormîntul lui Ceaușescu, după *vremurile bune de odinioară*. Acele vremuri bune în care cei care îndrăzneau să facă grevă erau vînați ca infractorii și prizonieri ca dușmani ai regimului. Acele vremuri bune în care o mare parte din energia noastră a fost risipită în proiecte costisitoare care azi se dovedesc inutile.

Întorcîndu-mă la ceremoniile care au avut loc în țară de ziua Victoriei, cu siguranță că la ele ar fi luat parte mult mai multă lume dacă, în ceea ce ne privește, această zi ar fi marcat începutul așteptatei renașteri de după război. Or, la noi, curînd după sfîrșitul războiului, a început un calvar ale cărui urmări se simt și acum.

destul de restrîns. Cu toate acestea, emisiunile erau bogate și variate iar numărul abonaților creștea de la o lună la alta. Meritul revenea celor trei conducători de secții: compozitorul Mihail Jora, care alcătua admirabile programe muzicale, de o înaltă ținută și de o impecabilă realizare; poetul V. Voiculescu, care izbutise să strîngă în cadrul programului literar tot ce era mai de seamă în scrisul românesc de atunci; și inimosul Gh. D. Mugur, care în programul cultural dedicat mai ales satelor, aducea o mare pricipere și o îndelungată experiență. La fel, pentru aceeași epocă, amintirile lui Perpessiciu, semnatar al rubricii *Cărți noi*: "Revăd, mai ales, pe directorul emisiunilor programului de radio, pe poetul Adrian Maniu, cu permanenta lui bună dispoziție, cu cuvîntul lui întotdeauna amabil și cu bogăția de fantezie care l-a caracterizat întotdeauna". La fel, Petru Comarnescu și ale sale *Amintiri despre începuturile Radiodifuziunii noastre* pe care le cunoștea, de altfel, foarte bine, căci devenise încă

Frînturi de timp

din 1929 colaborator permanent al tinerei instituții. La fel, ațîția alții... Dar mai tîrziu? O vizibilă schimbare de optică face ca o dată cu sfîrșitul războiului platforma politică a conducătorilor de departamente radiofonice să fie hotărîtoare în alegerea (numirea) lor în funcție, ceea ce, în fond, recunoaște și Mihail Cruceanu, în *Societatea de Radiodifuziune după 23 august 1944*, foarte atent la semnalele luptei de clasă și ale efectelor lor: "Primele schimbări urmară o dată cu reprimirea în funcțiune a foștilor salariați, victime ale fostului regim antonescian. La Societatea de Radio, aceștia, împreună cu elementele democratice rămase în funcțiune, formară un grup puternic, în care cuvîntul doctorului Mircea Duma era ascultat de multe ori, grup ce se sprijinea pe înțelegerea și bunăvoința tovarășului Petre Constantinescu-Iași, ce venise de curînd în fruntea Ministerului Informațiilor, de care ținea Societatea. Acest grup, după ce luase asentimentul meu, mă propuse și pe mine membru în noul Consiliu de

SIMULACRELE
NORMALITĂȚII

de Eugen
Negrici

False concepte: balcanismul (II)

NUMAI un spirit ludic, cum era G. Călinescu, putea, ajutat de o fascinantă facultate asociativă și plastică, să creeze din noțiuni contradictorii, mici incongruențe, denaturări insesizabile și improvizatii seducătoare, un concept precum acela al *balcanismului literar* și să-i dea, pe deasupra, și luciul credibilității. Trei scriitori mari (I.L. Caragiale, I. Barbu, Mateiu Caragiale) devin terenul fanteziei sale teoretice.

"Caragiale este, după Anton Pann și N. Filimon, - scrie criticul - un mare promotor al balcanismului în sens larg (?), al unui spirit la punctul longitudinal (!) real (!) ocupat pe continent. Balcanismul lui începe (!) cu un etnicism provincial bizuit pe specificul muntean și, încă mai exact, bucureștean. Eroul reprezentativ este Mitică. Atunci cînd notele caracterologice sînt estompate, rămîn suficiente «miticisme» care să dea eroului o culoare locală (!)".

Aflăm, deci, chiar de la cel care, în cap. *Specificul național*, ironizează pe occidentalul care consideră România în Balcani, că, folosindu-ne de longitudine (!) putem localiza balcanismul în Nordul Dunării, în București, acolo unde Mitică este personajul reprezentativ. Căci - decretează G. Călinescu - "miticismul se încadrează în balcanism". Grație acestui artificiu, toate trăsăturile miticismului (ca stare de spirit derivată, de fapt, dintr-o situație socială și istorică specifică și dintr-o anume dispoziție temperamentală) pot fi trecute în seama balcanismului, care, iată, acumulează trăsături. Mitică - balcanicul, așadar, - este "un cetățean volubil, deloc singuratic", "patriot peripatetic și incoerent", cu spirit critic excesiv ("nimic nu-i bun, totu-i moft"), "generos și zăpăcit, acceptînd să facă servicii fără a

avea tăria să le ducă la bun sfîrșit", comod, împăciuitor, gălăgios, "bîrfitor, lichea și intrigant mai mult din limbuție". Și ce sînt acestea dacă nu datele, cunoscute din alte, numeroase literaturi, ale unui temperament volubil. Ale unui meridional de o anumită extracție socială, cu gesturi, abitudini, limbaj și dorințe motivate istoric și social. De regulă, la Caragiale, el reprezintă o pătură socială aflată în expansiune și într-o vizibilă dificultate de adaptare la formele și exigențele unei noi stări. Iar temperamentul lui nu face decît să potențeze comicul de care va fi totdeauna însoțit un asemenea proces. Astfel de Mitici, dar mai glazurați, au fost semnalați departe de Balcani, cum remarcă însuși Călinescu, în proza lui H. Monnier - creatorul lui Monsieur Prudhomme ("Mémoires de Monsieur Joseph Prudhomme", 1857) sau în proza și teatrul lui G. Courteline - autorul lui Boubouroche.

Dar ce-are a face, teoria și personajul, odată plămuite, par din ce în ce mai seducătoare și criticul simte, dus de plăcerea fantazării, că poate să pluseze. Și tot învîrtindu-l pe Mitică, situîndu-l geografic cînd mai sus și cînd mai jos, căpătîndu-l cu ceva trăsături orientale, găsindu-i alte justificări și noi încarnări, hotărît să-l pricopsească și cu o metafizică voioasă, el e gata să-l facă exponentul virtuților nației: Eminescu e și el "un Mitică sumbru, corect gramatical", Vlahuță - "un Mitică tragic". Dacă marele iluzionist voiește, lui Creangă însuși îi poate găsi o linie de înrudire: "Prin sublimarea fondului său munteano-balcanic, Caragiale scoate un nastratinism, înrudit, deși pe altă linie geografică, cu acela al lui Creangă..."

RADIO

de Antoaneta
Tănăsescu

RECUSERĂ doar șase luni de la inaugurarea postului național de radio și, la 30 iunie 1929, într-o ședință a Comitetului Programelor (erau de față: Liviu Rebreanu, Tudor Vianu, C. Brăiloiu, Emanoil Bucuța, T. Alessianu, H. Blazian, Apostol Culea, C. Kirilescu, ing. dr. Emil Pătrașcu, ing. dr. Tudor Ionescu, ing. Gh. Cîrnu-Munteanu), D. Gusti propune lărgirea Comitetului prin cooptarea de reprezentanți ai principalelor instituții de cultură. La început de drum, radioul înțelege, așadar, a nu-și construi viitorul fără sprijinul personalităților exponențiale ale culturii din care face parte, astfel că multă vreme prestigiul i-a fost legat de prestigiul celor ce i-au coordonat existența. Mărturiile sînt numeroase, între ele, cea a lui Tudor Teodorescu Braniște, evocînd în 1967, o realitate veche peste trei decenii: "Pe vremea aceea, radioul era la începuturile lui; o instalație tehnică destul de modestă, un personal limitat la strictul necesar și un buget

Administrație ce se forma de către Ministerul Informațiilor. O dată cu mine fură numiți în Consiliu și tovarășii profesori dr. C.I. Parhon, Chivu Stoica, G. Macovescu, Scarlat Calimachi, Ion Pas și alții, iar în funcția de comisar al guvernului, fu numit Stelian Nițulescu.../ Toate acestea se petreceau prin anii 1945/1946. Cu programele radiodifuziunii se ocupau, după specialități, profesorul, azi academicianul Al. Graur, pentru cultural, și Matei Socor pentru partea muzicală. El era, în același timp, și directorul general administrativ. Eram și eu invitat, cîteodată, să apar în fața microfonului. Astfel, am vorbit despre lupta muncitorilor din învățămînt pentru sindicalizare". Sînt opțiuni și opinii destul de util de reaminate în aceste clipe cînd, orice s-ar întîmpla, definitivarea Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii nu mai poate fi amînată.

Oaspeți

SUNAI. Îmi deschise însăși doamna Sica. "Sărut mîna, bucuroși de oaspeți?" Doamna Sica își împreună sprîncenele, încruntată - semn de furtună: "Ei, și dumneata acum! Vorbești ca ăștia." - "Ăștia?" - "Românașii noștri - din România. Pînă ieri dimineață, șapte am avut. Nepotu-miu cu nevasta, doi, Dorel, băiatu', trei, un prieten de al lui nepotu' cu șeful lui. Și alți doi, socrii lui nepotu', șapte. Ca lăcustele. Dorel mi-a stricat televizorul, socrii - ce dracu' or fi avut - mi-au rupt un cearșaf, dar asta nu e tot. Au stat o săptămînă. Adică n-au stat. Cît îi ziulica de mare au umblat prin magazine. Soacra căuta o burtieră, cum erau demult pe la noi. "Nu sînt, doamnă, nu se mai face". Nu și nu! Și ce crezi, hoața m-a avut. A găsit pînă la urmă la un turc și și-a luat patru și pentru niște cunoștințe. Șeful prietenului lui nepotu-miu e ceva important la partid. De asta i-au propus ai mei să meargă împreună. El avea alte dorinți. "O rochie și niște pantofi de aur", așa zicea, "de aur, comanda soției". "Pentru ce, domnule?" O făcea pe Ghiță în păpușoi. "Pentru un eveniment. Să-mi arate vinzătoarea, că aleg eu." În ruptul capului nu se deconspira. Mi-a explicat nepotul în secret: cu nevastă-sa erau nași la o nuntă, dar nu voia să se afle că intră în biserică. Mi-am distrus picioarele de atîtea drumuri după cumpărături. Dar de ce stai la ușă? Intră, poftim în salon!..." M-am așezat pe un fotoliu încăpător: "Doamnă Sica, nu vă rețin decît un minut..." - "Stai, frate, să-ți povestesc. Deci ziua umblă și umblă, seara masă pentru toată lumea. Să nu mă fac de rușine, dar nici să exagerez ca să nu-i jignesc. După ce se satura, socrul își aprindea luleaua de-mi afumă toate perdelele. Miroși? Ia miroasă! I-am cumpărat tutun olandez de pipă, nu, că el fumează gătejele lui puturoase. Apoi începeau să se vaitate cu toții, "ce-ți pasă ție, Sica, noi mîncăm salam de soia și bem ceaiuri de buruieni, cum ne-a învățat ministrul sănătății". Noroc de politruc, că se mai stăpîneau, dar pînă la urmă a început și acesta să se caine, apoi a dat-o cu bancurile și rîdea, rîdea cu gura pînă la urechi, tot el singur, căci ceilalți

nu îndrăzneau. Dar ascultă, culmea culmelor, l-am invitat la masă și pe primar - e în club cu Sile -, care ținea să cunoască niște cetățeni din Est. Un tip simpatic, dar staif parcă ar fi înghițit o umbrelă englezească. La desert, aduc crema de zahăr ars - rețeta de la mama -, servesc și las castronul, adică saladierele, cu ce a mai rămas în mijloc. Nepotul meu mîncă și după ce a terminat își linge lingura, o bagă în castron și începe a lipăi o lingură, două, trei. Socrul, la fel, politrucul și el, să nu piardă ocazia. Fac semn lui nepotu', "fii atent ce faci; vezi, e primarul acilea. Te observă." Iar el, Haplea, nu pricepe; bagă lingura mai afund în cremă și i-o întinde primarului: "Vu vule?" A intervenit Sile cu talentul său diplomatic: "Excusez-le, monsieur le maire, il est ivre d'être dans votre pays!" - "Ah, la liberté!". zîmbi acesta acidulat. Dorel, băiețelul, drăguț altcum, cu totul lipsit de educație, și-a umplut farfuria cu vîrf, dar n-a gustat o boabă. "De ce nu papi, Dorele?" - "Nu-mi place..." În schimb, i-a spus primarului două glume cu Bulă și prostia ceea cu "Servii porc?" - "Chiar și pe dv., domnule primar!" Noroc că oaspetele nostru de onoare nu l-a înțeles... "Vai, scuză-mă, eu vorbesc și vorbesc și dumneata pari grăbit..." - "Nu e grav. Voiam să vă întreb ce mai e nou? Acum vă las."

Am ieșit murmurînd, pe scări, discursul ce intenționeam să i-l țin: "Doamnă Sica! Dumneavoastră sînteți o româncă adevărată, sînteți inima diasporei noastre, numai de la dumneavoastră mai pot implora o mîină de ajutor. Sînt la ananghie. Mi-a sosit astăzi un grup de 34 de intelectuali. Nu-i pot duce la hotel, cum cer ei, fiindcă nu sînt locuri și n-am nici bani. Poate îi împărțim, cîte doi, cîte trei, pe la prieteni. Dar nu-i asta problema principală. Vor să vîndă niște "lucrușoare" aduse și mai întrebă de preț și de mușterii. Mă amenință că mi le lasă mie să le vînd. Ce să fac? Au icoane și cojoace, ciobani și țărâncuțe de lemn, ploști sculptate, troițe, ceramici, fețe de masă, țuică și sute de ouă încondeiate. Ce să fac?"

Paul Miron

Alte două filme la Clubul cinefililor

CLUBUL cinefililor de la Institutul Francez a programat, în două proiecții unice, filmele *Milou en mai* (miercuri 17 mai) și *India Song* (joi 18 mai). Ambele spectacole au avut loc la ora 18,30.

Milou en mai (1989) este o "remarcabilă comedie de moravuri despre o familie blocată de evenimentele din mai '68 într-o casă din provincia franceză Gers, proprietatea bunicii care tocmai a răposat și al cărei corp zace în așteptarea înmormîntării într-una din camere..." (*le Cinéma français*) Umorul acid al lui Malle vine ca o plăcută surpriză după accentele melodramatice din precedentul său film, încununat cu Leul de aur la Veneția, *Au revoir les enfants*; în *Milou en mai*, totul are aerul unei farse macabre pe fundalul unei farse istorice, iar actorii sînt scripitori: Michel Piccoli, Miou-Miou, Dominique Blanc, Michel Duchaussoy, Paulette Dubost etc. Muzica filmului este compusă și interpretată de marele violonist de jazz Stéphane Grappelli.

India Song, filmul realizat de Marguerite Duras în 1974, este deja un "clasic" al cinematografului experimental - fiind, totodată, pelicula care i-a adus scriitoarei notorietatea internațională ca cineastă. În *India Song* "sunetul - clar, magnific - trăiește o viață de sine stătătoare... auzim textul, scriitura, vocea însăși a lui Duras: autoarea vorbește admirabil, neîncetat". (Dominique Noguez, *le Cinéma, autrement*) Iar Marguerite Duras însăși spunea: "Există o revanșă a muzicii în *India Song*. Căci nu cred că muzica a fost atît de maltrată ca în cinema. În filmul meu, muzica își ia tot timpul..." Compozitorul de origine argentiniană Carlos d'Alessio (m. 1992) a scris special rumbele, valsurile și slowurile care au făcut celebru *India Song*, cit despre rolurile principale din acest film obsedant și straniu, ele sînt interpretate de Delphine Seyrig, Claude Mann, Michaël Lonsdale și Matthieu Carrière. (A.R.)

Fie-vă milă de Rusia (11)

DOMNULE, - conchise Omicron, - uite cum se pune chestiunea. Fanatici sînt peste tot. De toate felurile. Depinde cîți sînt, ce vor și de cîte și de ce mijloace dispun. La voi, pe pielea voastră istorică tăbăcită, se știe de veacuri că turcu-i dur, dar cinstit; nu-ți dărimă biserica, nu te turcește cu de-a sila, dacă nu te turcești singur. V-ați freat de ei, v-ați luptat cu ei, cunoașteți, așa-i?

Așa era. Așa fusese. I-am amintit, cu orgoliu, Mesagerului, că avuseserăm onoarea de a le trage și cîteva chelfăneli zdravene, plus groaza băgată în dînșii de Vlad Tepeș cu gherilele lui, pot să spun moderne, și cu teribila sa tehnică a tragerii în țeapă. Și asta, cînd? La cîteva ani doar după ce sultanul Mahomet înfiul cucerise Constantinopolul. Noi am fost primii care îl băturăm în culmea gloriei. Nu am avut noi atîtea țepe și atîți purtători de țepe în fața puhoiului otoman, și nici logistica europeană, necesară, să ne sprijine, *Europa dormea, domnule!* - mă răstii deodată la divinul meu însoțitor, care mă asculta amuzat, - că alta ar fi fost azi istoria, și ăia n-ar mai fi îndrăznit să vie și să ne puie nouă condiția aia... *recomandarea 1201!*... Mă înfierbîntasem, ca orișice bun român. Și cînd mă înfierbînt, nu mai țin cont de nimic. *Calma, calma*, făcea Mesagerul, și nu degeaba mă lua pe italienește. În clipele acelea părea ieșit dintr-o pînză de Giotto. Ai auzit, mă întrebă el cu blîndețe, că Turcia a rupt-o cu Consiliul Europei, care a somat-o să termine în două luni de zile cu răzvrătiții kurzi, și ea a rupt relațiile pînă la loc: *adică vîi tu și-mi pui mie condiții!* Am auzit, am răspuns morocănos, și dac-am fi mari, le-am rupe și noi imediat. Să ne vîre nouă pe gît recomandarea aia; nouă, care am apărut, aici, Europa!... Am auzit, - povesti degajat Omicron, ca să-mi mai alunge supărarea, - că Mahomet înfiul, speriat, se interesase de "tehnica" lui Tepeș-Vodă, ghi-aurul,... țeapa, cum era cu țepile,... cum se proceda; iar un pașă se referise la relația șezut-omușor, la tehnica frigăruii, atît că nu mai erai rotit ca un pui pus să se frigă, rămînînd țeapăn și înălțat, cu un orizont larg-larg. Și că sultanul, îngrozit, auzind relatarea își pipăise, *instinctiv*,... cum îi ziceți voi părții de jos. Digresiunea aceasta avu într-adevăr darul să mă mai însenineze. Pe urmă, mai zise următoarele: Că Islamul, ca toate religiile în expansiune, are o parte înțeleaptă, omenească, și alta nesăbuită, in-umană. Problema femeii... Că e ceva absurd să ții în robie jumătate, dacă nu și mai mult, din populația unui stat fundamentalist. Ai văzut turcii, de care discutam? Ce cuconiță simpatică, fermecătoare și deșteaptă

foc au pus ei în fruntea țării lor? S-a mai pomenit una ca asta?... Prin urmare, exista în Islam o deschidere luminoasă, civilizată, demnă, și Omicron, cu franchetea sa îngerească, îmi mărturisise că admirase modul cum "cuconița", "sultănița" o rupsesse cu cei de la Strassburg ori Bruxelles, știi cum? *pă loc, pă loc!* E drept - recunoscuse - că au deasupra umbrela americană... Uitasem. Și tocmai nouă să ne lipsească una, nouă, care și-n somn țipam fericiți "Au venit americanii!"...

Reproduc, vorbă cu vorbă, concluzia Mesagerului. Textul nu-mi aparține. Nu pot fi tras personal la răspundere:

Privește aici, - îmi arată el pe harta întinsă pe perete, - *Japonia aglomerată pînă la refuz. Privește Siberia, goală, pustie, la doi pași... Privește și China cu ale ei două miliarde, în curînd, de inși. Privește*, -și descrie cu aripa un arc întins, - *brîul islamic care încinge pîntecul Rusiei și care nu poate mult va lua foc, ca-n Cecenia ta (a mea!). Dacă mai fac rost și de arma nucleară, că la ei individul nu contează. Adu-ți aminte de Rubleov și de călărețul mongol al Hoardei de aur care-i dădea tîrcoale rîzînd fetei albe, blonde, goale, - surdo-muta, Rusia... Nu uita că Rusia a fost sclava mongolilor aproape două veacuri, al paispelea, al cînspelea... Și va veni din nou Hoarda cealaltă, și va fi urgie, cea mai cumplită din istoria lumii... Iar cea dintîi care va primi șocul fanatic, apocaliptic, va fi tocmai ea, Rusia!... Pieta per la Russia! strigă deodată Omicron în italiana lui de serviciu... (Și își acoperise capul cu aripile).*

Așa dar, milă, mă gîndeam mirat. Să ne fie milă de Rusia. Fie-vă milă de Rusia!... Dar de care Rusie?... De ce fel de Rusie?... Nu era nevoie să-mi ghi-cească Omicron gîndurile, el locuind în mine, în carcera ficțiunilor personale. Așa că răspunse firesc în locul meu:

...*De Maica Rusie umilă... De geniul Rusiei... De Rusia non-violentă a lui Tolstoi; contele, care și el luptă în Caucaz...*

*
**

ȘI IARĂȘI se auzi soneria, - tema muzicală solemnă aleasă de dl. Sache. Ea sună lung-lung, pînă la "acum ori niciodată, croiește-ți altă soartă".

Cine să fi fost? Omicron se duse, deschise. Nu era nimeni. Nimeni. Destinul?... Sau fusese încă una din șotiile îngerești ale Mesagerului ..

FINE

CHEMAREA băştinei pare a fi mai presus de noi. I se supun și cele mai puternice personalități. E și cazul paraguayeanului Augusto Roa Bastos (n. 1918), cunoscut cititorilor români îndeosebi prin *Eu, supremul* (tradus de Andrei Ionescu, Ed. Univers, 1982). Îndelungata absență a scriitorului dintre ai lui e greu de socotit,

cum tot greu e să numeri respirațiile acestui prozator al "realismului magic", mereu torturat de fantasmе în multe și masivele lui romane, ce trec prin înserarea veacului XX asemeni "căruțelor împovărate cu imenși snopi de trestie de zahăr în largul plantației".

Ultima scriere a lui Augusto Roa Bastos e *Contravida*, scurtă istorie pe fond rural și biografic, copleșită de vegetație luxuriantă și amintirile sale de copil din cătunul misterios al districtului Iturbe, ce cad în sensibilitatea cititorului asemeni unei holograme.

Săptămânalul spaniol "ABC" (14 aprilie '95) publică partea a VI-a a cărții, pe care Editura Alfaguara o va lansa curînd.

Viața de-a-ndoaselea

Mama îmi dădea curaj: "O vei scrie, fiule. Toți visăm, într-un mod sau altul, această ultimă istorie pe care să n-o poată citi nimeni..."

IX

PE LA treizeci de ani am scris *La caspa* (Mătreața), în pușcărie.

Un bărbat în pielea goală umbla printre crăpăturile fumegînde ce dante-lau pămîntul calcinat.

Striga din vreme în vreme, chemînd pe cineva. Nici un răspuns. Nici ecou nu exista. Doar el, numai el.

La început avusese alături o tînră de o stranie frumusețe.

Apoi ea a dispărut.

X

OASELE femeii punctau pămîntul fumegos, ca roase de jivinele deja inexistente. Ai fi zis că ultimul bărbat a devorat-o din gelozie, la ceasul cînd gelozia nu poate fi decît sminteala bărbatului însuși.

A devorat-o oare spre a o păstra-o croti în lăuntru său?

Teoria geloziei nu spune tot. Ea nu spune nimic.

Tot ce el mai păstrează din ea e o lungă fișie de păr blond înfășurată pe antebratul stîng.

Din cînd în cînd el își afundă chipul în meșa de păr auriu-unduios și aspiră mireasma propriei sale disperări.

Bărbatul nu s-a obișnuit, pur și simplu, cu propria lui solitudine.

Scărpinîndu-se, ultimul bărbat vede că i-a rămas pe unghie o cojiță ce tocmai o desprinsese de pe ceafa sa.

E convins că în minuscula mătreață seboaică s-au refugiat limbajul, timpul, sexul, infinitezimalele semne ale unei realități dispărute, de parcă n-ar fi fost.

Înlătură, în sfîrșit, cojița. O vîntoasă se iscă din buricele degetelor lui însîngerate.

Bărbatul se spulberă, devine un pumn de cenușă fosilă.

XI

INVENTAI o scriere criptică, dacă nu cumva un nou limbaj, spre a-mi bate joc de inspecția operată zilnic de gardienii închisorii, de la hîrtii, efecte și pînă la petecele de ziare vechi folosite la closet de noi, deținuții superpericuloși, înghesuții ca sardelele în celulă.

Mi se permitea să scriu cu condiția să citesc gardienilor tot ceea ce scriam peste zi. Spre amuzamentul lor, le citeam pasajele pornografice cele mai gro-siere, pe care mințile lor rudimentare le savurau bestial, înveselindu-i, întrucît sunau pe gustul și întru desfătarea lor. Era mica revanșă pe care mi-o luam asupra realității puterii prin irealitatea scri-sului.(...)

XII

SOSI, în cele din urmă, și marea dezvăluire.

O înfruntai cu băgare de seamă. În planul scrisului. Al minții. Dînd totul uitării. Uitarea e capabilă deopotrivă să uite ceea ce vrea să uite. Torturile nu-mi putură smulge acest secret. Pur și simplu, n-aveam cunoștință de el.

XIII

UN ROMAN mut. N-are nume, nici prenume, nici verbe, nici adjective, nici prepoziții, nici conjuncții adversative ori copulative, nici recurs de expunere, e nud și gata - doar deznodămîntul.

Povestea centrală se derulează pe scena ireală a unui tren liliputan, avînd rolul de fir conducător. Saturată și pigmentată de istorii paralele, narațiunea se bifurcă și proliferază la infinit. Ultimul cerc se închide, dispăre, moare în placenta matricială.

E o scriere seacă, rapidă, vertiginoasă. De o înșelătoare transparență. Abstractă, imaterială. Dă senzația totalei opacități, asemeni nopții.

Dincolo de ecran, în tenebre, mișună ectoplasmele unor vagi și monstruoase figuri umane. Apoi totul dispăre fără urmă.

Dădai scrierii drept titlu numele sca-meii seboice, sugerînd astfel condiția ultimului bărbat.

În această narațiune sobră, catarctică, tema centrală este uitarea. Trenul din 1850 nu-i altceva decît detaliul unui decor inexistent. În acest gol, în penumbră, aducerea aminte îmi pare totală. Nu prin cuvînte, ci prin imagini de limite reverberate. Fragmentele unei oglinzi făcute țandări, expuse razelor unui soare furi-bund.

Am jucat tontoroiiul asupra-le cu bocancii mei grosolani de pușcăriaș. Auzeam cum scrișeau, fărîmîndu-se în cioburi tot mai fine și mai tăioase, ce se răsuceau ca nervii sub descărcarea explozivă a sevei în testicule.

Refugiat acum în acest tren liliputan, identic celui alt - ori poate același - mi se pare că repet istoria aceea ori o scriu pentru prima oară.

În ciuda atîtor traiectorii pe care le dăm cuvintelor, se scrie mereu una și aceeași istorie.

XIV

TEXTUL ăsta voia să transforme uitarea în delir. Dorea să anuleze tot ce scrisesem, spre a se pierle urma oricărei lucrări scrise de mine cîndva.

Încercarea a eșuat parțial. Ampren-tele bicefale nu s-au configurat. Îmi lip-sise probabil sinceritatea dusă pînă la ultima limită. Ori trebuia să picure asu-pră-le sîngele soarelui amiezii.

Poate să fi și căzut, dar nu a vrut să se amestece cu sîngele meu diluat-apos de umeda tihnă a nopții.

Încerc să repet proba. Însemnările astea vor dispărea odată cu mine curînd-curînd.

Oricît ar dura, evadarea nu poate merge la nesfîrșit.

Încetineala trenului ce gîfîie pe rugi-nitele și inegalele șine cară osteneala unui secol și nu face decît să grăbească sfîrșitul.

Pervers, viclean, amăgitor, mitul co-pilăriei pierdute mă ține prizonier. N-am scăpare. Sunt ostatecul său. Mă va preda legat de mîini și de picioare, prigonito-rilor mei.

XV

TOT CE vreau să păstrez sunt reve-riile ce m-au traversat între cei șapte și treisprezece ani ai mei, în misteriosul cătun Manora, întemeiat de dascălul Gaspar Cristaldo în inima ținuului Itur-be.

Rememorîndu-le acum, scriind de-spre ele, e ca și cum ai mesteca regrete, asemeni boilor ce rumegă alene înjugăți la căruțele împovărate cu imenși snopi de trestie de zahăr în largul plantației.

Prezentare și traducere de
Pop Simion

I

INUNDAȚIILE erau pacostea satu-lui Manora.

În anotimpul ploilor riul se umfla din adîncul ființării sale. Se antrena în vîltori. Inunda cîmpurile și văile. Apele puteau urca un metru și mai bine într-o singură noapte.

În afara apelor rămînea doar dîmbul Acároysă, ca o insulă, unde se afla cimi-tirul. În nopțile cu lună, fruntea rece a dîmbului strălucea ca un cîmp de fan-tasmă ce priveghea din țării somnul cel-or vii.

Apele țirau cu sine plauri plutitori, vite moarte, acareturi smulse de pe ver-sanți. Și vietăți de tot felul. Zăreai nă-pîrci, vulpi, lupi-pé, cite un tigru uneori, cățarați pe plaurii de nenufar. N-aveai decît s-o iei cu pușca la spinare. Tatăl meu a ucis un ghepard ce rămăsese prins în fușteii porții. A putrezit acolo înde-lung, pînă la refluxul din vară. Și porții îi era silă de hoitul cu care se pricopsise. Nu-i vorba atît de pățania în sine, cît de scîrba pe care ți-o inspira mortăciunea de ghepard.

- Rabdă, poartă-porticea - o descîn-tam - nu există rău care să țină o sută de ani.

- Zi tatălui tău să vină să mă scape de spurcăciunea asta ce pute ca curul de babă.

II

BĂRCILE și barcazele din trunchi de cedru ori de tataré păreau coveți mor-tuare. Cînd nu foloseau la salvarea îne-caților din viituri, deveneau coșciuge pe ultimul drum. Priveghiul înecaților avea loc pe pontoanele flotante ancorate de stîlpii pridvoarelor.

Nu era casă fără una sau mai multe coveți de acest fel. În ele se păstrau vremelnice brînzeturile și cîrnații. Alături de coveți se aflau lopețile, cîngile, cor-zile de salvare și lămpașele de argilă cu luminările lor de seu pentru petrecanii.

Nici bătrînii nu scăpau de trasul la vîslă.

Eu aveam o luntrișoară cu două ra-me. Tata și mama o barcă de două lo-curi, care era și patul lor matrimonial.

Mie îmi plăcea să dorm în bărcuța mea, ca într-un leagăn, în mijlocul încă-perii. Visam adesea că vîslesc pe riul învolburat, contra curentului, pînă la izvoarele sale din lacul Ypoá, unde cresc *victoria regia* și florile *trigridia*, mari, roșii, tumefiate, ca niște capete abia descăpăținate. În lacul imens, cît marea, la adîncime de mii de metri, vie-tuiește balaurul jumătate pește și ju-mătate leu. Balaurul pe care nimeni nu l-a văzut vreodată.

Tot de aici cobora, iarnă de iarnă, smeul ploilor aducător de inundații. Era smeul smeilor ce zburda sub tunete și fulgere, mugind mai ceva ca bubuielile furtunii.(...)

IV

CEI DIN Manora aveau senzația că sunt niște ființe amfibii. Fiecare se agăța la rîndul său de speranța că va deveni odată și odată agricultor în toată regula.

La petrecanii, mai ales, vedeai cum pumnii împietriți ai morților strîng cu în-crîncenare puțina și ultima țărînă. Du-ceau cu ei respectiva iluzie și în subpă-mîntul veșnicei împărății.

Cît timp am trăit în Manora, ideea morții se confunda cu inundațiile. Băr-cile-sicriu erau coala, la colț, spre a ne purta spre golful fără întoarcere.

Căratul morților cu luntrea pînă în creștetul cimitirului era nostim pentru mintea mea de copil și risipea spaima de moarte. (...)

VI

DESTULE fetișcane și chiar bătrîne se numeau pe atunci Nimfe ori Nenu-fare.

Semănau cu plantele.

Aveam o logodnică de vîrsta mea care se numea Nenufar. O luară apele.

Preotul Orrego zicea că-i păcat să dai noilor născuți nume de plantă în loc de un nume pescuit din calendarul sfinți-lor. De aceea îi pedepsește Dumnezeu și inundațiile îi saltă în vîrtej, țîrîndu-i alandala.

S-a isprăvit cu moda numelor acvati-ce. Veni la rînd moda numelor sfinte din calendar date copiilor de ambe sexe în cristelnița botezului.

Cei din Manora își luară nume de sfinți martiri, ca împărății romani, ca Sfintele Vergure, ca Sfinții Apostoli și liota de sfinte lighioane din almanahul Bristol.

Fiecare își puneia viețușa sub numele sfîntului ce patrona ziua nașterii sale.

Unora li se urîse și nici că voiau să audă de așa ceva.

VII

TOATĂ viața am urît numele cu ca-re m-au blagoslovit.

Decisesem să n-am nici un nume. Aș fi vrut să mă cheme Ioan Evanghelistul.

Să ajung, într-o bună zi, să scriu ca el cartea Revelațiunii, numită și Apocalipsa.

O citeam cu nesaț, iar și iar, pîrîndu-mi-se că văd trecutul convertindu-se în viitor.

VIII

DOREAM să scriu povestea cea mai frumoasă din lume. Nu povestea sfîrșitu-lui lumii, ci ultima istorioară scrisă de un supraviețuitor, pe care deja nimeni să n-o poată citi, nici povesti.

A scrie așa ceva a fost obsesia mea multă vreme.

Îi ziceam mamei, în șoaptă, să nu mă audă tata: "N-aș vrea să mor înainte de a scrie istoria sfîrșitului lumii..."

WOLF WONDRA TSCHKE

DEȘI se apropie de șazeeci, Wolf Wondratschek rămâne un nonconformist. Aceeași nonșalanță în gesturi, în idei și cuvinte. Aceeași replică derutantă, aceeași dorință de a așeza altfel lucrurile. Face parte dintr-o boemă seducătoare, pe cale de dispariție. Parcurgându-i poezia, l-ai putea localiza perfect într-o mansardă din Montmartre, pe o zi cu ploaie, cufundându-se în umbra lui Vallejo, îndrăgostit de Marlene Dietrich sau, pe alt meridian, torturat de viciile cârnii și ale spiritului, alături de Kerouac și Ginsberg. Din garsoniera lui din München urmărește rostogolirea acestei lumi ne bune, cu dragostea acestor abecce, și nu se jencează să dea cu tifla celor ce se iau prea în serios. De o imensă toleranță față de tot ce este omenesc, rămâne intolerant față de tot ceea ce mutilează spiritul și existența.

Scrie poezie, proză scurtă, reportaje, eseuri, scenarii de film. Obsedat până la identificare de personajul tragic "consulul" din romanul *La poalele vulcanului* de Malcolm Lowry, scrie cel mai frumos ciclu de poeme din creația sa, *Singurătatea bărbatilor*, 1985. Textele publicate aici fac parte din volumul de proză scurtă: *Mai demult ziua începea cu o rană de glonte. Un țaran și o țărăncă fac un pui de țaran care ține morțiș să devină slugă.*

Ora de germană

DE EXEMPLU.

Cînd o echipă italiană de fotbal câștigă într-un campionat mondial, crainicii sportivi germani se informează urgent dacă unul din jucătorii italieni este de origine germană. În afară de aceasta, nu pregetă să sublinieze că fotbalistii germani din Italia joacă foarte bine fotbal.

Avem renumele că știm exact cum arată paradisul. Poate fiindcă nu am învățat niciodată să luăm micul dejun cum trebuie.

De exemplu.

Corurile germane bărbătești au cîntecele lor. Adolf Hitler avea o ciîne ciobănesc german. Chiar și în vremuri de pace ne place să vorbim de soldații noștri.

După cum s-a anunțat la Bonn, Berlinul este situat pe malul Rinului.

Sîntem convinși că totul va fi așa cum va fi. Și ne mîndrim cu asta pentru că nu ne bănuim încă frica.

Cîrciumarii germani se bucură cînd clienții lor discută despre al doilea război mondial. Asta stimulează consumația. După a treia bere, străinilor li se face dor de Heidelberg.

Le arătăm burlășilor pe hartă unde se află Heidelbergul. Cînd plouă, Heidelbergul arată la fel cu Heidelbergul imaginat de străini cînd e soare.

De exemplu.

Imnul național german are trei strofe. Cu toate astea, uneori începe cu prima strofă. Melodia o recunoaștem după trompete.

La locurile de parcare ale autostrăzilor federale, Germania e foarte frumoasă.

Majoritatea șoselelor germane sînt dispuse în așa fel, încît chiar și la un trafic de vîrf se poate vedea biserica satului. Ordinea e sfîntă.

Frica de comuniști face încă parte din educația noastră. La școală profesorii povestesc despre Rusia. Spun că mulți ruși înțeleg limba noastră.

Părinții le dau multă bătaie de cap copiilor.

Se pare că în Germania întîlnești întotdeauna numai oameni nepotriviți. În privința asta avem o experiență îndelungată. Chiar legile noastre consfințesc

acest lucru. Noi nu am profitat niciodată de rațiunea noastră. Preferăm costumele negre.

Peluza din fața casei a fost cosită. Prosperitate pentru toți. Mai alb nici că se poate. Asta e principalul.

Sîntem uituci. Doar în erorile noastre e un strop de adevăr. Dar atunci noastru nu vrea să-l recunoască nimeni. Credem în relații corecte, nu în relații politice.

Umorul e o treabă pentru specialiști. Aceștia trebuie să ne convingă la televizor să fim voioși. Dar atunci ridem cu lacrimi, deoarece vrem cu orice preț să fim luați în serios.

Și pentru că răul asta să fie mai puțin rău, problema rămîne deschisă. Unul din cele mai vesele cuvinte ale limbii germane este cuvîntul *revoluție*.

De exemplu.

Cine vrea să cunoască Germania, ar trebui să discute și cu frizerii. Ei sînt, pasional vorbind, tipici pentru această țară. În pregătirea lor profesională intră multă furie.

Reginei mamă îi merge bine. Reginei îi merge bine. Regelui îi merge bine. Și copiii perechii regale le merge bine. Ziarele germane relatează că în Grecia domnește din nou o atmosferă normală.

Cine nu face parte din nici un partid și din nici o asociație sportivă, trece la noi drept element turbulent. În Pădurea Neagră trecătorii se salută între ei. Și vecinii au un cîine. Prințe altele ei, citim ziarul. Preoții au revelații în confesional. O femeie germană nu e o femeie goală.

În grădinile din fața caselor familiale se văd pitici multicolori. Miniștrii noștri au un aer simpatic. Trăim într-o democrație, se spune.

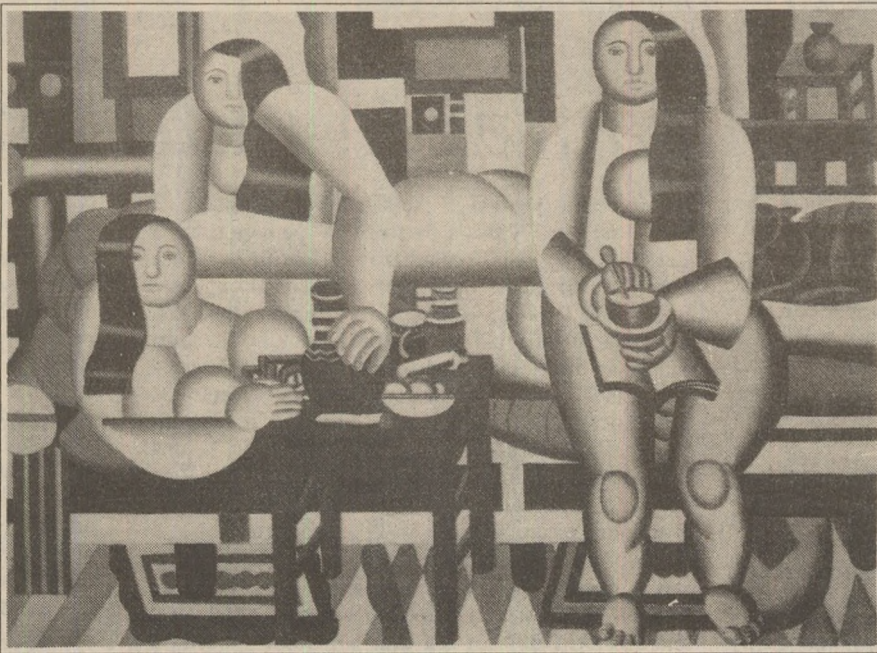
Pe viitor, Germania nu mai vrea să aibă trecut. Întrucît-o avut prea mult trecut și n-am abolit trecutul. Acum ne merge mai bine.

De exemplu.

Avem suficienți președinți federali. Marea Mediterană este din nou o baie comună germană. Nu bate nici un vînt din direcție opusă.

Ne purtăm așa de parcă fiecare ins din Germania ar ști ceva despre Otto Hahn, dar în rest indiferența noastră este aproape o stare istorică.

Un cîntec emigrant ajunge pentru justificarea lipsei noastre de inspirație politică. Echivalarea termenilor *Germany* cu *Republica Federală Germania* este puțin mai mult decît o eroare de traducere.

Fernand Leger – Micul dejun

Întrucît ne vine greu să gîndim simplu, ne simplificăm greutățile.

De exemplu.

Nenorocirea rămîne privilegiul nenorociților. Munca, privilegiul muncitorilor. Politica să rămînă privilegiul po-

liticienilor, se spune la Bonn. Dar această continuare are urmări. Pesimistii îi critică pe optimiști. Și optimiștii îi controlează pe pesimisti. Așa funcționează la noi ceea ce se înțelege prin dialog politic. Dar acest lucru va deveni într-o bună zi și mai limpede decît pînă acum.

Germanii nu mai arată azi ca și cum s-ar numi Maier și Müller. Între timp s-a ajuns și aici. Și aceste iluzii le numim progres.

Fenomenul e tipic. O înmormîntare frumoasă este mai importantă decît o convalescență în Elveția. Nici omul mărunt de pe stradă nu a crescut.

Toți sîntem din punct de vedere optic foarte influențabili. Cine vorbește aici în fața a șase microfoane are firește mai multe de spus decît alții. Argumentele bune corespund hainelor bune. Aceste confuzii le-am învățat. Nu facem politică. Facem impresie. Nu mai prididim în dorința noastră de a demonstra că de fapt nu sîntem așa cum sîntem.

În Germania suficiența devine prosperă. Nu știm de glumă.

Politia își ajută prietenii. Tineretul este un risc; pe care populația germană nu mai vrea să mizeze. De aceea guvernul nostru a vorbit de catastrofe naturale și a promulgat legi privitoare la starea de urgență.

Ne purtăm destul de uniformă. Aplaudăm minciuna. La noi pînă și drumurile de lemn sînt din stejari germani. Îi recunoaștem iar pe evrei de la prima privire.

Ilustrate

PE TERASA însoțită sau direct pe pledul moale de lînă, cu un pai între dinți sau cu țigara în gură, peste zi cu ochelarii de soare și, în ciuda uleiului de plajă, cu o ursă ușoară pe ceafă. Din moment ce nu m-am bășicat, spune și zîmbește radical. Trebuie să fii foarte bătrîn ca să nu arăți aici cu mult mai tînăr.

Bărbații vorbesc mereu de rutină și de miraculoasele regenerări datorate verii și despre faptul că ele le ușurează întoarcerea în Germania. Seara încă o bere. Fetele par anul acesta mai suple sau e doar o iluzie. Pe toate mesele sînt excremente de pescăruși. Femeile vorbesc tot timpul de Coca-Cola și despre alte femei.

Germanii din nord își iau iar mingile roșii cu ei.

Umbrela de soare lîngă sacose și lîngă prosoape face canicula totală. Copiii numesc această arșiță pur și simplu o idioțenie.

Ea merge de-a lungul țărmului și spune. Marea a mai crescut peste noapte.

Dacă nu vii cu mine la anul, scrie el, vina e a ta. Ar fi putut să scrie și că august nu e lună și nici plăcere, ci tortură plus familie. Ieri l-am întîlnit pe unul de la birou, închipuiește-ți. Sînt total excedat.

Refluxul încîntă. Fluxul încîntă. Vacanța e foarte simplă. Pe plajă se leagă prietenii. Fetele stau întinse peste tot și absolutizează nisipul. Își exercită hipnotismul cu picioarele desfăcute. Pe burta lor clocește soarele. Bărbații își iau un aer de experți.

Administratorul băilor spune: germanii au talent la înec, procentul e de șapte germani la un englez.

Peter preferă Spania pentru că Spania amintește de Mexic și Mexicul e foarte departe. Ai grijă, spun părinții, ai grijă, întoarce-te sănătos și dă-ne un semn. O să văd ce o să fac, răspunde Peter. Mexicul e Mexic, de fapt ar trebui să plec în Mexic. Părinții se iau cu mîniile de cap. Ei știu că o ilustrată nu dovedește nimic.

Cruciunile se poate întinde ca un elastic. Mînciuni se îngroașă. Ilustratele le aduc oamenilor o viziune mai albă. O singură propoziție ajunge. Mă simt bine e suficient și pentru martie și pentru august.

Ziarele sosesc rar în stațiuni de odihnă. Trebuie să ne apărăm de ilustrate.

Deodată vor toți să aibă de-a face cu biserici, cu țărani și lădale. Deodată se apucă să înăoate. Deodată se îndrăgostesc. Vacanțele durează de cele mai multe ori trei săptămîni.

Scriu despre ilustrate și scriu că am văzut femei și bărbați înotînd, schiînd, făcînd plajă, bînd, jucîndu-se cu mingea și mîncînd; că suportă soarele și posedă o mașină cu lanțuri în caz de înzăpezire, că fiecare cunoaște mîncii și că la anul vor veni din nou aici, nu mă miră. Am să scriu că nu înțeleg de ce mai există medici.

Ilustratele sînt practice și albastre. Cînd plouă, uităm repede de ilustrate.

Povești de dragoste

DIDI vrea mereu. Olga, cine n-o cunoaște. Ursula a avut de trei ori ghinion. Heidi nu dă doi bani pe asta.

Cu Elke nu poți fi sigur. Petra ezită. Barbara are. Lui Andreea i-a cam ieșit pe nas. Elisabeth își face calcule. Eva caută mereu altceva. Ute e prea complicată.

Gabi nu găsește ce-i trebuie. Silvia găsește din prima. Marianne face crize.

Nadine vorbește prea mult. Edith plînge de fiecare dată. Hannelore găsește că e caraghios. Erika se bucură ca un copil. Cu Loni ai putea între timp să joci șah.

Pe Katharina trebuie s-o convingi. Ria e totdeauna dispusă. Brigitte e într-adevăr o surpriză. Angela nici nu vrea să audă.

Helga se pricepe.

Taniei îi e frică. Lisa ia totul în tragic. Carola, Anke și Hanna găsesc că n-are rost. Sabine amînă. Cu Ulla e o chestie. Ilse se stăpînește uluitor.

Gretel nu se gîndește la asta. Vera nu se gîndește cînd face asta. Cu Margot e întotdeauna delicat.

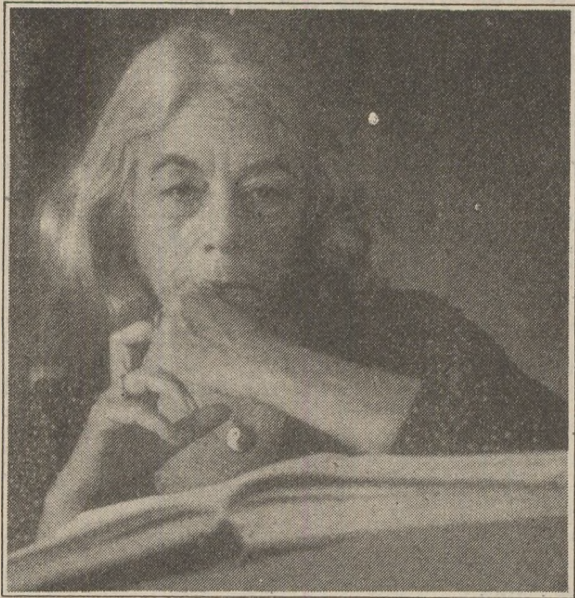
Christel știe ce vrea. Camilla nu poate să renunțe. Gundula exagerează. Nina se răsfăță. Ariane refuză. Alexandra e Alexandra. Vroni e nebună după Claudia își ascultă părinții.

Didi vrea mereu.

Prezentare și traducere de
Nora Iuga

Popularitate fără concesii

● În Spania, romaniera Carmen Martyn Gaité (69 de ani) se bucură de mare popularitate. La Madrid, este recunoscută pe stradă, iar cărțile sale se vând în zeci de mii de exemplare. Cu toate acestea, literatura pe care o scrie nu are nimic facil. Recompensate cu cele mai importante premii și apreciate de cei mai exigenți critici, romanele ei abundă în referințe la

literatura clasică, filosofie, în analize sociologice și fine nuanțe psihologice, păstrând însă o scriitură vie, capabilă să surprindă complexitatea vieții. De la debutul cu *Sanatoriul* (1955) până la *Camera din fund și Regina zăpezii*, apărute în '93 și '94 la Ed. Anagrama, opera ei ilustrează explicația autoarei: "Dacă scriu, e pentru a da o coerență lumii în care trăiesc".

Pictura vieții moderne

● Până la 24 mai este deschisă la Country Museum din Los Angeles expoziția "Impresionismul și realismul american: Pictura vieții moderne". Sunt expuse lucrări ale pictorilor americani John Singer Sargent, Mary Cassatt și Childe Hassam.

Mea culpa

● Fostul ministru american al Apărării, Robert McNamara, și-a publicat luna trecută la Ed. Random House memoriile, cu titlul *Privind în urmă: Tragedia războiului din Vietnam și învățăturile sale*, în care admite că războiul putea fi evitat fără nici o pagubă pentru SUA. El spune că atunci când președintele

Johnson și el însuși au înțeles că strategia lor în Vietnam nu are șanse de reușită, au continuat fiindcă nu aveau pregătit alt plan. O tragedie pe care McNamara o atribuie "ignoranței, neatenției, judecății proaste, oportunismului și lipsei de curaj" ale consilierilor prezidențiali, între care se numără și el.

Antologie C. Silvestri

● Casa de discuri EMI - mereu atentă la readucerea în actualitate a valorilor trecutului - a editat pe o casetă (2 CD) o antologie Constantin Silvestri, conținând opt lucrări importante din repertoriul său preferat (Ravel, muzică rusă, Dvorak). Cronicarul de la "Le Monde de la musique" apreciază în mod deosebit interpretarea Simfoniei a VIII-a de Dvorak, "inteligentă, ci-zelată cu fermitate, uneori puțin uscată, dar de o lejeritate și transparență seducătoare".

Portretul lui Nelly Ternan

● Puține sînt fotografiile care o înfățișează pe Nelly Ternan, tînăra actriță pe care Charles Dickens a cu-

noscut-o în 1857, cînd el era un scriitor celebru în vîrstă de 45 de ani, iar ea, o necunoscută de 18. Nelly a grăbit despărțirea lui de soție și a devenit dragostea ultimilor (doisprezece) ani ai vieții lui - un secret păstrat cu grijă. Recent, a fost descoperit un portret fotografic al lui Nelly Ternan (în imagine), din perioada de început a legăturii ei cu Dickens.

Colecția Lugt

● Frederik Johannes Lugt (1884-1970) a fost un mare amator de artă care, în tinerețea sa, la Amsterdam, își petrecea tot timpul la Rijksmuseum. Pasiunea lui s-a materializat într-o valoroasă colecție de desene, gravuri și picturi pe care a donat-o fundației Custodia din Paris. Iată unul dintre desenele donate: autoportretul lui Jean-Etienne Liotard (1702-1789).

Llosa în Anzi

● Mario Vargas Llosa s-a întors la roman, după 5 ani, îmbogățit de experiența sa politică. *Caporalul Lituma în Anzi* își plasează acțiunea în "cuiburile de vulturi" din Peru, într-un cătun andin primitiv și izolat, în care Lituma, om de la mare, de civilizație hispanică, e trimis să ancheteze dispariția a trei săteni: răpiți, uciși, racolați de Sendero Luminoso? Investigația lui Lituma în universul de rituri, superstiții, violență, fanatism, sărăcie e suprapusă de Llosa peste mitul grecesc al Labirintului, cu efecte literare remarcabile. Miza romanului este una etică. "Caporalul Lituma s-a schimbat odată cu mine, spune Llosa - a descoperit că omul e un canibal și-și devorează semenul, din Ruanda până în Bosnia". În imagine, - Llosa văzut de caricaturistul Loredano în "La Stampa".

Micul Cyber

● Familia dicționarelor și enciclopediilor s-a îmbogățit cu o lucrare asupra vocabularului și conceptelor ciber-spaiului - *The Cyberspace Lexicon* de Bob Cotton (Ed. Phaeton Press, Londra, 1995). Autorul, specialist în multimedia, a reușit o lovitură de maestru: o lucrare de referință excepțional documentată și impecabil prezentată grafic.

Concurs

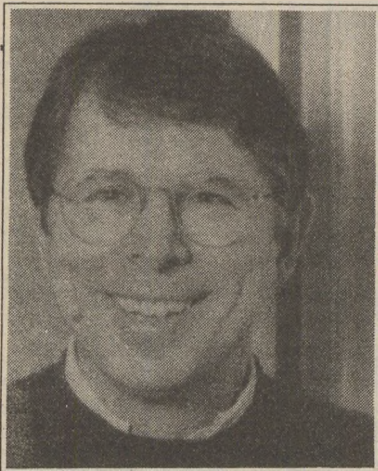
● Pentru a serba aniversarea seriei "Referințe" - conținând înregistrări istorice -, Casa de discuri EMI a lansat un mare concurs printre cumpărători. Premiul I constă în 100 de CD din colecție și o invitație la dîneu în compania unui monstru sacru - Elisabeth Schwartzkopf sau Yehudi Menuhin - la un mare restaurant parizian.

Jurnal angolez

● Scriitorul polonez Ryszard Kapuściński (din al cărui volum *Imperium* revista noastră a prezentat un fragment) are la activ și cîteva cărți de reportaje din Africa, cea mai cunoscută fiind aceea despre Hailé Selassie și Etiopia. Acum, prin traducerea în Germania (Eichborn Verlag, Frankfurt, 1995) a jurnalului său de călătorie în Angola, din anii '70 - *Să trăiești încă o zi*, publicat în Polonia în urmă cu două decenii, faima europeană a lui Kapuściński se extinde, căci notațiile lui permit înțelegerea situației actuale din această țară sfîșiată.

CARTEA STRĂINĂ

În căutarea unui tată nazist

de colaboraționiști naziști. Cartea sa, intitulată *Ce fel de eliberare?* (Ed. Gyldendal, Copenhaga, 1995), este un amestec de memorialistică și eseu, cele două demersuri intersectîndu-se permanent: portretul copilului cărui nazismul i se părea normal e însoțit de încercarea istoricului autobiograf de a descoperi cauza psihică a aderării întregii sale familii la partidul nazist danez. Autorul înțelege încetul cu încetul că metodele sale de cercetare istorică și sociologică nu-i permit să capteze iraționalitatea care a determinat opțiunea politică a rudelor și atunci încearcă o reconstituire subiectivă a vieții familiei, o deconstrucție eficientă a clișeelelor istorice și ideologice ale nazistului tipic. Tatăl, jurist înstărit, cei trei frați, instruiți și bine-crescuți, mama, juristă și ea, precum și alte personaje ale mediului său familial au devenit cu toții naziști

activi, luîndu-și totuși distanță față de facțiunile cele mai extremiste. Atracția irepresibilă pe care această ideologie a exercitat-o asupra unei familii burgheze clasice, cultivate și bogate nu mai poate fi explicată ca în cazul familiei naziste tipice, mic-burgheză sau proletară, strîmtoară și autoritară. Anume trăsături cunoscute din studiile socio-psihologice se pot regăsi însă și în familia Bryld: fascinația pentru cercetăsie și angajamentul ei în acest ideal, anticomunismul, principiile religioase destul de stricte. Dar de aici și pînă la a colabora - din convingere și nu din interes - cu ocupantul criminal urît de majoritatea conaționalilor, e un drum pe care rațiunea nu-l poate străbate.

După război, toți membrii familiei au fost judecați și condamnați la pedepse între 6 și 15 ani de închisoare. Claus Bryld avea 5 ani cînd tatăl său a fost arestat. După ieșirea din închisoare, familia a emigrat la Tanger, unde tatăl s-a lansat în afaceri de import-export, luîndu-și ca asociați vechii camarazi cu care discuta deschis despre trecutul lor nazist. După un timp, s-au întors în Danemarca, dar căsnicia părinților s-a destrămat din pricina violențelor neînțelegeri care au culminat cu un divorț. La puțin timp după aceea, tatăl a murit, la 49 de ani, în urma

unui atac vascular cerebral, iar mama s-a sinucis în 1973.

Bryld și-a petrecut copilăria și adolescența în teama permanentă că va fi demascată ca fiul unui nazist, al unui trădător și tensiunea aceasta a lăsat sechele psihice niciodată vindecate. La 14 ani, el citește pe ascuns *Mein Kampf*, căutînd acolo o justificare, dar cartea îi produce un dezgust violent și definitiv pentru nazism și oricît s-ar strădui nu poate pricepe de ce nu a avut același efect și asupra părinților și fraților săi. Din acel moment, băiatul se maturizează repede și capătă o gîndire abstractă neobișnuită la elevii de vîrstă lui - simțindu-se obligat să-și judece drama sub specie istorică. Angajarea sa timpurie spre stînga vine și ca reacție pentru vinovăția alor săi, dar și din comunicarea cu colegii, predispuși să țină partea celor nedreptățiți, a minorităților, exclusilor. Rana psihică, rușinea și angoasa i-au ghidat inconștientul lui Claus Bryld toată viața particulară și profesională, dar această carte nu a fost scrisă doar din rațiuni autoterapeutice, ci se vrea, la un nivel mai general, o mărturie care, la 50 de ani de la Eliberare, să incite la reflecții istorice.

A.B.

Debutant supradotat

● E plină piața de filme și romane polițiste cu ucigași în serie psihopați, și tot mai apar, pe bandă rulantă, deși lumea s-a cam sâstisit. Tinărul american Caleb Carr a avut curajul să debuteze cu un astfel de roman negru, numai că și-a fixat stacheta foarte sus. Acțiunea din *Alienistul* (cuvîntul inventat de Carr) se situează în 1896, în New York, pe vremea cînd viitorul președinte Theodore Roosevelt era prefect de

poliție. El încredințează unui fost coleg de la Harvard, Laszlo Kreizler, cazul ucigașului în serie de băieți - și acesta, strălucit "alienist", cu ajutorul unor metode "noi" ca antropometria, amprentologia și schițarea profilului psihologic al criminalului, rezultat din studierea crimelor, îl prinde după 500 de pagini în care New York-ul sfîrșitului de secol e evocat magistral, iar personajele sînt individualizate cu mîna de maestru.

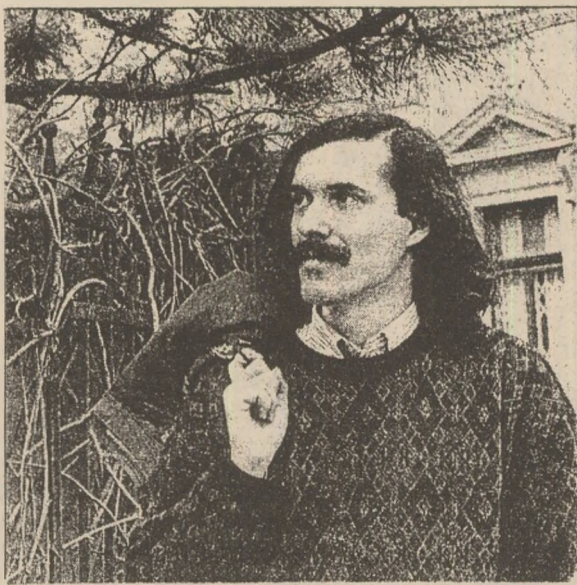
Un Robinson spaniol

● De 50 de ani, Antonio García Barón trăiește în jungla boliviiană. El și-a povestit viața ziaristului Manuel Leguineche, care a scris o carte de succes, *Prețul paradisului* (Ed. Prensa hoy, Bogota). Înainte de a ajunge în Bolivia, Barón a participat la războiul civil din Spania ca republican, s-a refugiat în Franța, a fost luat prizonier de către nemici din fortificațiile liniei Maginot și a stat pînă la sfîrșitul războiului în lagărul de la Mauthausen. Astăzi el își învață cei cinci fii să vindeze în junglă.

Vise și viziuni

● Pictorul și gra-vorul simbolist francez Odilon Redon (1840-1916) face obiectul expoziției *Vise și viziuni*, deschisă pînă la 21 mai în sălile de la Academia Regală din Londra.

Lulu la Paris

● După ce *Visul* lui Mircea Cărtărescu s-a travestit acum cîțiva ani în *Le Rêve* și *El Sueño*, anul acesta *Travesti* s-a visat *Lulu* și a ajuns la Paris. Un articol elogios apărut luna trecută (14 aprilie) în *Le Monde* anunță publicarea romanului *Lulu* de Mircea Cărtărescu la Editura Austral. Cartea are 190 de pagini și costă 130 de franci. *Travesti*-ul francez este realizat de Hélène Lenz. Autorul, care fusese nominalizat cu *Le Rêve* (Climats) pentru premiul Médicis, lansează o nouă provocare publicului de limbă franceză și, așa cum titrează *Le Monde*, cartea lui reprezintă "confirmarea unui mare romancier român".

Curajul seducătoarei

● Actrița cea mai "en vogue" a tinerei generații franceze, Sophie Marceau, e un fascinant amestec din rafinamentul tulburător al Jeannei Moreau, cu farmecul felin al Brigitte Bardot și frumusețea glacială a Catherine Deneuve. E considerată întruchiparea seducției franțuzești și adulată de public în țara sa. Și totuși, ea s-a

decis să-și abandoneze viața plăcută de acasă pentru a-și încerca puterile în nemilosul Hollywood. De ce? Fiindcă e nemulțumită de oferta de roluri a cinematografiei franceze, căreia nu-i place să spună adevăruri crude. "Filmele franțuzești, spune ea ziaristului de la "The Washington Post" - au o formulă de bază: soțul se culcă cu A fiindcă B l-a înșelat cu C. Și, la sfîrșit, se duc cu toții la restaurant. De cîte ori poți să joci în filme ca asta?"

în fiecare zi, de luni până vineri,
puteți audia la Radio Total, între orele 22.00-24.00

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94,2 MHz

RADIO TOTAL

637.37.90; 637.56.45

Luni: Portrete din gulagul românesc - Irina Corbu
Marti: Câinele de pază - Cornel Nistorescu
Miercuri: Punct și virgulă - Carmen Bendovski
Joi: Fiți întreprinzători - Bogdan Teodoriu
Vineri: Taxiul de noapte - N.C. Munteanu

Serile Academiei Suedeze

DAĂ e ușor pentru oricine să viziteze Biblioteca Academiei Suedeze sau să-și trimită propriile cărți la această bibliotecă (fără să știe însă că o selecție riguroasă are loc pentru a împiedica fluviul cărților venind din toate țările să inunde faimoasa instituție), în schimb e foarte greu să obții o invitație la serile Academiei Suedeze.

Aceste seri au devenit un privilegiu de care m-am bucurat și eu, fiind martorul felului în care suedezi înțeleg cultul literaturii și al artelor în general, cult inițiat demult de regele Gustav al III-lea, obsedat de artă și conștient de rolul ei determinant pentru rafinarea unei națiuni.

Activitatea Academiei nu se limitează la acordarea celebrului premiu Nobel.

Aș putea spune că rolul ei principal este acela de a promova cultura națională, de a reînnoi mereu imaginile vechi ale scriitorilor clasici, de a îmbogăți viziunea lor despre lume și om, prin noi interpretări și republicări critice ale operelor lor.

În acest sens, Academia Suedează a inițiat de curînd, cu ajutorul Ministerului Culturii, republicarea în ediții noi a unei serii de scriitori clasici: Kellgren, Heidenstam, Hjalmar Bergman, Frederika Bremen și Sven Lidman.

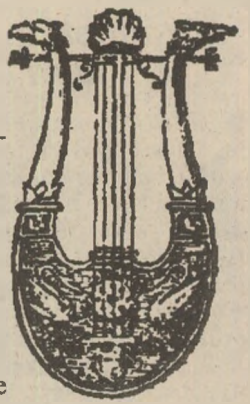
Pe 19 aprilie s-au împlinit 200 de ani de la moartea lui Johan Henrik Kellgren (1751-1795) și Academia a comemorat personalitatea scriitorului prin prezentarea a două volume noi cuprinzînd scrierile autorului, cu noi comentarii critice - două volume sobre, competent comentate.

Literatura, a spus secretarul Academiei, Sture Allen, e o moștenire prețioasă de povestiri și eroi, de formulări ale veșnicelor întrebări ale omului și ale experiențelor sale străvechi.

Torgny Segerstedt a analizat apoi relația lui Kellgren cu timpul nostru, spiritul său vizionar și generos care a pledat mereu pentru dreptul femeilor și al celor săraci de a se cultiva și a promova lumea lor proprie în cultura națională.

Dar partea cea mai vie a serii a constituit-o comentariul plin de

spirit al Carinei Burman despre "Fețele lui Kellgren", despre fizionomia sa specială. Efortul Carinei Burman a fost încununat de succes, reușind

a-l recrea pe scriitor "fizic", încercare din care n-a lipsit humorul. În acest scop s-au expus în frumoasa sală plină de candelabre vechi diverse portrete ale lui Kellgren: picturi și sculpturi, printre ele și minunata sculptură din profil a lui Tobias Sergel.

După artele plastice a venit rîndul muzicii să-l în-

vie pe Kellgren s-au cîntat lieduri pe versurile scriitorului, de către tineri soliști iar în încheiere s-a recitat cunoscutul poem *Dușmanii luminii*, un poem satiră. S-a remarcat cu această ocazie marea actualitate a acestui poem, scris în alt timp decît al nostru, în special

leit-motivul "nepăsători la lumină".

Am avut senzația tot timpul, ca și în alte seri memorabile în care a fost vorba de literatura modernă, că am asistat la o înviere a unui scriitor clasic, pentru ca el să continue să trăiască în lumea noastră devenită nespun de complicată. Totul s-a făcut pentru ca elevii, studenții și oamenii de rînd care vor citi noile ediții ale scrierilor lui Kellgren să poată realiza o comunicare cu acel timp, cu însuși spiritul scriitorului, după cum el însuși visase.

După seara de la Academie, a doua zi a avut loc în același palat al Bursei din piața Stortorget, situată în centrul vechi al Stockholmului, un concert dedicat memoriei lui Kellgren. Ca și cum organizatorii acestor manifestări culturale ar fi folosit premeditat, armonios și inteligent toate limbajele artelor: cuvînt, culoare, formă și sunet. La concert s-a auzit într-adevăr tonul unic al lui Kellgren, ton fără de care nici un scriitor clasic n-ar putea supraviețui timpului necruțător.

Gabriela Melinescu

Revista revistelor

"Dragostea ține cît aura..."

În *TRIBUNA* sînt de citit memoriile lui Titus Popovici, fragmente din volumul *Disciplina dezordinii*, care va fi cu siguranță cel mai mare succes de librărie al regretatului scriitor. Sub titlul *Istorie trăită*, în nr. 14 autorul *Puterii și Adevărului*, care a fost de partea puterii toată viața, lăsînd adevărurile la sfîrșit, cînd nu mai avea nimic de pierdut, ne povestește o vizită la Moscova, în 1960, în compania soților Beniuc. (Desigur, multe ar fi de spus despre cinismul scriitorului duplicitar, care-și mărturisește post factum disprețul pentru prostia, oportunismul, ticăloșia și viciile de tot soiul ale nomenclaturii pe care o frecventa - dar nu i se poate contesta marele talent de povestitor, nazul nebun cu care pune în scenă aceste "mici istorii" semnificative pentru marea Istorie). Iată un decupaj: "În seara aceea, în vastul apartament al Beniucilor de la «Gostinița MOSKVA» ne-am așezat temeinic pe băut, deși Emma ne prevenise a suta oară că «tovarășii sovietici nu vād cu ochi buni consumarea de băuturi alcoolice. Copii, mai bine luați un kefir!» (Prin perete, din apartamentul vecin răzbăteau mugetele unor tovarăși sovietici, care intonau «Tiomnaia noci», momentul culminant al oricărei beții rusești). [...] Beniuc, dezlănțuit, informa microfoanele din apartament că Stan- cu, Jebeleanu, Maria Banuș «sînt agenții Intelligence Service-ului». Congresul COMES pentru care venise delegația română s-a dovedit o înfruntare între naivii scriitori de stînga occidentali ("J.P. Sartre a lansat ideea că adevărata literatură contemporană trebuie să se recunoască numai în Proust, Joyce și Kafka.") și cei sovietici, bine dresați, care au "demască" în stil ultrajdanovist anti-umanismul culturii occidentale contemporane. Între ei, Leonid Leonov care "a ținut și el o filipică anti-occidentală în cea mai bună tradiție reacționară slavofilă, condamnînd patetic jazzul, poezia simbolistă (!?) și romanele de aventuri, cărora le opunea sănătoasele opinci rusești din scoarță de mesteacăn, apa curată de izvor și

pădurea rusă." Pe hol, Ilya Ehrenburg șoptea scriitorilor străini care se opreau să-i strîngă mîna: "Il n'y a plus rien à faire. Plus rien. Plus rien." Șolohov, fiind prea beat, n-a mai luat cuvîntul, dar Titus și-l amintește cîțiva ani mai tîrziu, în 1967, la tribuna Congresului Scriitorilor Sovietici, de unde, tot beat, a cerut nici mai mult nici mai puțin decît "împușcarea dizidenților Siniavski și Daniel și mai ales a ticălosului «agent al C.I.A.», Alexandr Isaievici Soljenișin". Povestirea e condimentată în plus cu episoadele unei aventuri ale sale cu frumoasa Liusia, fiică de mareșal al URSS și soție de K.G.B.-ist impotent. Savuroase și vii, satisfăcînd gustul dubios pentru privitul pe gaura cheii, dar și curiozitatea mai generală pentru atmosfera și culisele unei perioade devenite istorie, "bîrfele" și mărturiile lui Titus Popovici din și despre "casele mari" pe care le-a frecventat sînt o lectură pasionantă. ● Pînă să-și alcătuiască o redacție din agenți publicitari rași, tunși, cu costum-și-cravată care să facă din *TINERETUL LIBER* un ziar pe gustul lui și al puterii, patronul Pădure s-a apucat, de nevoie, să umple el însuși spațiul tipografic dintre mari titluri și mari poze, gîndind că, dacă-i ras, tuns și are costum și pix, e și ziarist. Prestația sa despre 1 Mai, din primul număr de după pauză, e o asemenea aberație gramaticală și logică, încît, chiar dacă s-ar strădui, un om școlit și deprins cît de cît cu scrisul n-ar putea să inventeze așa ceva. Nu merită să ocupăm spațiul cu citate fără haz. ● Mai bine să reproducem din *ORIZONT* nr. 4 un "poem de tranziție" al lui

Șerban Foarță, care pune în vers un fapt divers din "Evenimentul zilei": "Dragostea ține cît aura/ cînd nu mai ține ține-te/ ÎNAINTEA ÎNTÂLNIRII CU ISAURA/ JOHNSON A OMORÂT-O PE ANA CU TOCĂTORUL DE VINETE// În aritmetica sexului unu cu una/ fac îndeobște trei/ Johnson

Umor involuntar

"Gard în gard cu Palatul Cotroceni, se întinde pe zeci de metri pătrați o republică a bălărilor."

Lelia Munteanu și Cătălin Cernăianu
în *Adevărul* din 3 mai 1995

"Legea americană nu admite ca papagalii - chiar vorbitori - să se prezinte la bara martorilor."

Viorel Dima în *Infractorul* din 4 mai 1995

"Sînteți departe de literatură precum călcîiul de ureche."

Radu G. Țeposu în *Cuvîntul*, aprilie 1995

"Practic, Cioran îl repetă pe Eclezias [...] din nou acea frivolitate destinată să scandalizeze."

Constantin Pavel în *Adevărul literar și artistic*
din 30 aprilie 1995

"Pentru mulți plapuma a fost călduță, cîtiva s-au sufocat în ultimii cincizeci de ani din varii motive, alții s-au încălzit puțin la picioare și au luat-o din loc."

Traian Mocanu în *Cronica* nr. 6/1995

(alias Ionel Mareș) avea douăzeci și una/ de primăveri (cu patruzeci mai puține decît ale ei)/În concluzie Mihalache Ana/ A FOST DESCOPERITĂ DE VECINI DUPĂ 26 ZILE/ miroseă mai urât decît apa din cana/ în care au stat o săptămână zambile". ● Pondere revistei timișorene e dată acum de paginile dedicate revenirii (în vizită), după 13 ani, a profesorului (din Richmond) Marcel Pop-Corniș, căruia foștii învățăcei i-au făcut o primire spontană ca-n filmele cu vedete vizitînd în plină glorie locurile natale. Căci, așa cum scrie Mircea Mihăieș, "Marcel Pop-Corniș a plecat din România cu o mentalitate de învingător și bălăile americane n-au făcut decît să i-o amplifice. Omniprezent cu studii și articole în principalele reviste americane de comparatistică, redactor șef el însuși al unei prestigioase publicații de profil, *The Comparatist*, prezidînd conferințe de specialitate, scriind carte după carte, nu este mulțumit cu «simpla» carieră universitară." Ca și în cazul altor profesori de mare valoare alungați de comunism, universitățile noastre au pierdut enorm. Prin plecarea lui Marcel Pop-Corniș, spune în continuare M. Mihăieș, Universitatea din Timișoara "a pierdut un om dinamic, o inteligență scăpărătoare și un ins cu un extraordinar simț al noutății. Mereu nemulțumit de ceea ce tocmai făcuse, nu-ți vorbea niciodată despre realizările lui, ci despre ceea ce are de gînd să facă. Miza nebunește pe cei tineri, cu un asemenea patetism, încît aceștia, măcar de rușinea, de spaima, de groaza de a nu-l dezamăgi, încercau să ajungă la înălțimea reclamei pe care le-o făcea maestrul." ● Săptămînalul politico-informativ *LIBERTATEA*, care apare la Vîrșet, în Serbia, în limba română, împlinește la 27 mai o jumătate de secol de apariție neînteruptă. Urăm călduros Casei de presă și editură "Libertatea", valoroșilor și ini-moșilor ei redactori și colaboratori, viață lungă în slujba culturii române.

Mociei contra Brăncuși

COTIDIANUL a împlinit patru ani. Acest ziar are unul dintre cele mai interesante suplimente literare care apar la noi în presă, am numit *LA & I*. Urăm "Cotidianului" la mulți ani, iar *LA & I* aceeași inventivitate și același acid spirit critic. ● În *DILEMA*, Andrei Pleșu se ocupă de distrugerile pe care le suferă opera lui Brăncuși la Tg. Jiu. Autorul moral al acestor distrugeri e chiar directorul complexului care adăpostește celebrul ansamblu brân-

cușian. Pe nume Ion Mociei, directorul complexului e un anonim care a fost răsplătit cu această funcție numai și numai pentru că e membru în PRM. "Retorica iubirii de țară, spune Andrei Pleșu, e dublată de practica tenace a spoliei ei. Ajunși la putere, patrioții dovedesc o eficiență funestă. Cei care se temeau ca Brăncuși să nu ne fie furat de străini îl distrug, impenitenți, la noi cu bîta. Cei care deplîng trecerea peste graniță a bijuteriilor buncii lasă să putrezească *in situ* valori patrimoniale unice. S-ar zice că n-o să scăpăm niciodată de această adunătură de țoape obraznice, care vorbesc birjărește, gîndesc întunecos și se spală rar. Din cauza lor, în loc de o singură Românie normală, avem cel puțin două: una a bunei-cuviințe, a hărniciei discrete, a inteligenței deschise spre lume, și alta a vorbelor goale și proaste, a netrebniciei zgomotoase, a prostiei fudule și resentimentare. De o parte Brăncuși, de cealaltă Mociei". Din nenorocire, aflat la Putere Mociei nu se mulțumește să dea inept din gură. El are idei. Acționează. Ce rezultă din acțiunile sale se vede: distrugeri incalculabile. Inculți, nepricepuți și, din nefericire pentru noi toți, deprinși să-și bage nasul peste tot, Mociei nu îndreaptă spre faliment cu o frenezie înspăimîntătoare. ● În nr.5 din lunarul *ROMÂNUL LIBER*, o revistă a presei basarabene realizată de Victor Bârsan. El a cules o perla difuzată de televiziunea moldovenească la o oră de vîrf: "Cum a spus Platon, filozoful ista din Roma veche". Autorul perlei e doctor în filosofie. Numele lui e Petre Lucinschi.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

24 pag. - 500 lei

SPORT

Telefoane de amenințare

FOSTUL portar al Politehnicii Iași, Bucu, a început să povestească presei cum se vindeau meciurile în fotbalul de la noi. Cîtă vreme dezvăluirile sale n-au atins decît perioada anterioară, Bucu și-a putut depăna liniștit amintirile. Cum s-a apropiat de zilele noastre, povestitorul a început să primească telefoane de amenințare. Asta l-a făcut să tacă. După cîte a relatat, Bucu însuși și-a pregătit destule probe pentru un dosar penal. Că fostul portar nu e ușă de biserică, asta rezultă chiar din narațiunile sale, dar că justiția și poliția de la noi nu sînt în stare să asigure protecție unui om care vrea să se facă lumină în fotbalul de la noi, asta e o treabă cusută cu ață albă. Pe scurt, vrea justiția să afle ce se întîmplă în fotbalul nostru sau nu vrea?

După părerea mea nici justiția și nici poliția nu mor de această grijă. Poliția mai ales, fiindcă prin echipele foste sau actuale ale Ministerului de Interne, această instituție e parte în afacerea cu pricina. Rămîn în ceea ce mă privește la părerea că față de valoarea celor care-l practică, fotbalul din România numără prea multe echipe. Așa că n-ar fi rău dacă Federația le-ar mai răi.

Dacă oamenii cinstiți din fotbal, cîți or fi, ar vrea să facă opinie separată de aranșori și de toți cei care fac cotcării ar avea acum un prilej cum nu se poate mai bun! Dar vor? Aia e întrebarea.

Tușier

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Lunî, marți, miercuri, joi: 13-19; vîneri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 6.500 lei; 6 luni - 13.000 lei; 1 an - 26.000 lei; ISSN 1220-6318